

ARCHEOLOGICKÝ VÝZKUM V PRAZE V LETECH 2007 - 2008

Zdeněk Dragoun a kolektiv

Pražská archeologie pokračuje v trendech, o kterých jsme se zmiňovali (nebo které jsme předpokládali) v minulých letech. Počet velkých výzkumných akcí, související s velkými investičními záměry přímo v historickém centru, klesá a zvláště poslední rok 2008 byl v tomto směru markantní. Důvodem není jen klesající množství příhodných lokalit, svoji roli zřejmě začíná hrát i světová finanční krize, jejíž dopady se nemohou neprojevit i v našem hlavní městě. Zjevnou formou těchto projevů je opatrnější zvažování velkých investic.

Pokles se ovšem netýká celkového počtu prováděných záchranných výzkumů, jejichž těžiště se skutečně již posouvá mimo historické jádro. Tímto způsobem i předkládaná sumarizace prováděných akcí a jejich výsledků, zaměřená na výzkumy dotýkající se středověké (a mladší) problematiky se dostává do konfrontace se skutečností, že podobným způsobem nejsou pražským čtenářům a zájemcům o pražskou minulost prezentovány analogické akce pravěké. Domnívám se, že uvažované zřízení podobné rubriky v pravidelně i nadále vycházejícím sborníku *Archaeologica Pragensia* by tento nedostatek mohlo úspěšně nahradit.

Se značným počtem záchranných archeologických výzkumů souvisí i vzrůstající počet nestátních archeologických pracovišť. V uplynulém období tak svoji činnost zahájily obecně prospěšné společnosti Labrys a ArcheoPro a na archeologickém trhu práce se přihlašují další. V otázce pokrytí potřebných výzkumů je to skutečnost zajisté vítaná, protože větší počet „polem pracujících“ archeologů by měl pomoci uvolnit jejich kapacitu pro činnost tolik stále a dlouhodobě nedostatečnou, jakým je komplexní zpracování výsledků záchranných výzkumů. Bohužel však má konstatovaný vývoj, jak tomu bývá obecně, i své negativní stránky. Nutnost zajištění financí pro svoji činnost může vést i k zanedbávání některých stránek činnosti těchto institucí (příkladem ve sledovaném období je společnost Archeos, která (snad i díky svému vytížení na velkých akcích v jiných regionech, obzvláště v severozápadních Čechách) své výsledky na poli pražského středověku v tomto přehledu nepředstavuje. Tím se liší od některých jiných institucí, jejichž absenci na následujících stránkách způsobilo provádění pouze pravěkých výzkumů (ZIP, ÚAPPSČ). Jsem přesvědčen, že podobný přístup by měl vést k přehodnocení způsobilosti instituce plnit archeologické povinnosti (zvláště je-li spojen i se zanedbáváním dalších povinných součástí archeologické práce).

A tak zbývá (jako obvykle) upozornit na některé z realizovaných akcí, které jsou pro poznání vývoje středověké Prahy zvláště přínosné či překvapivé. Jsou jimi

A opět technická poznámka závěrem. Přes avizování, že tomu tak již napříště nebude, připomínáme, že veškeré předkládané nadmořské výšky jsou uvedeny v Baltském výškovém systému. K této poznámce nás vede zdůrazňování této skutečnosti v odevzdávaných materiálech různých institucí a její důsledné odstraňování při konečné redakci textu.

Zdeněk Dragoun

PRAHA 1 - PRAŽSKÝ HRAD

Jiřská ulice ppč. 784

V období od března do listopadu 2008 probíhala první fáze rekonstrukce komunikace a sítí v Jiřské ulici na Pražském hradě. Bylo prozkoumáno území od plochy před Maxmiliánovou branou na Opyši po východní konec Jiřského kláštera. Přes četné recentní zásahy se podařilo odhalit značné množství historických terénů.

Nejstarším nalezeným kontextem je oválný objekt s keramikou mladší fáze klučovského horizontu. Nacházel se v prostoru Maxmiliánovy brány při stěně Lobkovického paláce, jehož základy zničily jižní většinu objektu. V těsném východním sousedství se podařilo zachytit část soběslavské románské hradby (po roce 1135). V prostoru brány a Opyše byly zkoumány části vrcholně středověkého a vladislavského opevnění, respektive systém brány a příkopu s náběhem na padací most.

Při jižní straně ulice (podél Lobkovického a Rožmberského paláce) se uchoval pás terénů z konce 12. – 1. třetiny 13. století. Měl charakter sídlištních a odpadních vrstev. Na dvou místech bylo zachyceno několik drobných pecí, při západním konci Lobkovického paláce leželo torzo úzkého kvádříkového zdiva. Poměrně častým nálezem (především před Lobkovickým palácem) byly druhotně přemístěné lidské ostatky doprovázené keramikou se zduřelou profilací okraje. Ve zmíněném období tedy předpokládáme zvýšenou sídlištní aktivitu, která narušila starší pohřebiště. Zachytili jsme také několik požárových vrstev, které však byly většinou uloženy v sekundární poloze. Zmíněný horizont se vyskytoval také na Opyši, kde ho reprezentovala dvojice tarasních zdí.

Na severní straně ulice byly starší terény až na drobné výjimky odstraněny v průběhu novověku. Podařilo se však odhalit několik raně novověkých situací. Při ohradní zdi Purkrabství byla odkryta drobná čtvercová stavba, kterou můžeme interpretovat jako strážnici hlídající průchod Maxmiliánovou branou. Západně od ní ležela jímka vyplněná sutí a odpadem z požárového horizontu (pravděpodobně 1538 nebo 1541). Na několika místech se zachovaly relikty raně novověké valounové dlažby. Pod tehdejší komunikací probíhalo několik tras dřevěného vodovodního potrubí. Přes celou délku výzkumu procházela trasa zděné barokní kanalizace, která svou výstavbou značně zredukovala starší terény.

Sledován byl také georeliéf hradního ostrohu. Ve skalním podkladu se často nacházely trhliny vyplněné štěrkopískovými nánosy vltavské terasy. Více zásahů do podloží se objevilo na severní straně ulice, převážně v západní části, kde došlo při domech čp. 8, 9, a 10 v průběhu novověku k podstatnému snížení skalního masivu.

Josef Matiašek, ARÚ AV ČR Praha

Opyš ppč. 782

V souvislosti s celkovou rekonstrukcí areálu vyhlídky na Opyši při východním okraji Pražského hradu se uskutečnil záchranný výzkum ve výkopech pro dešťovou kanalizaci a v trasách pro inženýrské sítě. Vyhlídka je umístěna do reliktu bývalého barbakánu, kterým procházel východní vstup do Hradu. Práce probíhaly od ledna do března 2007.

Výzkum byl prováděn pomocí dvou metod. V prostoru vyhlídky byla proveden odkryv po přirozených vrstvách. Hloubka sond byla limitována projektem stavby (1,40 - 2 m), proto se ani v jedné nepodařilo dosáhnout geologického podloží. V prostoru chodníku a vozovky, kde jsme předpokládali terény více narušené recentními zásahy, byla zvolena metoda dohledu. V místech, kde stavba narazila na archeologicky cenné kontexty (převážně četné relikty zdiva), byly práce zastaveny.

Výzkumem se podařilo zachytit několik horizontů. Po odebrání recentních vrstev (převážně štetového a navážkového charakteru) se objevily pozůstatky mladší fáze barbakánu. Ta trvá přibližně od třetiny 17. století do jeho definitivního zániku na počátku 19. století. Do tohoto horizontu patří většina zdí v prostoru chodníku a vozovky. Zde jsme zachytili část vnitřního členění vstupní brány (předpokládaný průjezd zachycený na plánu z roku 1755).

K této stavbě dále náleží zdivo nalezené v sondě I v prostoru vyhlídky, jenž jde ztotožnit s jihozápadní obvodovou stěnou brány. Ke stejnému horizontu náleží stěna dosud neznámé stavby. Má velmi mělké základy a můžeme jí interpretovat jako příčku ve vnitřní zástavbě barbakánu, která oddělovala přístup ke střílnám ve vnějším plášti hradby. Z obou stran příčky se objevují pozůstatky několika úrovní maltových podlah, jež přisedají z jihozápadu ke zdivu.

Ze starší fáze zástavby barbakánu, který vznikl v 90. letech 15. století, se nám pravděpodobně podařilo zachytit část budovy zachycené na starších vedutách (würzburgská veduta z let 1536-8, perokresba Roelanta Saveryho kolem 1615). Va dvou sondách jsme odhalili vstupní pískovcové prahy s částmi obvodových zdí ze smíšeného materiálu, v jednom případě se zachoval i spodní dveřní pant zasazený do pískovcového ostění. Ze severozápadu ke vstupům vedlo vnější valounové dláždění. Z jihovýchodní strany k prahům přisedala interiérová dlažba z cihel a čtvercových dlaždic. Podlaha se pozvolna lomí a sklání se jihovýchodním směrem. To můžeme vysvětlit stavebními úpravami při vzniku mladší fáze barbakánu, kdy tato starší budova zaniká.

Velkým překvapením byl objev předjagellonské stavby. Nalezli jsme severovýchodní nároží budovy zděné z lomové opuky na maltu. Jako výztuž byla druhotně použita pískovcová výlevka, jejíž dobu vzniku lze podle techniky opracování datovat přibližně do 12. století. Ke stavbě přiléhala ze severní strany valounová dlažba. Celou situaci lze rámcově datovat do 13. - 14. století. Při budování starší fáze barbakánu bylo zdivo částečně zapracováno do vnitřní budovy.

Josef Matiašek, ARÚ AV ČR Praha

PRAHA 1 - HRADČANY

Loretánská ulice čp. 180/IV a 314/IV - Trautmannsdorfský palác

Výzkum v areálu paláce pokračoval na jaře roku 2007 vyhloubením dvou sond, situovaných v západní části areálu do míst, jimiž měla probíhat zaniklá hradba města Hradčan. Fragment hradby byl v jedné z nich zachycen, ovšem dobu jejího postavení se nepodařilo určit. Převážnou část zjištěných situací tvořily velmi dobře dochované sklepy domu (pracovně označeného jako „zahradní“), postaveného nejspíše v době výstavby renesančního paláce a zřízení jeho zahrady. Dům je doložen na plánu z roku 1791 a zbořen byl při přestavbě paláce na donucovací pracovnu. Rozsah domu směrem do nádvoří ověřily další sondy, které navíc zachytily zdivo stavby zaniklé po požáru v roce 1541.

Jan Frolík, ARÚ AV ČR Praha

Loretánské náměstí ppč. 742

V jarních a letních měsících 2007 probíhaly stavební úpravy v severní části parkoviště před Černínským palácem vymezeného ohradní zdí a v místech přilehlého schodiště vedoucího z parkoviště na Loretánské náměstí. Zatímco v prostoru parkoviště výkopy pro sanaci zdiva a pro kanalizační přípojku o maximální hloubce 2,20-2,50 m od dnešního povrchu zachytily pouze subrecentní až recentní navážky s ojedinělou příměsí novověké keramiky, ve výkopu pro novou opěrnou zeď schodiště bylo zjištěno torzo dosud neznámého zdiva z opukových kamenů ve směru západ - východ. Jeho vznik spadá pravděpodobně do novověkého období (16. – 17. století), jeho zánik nejpozději do 18. století (před r. 1769), kdy jej převrstvila navážka tvořící severní část náspu před Černínským palácem a jižní částí jeho zahrad. Je-li toto zdivo zdímem, s nímž se setkáváme v ikonografických pramenech, pak bylo odkryto v souvislosti s odebráním severního náspu po r. 1815 a znovu zakryto v důsledku opětovného rozšíření náspu severním směrem po polovině 19. století. V žádném z výkopů se nepodařilo získat řez terénem dokumentující původní reliéf západní části náměstí a antropogenní aktivity

raně středověkého stáří. Výzkum nepřímo přispěl ke zpřesnění severní hranice výzkumu I. Borkovského z 30. let 20. století, která vedla jižněji, než bylo dosud předpokládáno.

Kateřina Tomková, ARÚ AV ČR Praha

Nový svět čp. 79/IV

Od června do prosince 2007 se uskutečnil záchranný výzkum, který navázal na předstihový zjišťovací výzkum ze srpna až října 2006. Předmětem výzkumu byl 4,2 m široký pruh terénu, který se nalézá v zahradní části parcely domu a probíhá po celé délce jižní zástavby dvora, dále prostor ve východní části interiéru samotné barokní vily a drobná negativní sonda ve sklepech objektu.

Největší objem prací se uskutečnil v prostoru zahrady. Svrchní souvrství o mocnosti cca 0,5 - 1 m je zde možné interpretovat jako zahradní horizont, který časově spadá do recentního období 19. - 20. století. Kromě charakteristických nálezů zlomků keramiky bylo objeveno i několik numizmatických nálezů převážně rakousko-uherské provenience.

Stratigraficky níže se nachází souvrství z období raného novověku (předběžně 17. a 18. století) s výskytem objektů poměrně velkých rozměrů (jámy o delší straně přesahující 6 m). Převážně se jedná o planýrky a objekty smetištního charakteru. Nálezový fond obsahuje vedle běžné keramické a kostěné produkce také značné množství cenného či luxusního zboží (hojné mince, vyřezávané kostěné stěnky, kostěné hrací kostky, prsteny, medailony, polodrahokamy, luxusní skleněné zboží, fragmenty mramorového obložení, zbytky sgrafitové omítky apod.), proto se můžeme domnívat, že planýrky pocházejí z některého z hradčanských paláců nebo bohatších měšťanských domů v blízkém okolí.

Nejstarším horizontem, ležícím již na geologickém půdním typu v hloubce okolo 2 m, je nevelké souvrství předběžně časově zařaditelné do 16. století. V něm se občas nalézaly i druhotně přemístěné nálezy vrcholně středověké datace, častý byl i střepový materiál z raného středověku. Středověké ani pravěké situace v primárním uložení se však objevit nepodařilo, ačkoliv je můžeme v okolí výzkumu předpokládat. Mezi zajímavé artefakty patří i kolekce pravěkých kamenných nástrojů štípané industrie. Nalézala se však v zahradním horizontu v jamách pro okrasné dřeviny.

V podzimní části výzkumu se práce rozšířily o plochu ve východním křídle barokní vily. Pod novodobou podlahou se nacházely zásypové vrstvy z 18. století. Po jejich odebrání se objevily reliкty starší zástavby, které je možné ztotožnit s domkem ze 16. století (písemná zmínka k roku 1588). V jižní části plochy se dochovala část interiéru, jehož podlaha byla sestavena ze čtvercových dlaždic. Ve východní části interiéru se nacházela část původního vstupu do místnosti. Úroveň prahu byla 0,3 m nad podlahou a byla s ní propojena drobným schodem zděným opět ze čtvercových dlaždic. Celá situace byla na severní straně uzavřena vnější obvodovou zdí stavěnou z lomové opuky s místy zachovanou vnitřní omítkou, ke které přiléhala uliční dlažba z plochých opukových zlomků. Do interiérové dlažby těsně před obvodovou zeď byla dodatečně vložena opuková stěna. Jedná se pravděpodobně o základ příčky související již s vnitřním uspořádáním východního křídla vily v 18. století.

Josef Matiašek, ARÚ AV ČR Praha

PRAHA 1 - MALÁ STRANA

Dražického náměstí ppč. 1036 - Karlův most ppč. 235

V rámci zahájené opravy Karlova mostu v druhé polovině roku 2007 proběhl záchranný výzkum ve výkopu pro svod dešťové vody z mostu do kanalizace v prostoru východně od

větší malostranské mostecké věže. Pod současnou dlažbou byly mechanizací odstraněny recentní násypy až na povrch historické dlažby, zaznamenané v úrovni cca 191,10 m n.m. Dalších 5,60 m až na niveletu 185,30 bylo rozebíráno archeologicky s komplikovaným pažením výkopu až na cihlovou kanalizaci, která byla v těchto místech ražená, takže ponechala nad svojí trasou neporušené zvrstvení historického nadloží..

Ze zděných konstrukcí byl odhalen severní bok mostu s pískovcovým zábradlím, jehož kvádry byly opatřeny stejnými kamenickými značkami jako větší malostranská mostecká věž a jehož výstavbu tedy lze datovat do stejné doby, t.zn. po r. 1564. Základová partie tohoto boku porušila rovněž základové části na sebe kolmých zídek, zděných na maltu i na hlínu, z nichž některé dodatečnými zásahy ztratily i své někdejší líce. V severovýchodním rohu výkopu byla zaznamenána komplikovaná situace postupně vznikajících zdí nevelkého sklípku, který částečně využíval starší konstrukci s nárožím z pískovcových kvádrů. Místa vzájemných styků zdí byla rozbita brutálním výkopem z opravy na přelomu 60. a 70. let 20. století, který byl realizován zcela bez ohledu na historické konstrukce a zcela bez asistence archeologů. Nelze vyloučit, že částečně zachycené nároží stavby může souviset se zděnými konstrukcemi Juditina mostu.

Jednotlivé vodorovně ukládané vrstvy severně od odhaleného boku mostu obsahovaly nálezy v přirozeně působící skladbě nárůstu terénu v plynulém chronologickém řazení. Z vrstev 1. poloviny 14. století byla nalezena řada zlomků nádobkových kachlů ze světle šedé hlíny s výraznou příměsí slídy a značkou čtvrceného kruhu na dně, které pravděpodobně patří k nejstaršímu horizontu našich středověkých kachlů. Bohužel v nikoliv stratigraficky jednoznačné pozici byla nalezena i čelní vyhřívací deska malého komorového kachle s erbem s českým lvem a dubovými ratolestmi, kterou lze rovněž datovat hluboko do 14. století. Všechny kachle byly očázené a mohou pocházet z destrukce jediného kamnového tělesa. Výrazně se projevil i náleзовý horizont s keramikou s archaicky formovaným zduřelým okrajem. Z nejstarší vrstvy nad geologickým podložím pochází zlomek keramického okraje s minimálně dvěma pásy dvojitě až trojitě vlnice datovatelný hluboko do 9. století. Povrch podloží byl zaznamenan v úrovni cca 185,50 m n.m.

Přestože se sonda nachází v místech, kde byla doposavad téměř obecně předpokládána trasa románského mostu, jeho pozůstatky zde nebyly zjištěny. Nálezová situace dokládá skutečnost, že jak asi Juditin tak Karlův most končily blíže vltavskému břehu a teprve v 15. století byl průběh druhého z nich prodloužen až k nově postavené gotické věži. Toto zjištění vrhá nové světlo na otázku lokalizace předpokládané druhé věže románského mostu a otázku příslušnosti dnešní, tzv. Juditiny věže k románskému mostu.

Další sonda registrovala mocné násypy západně od prvního malostranského pilíře Karlova mostu a odhalila jeho stupňovitě zděnou západní stěnu a vkop pro základy pilíře, při čemž základová spára pilíře zjištěna nebyla (výškové rozpětí řezu dosahovalo hodnot 184,30 - 193,50 m, přičemž spolehlivě rozeznatelný vkop pro základ pilíře byl dokumentován od úrovně 185,50). Odebraný vzorek kulatiny související se zabezpečením tehdejšího výkopu bohužel nemohl být dendrochronologicky využit. V řezu bylo zachyceno i relativně mocné zdivo boků gotického mostu (severní stěna 1,60 m, jižní 1,90 m) a historické chodníky na obou stranách mostu (severní o šířce 1,20 m, jižní 0,70 m).

Zdeněk Dragoun, NPÚ HMP

Hellichova ulice ppč. 1054

Ve výkopu kanalizace vyhloubeném stavbou byl proveden výzkum formou dokumentace svislých profilů. Sto metrů dlouhý výkop, situovaný při severní straně ulice, začínal u ulice Újezd a končil na úpatí Petřína u JZ rohu domu čp. 535. Středověké situace se nalézaly pod vrstvou novověké navážky, jejíž mocnost se pohybovala okolo 1,2 m. Překvapivým výsledkem výzkumu je objev raně středověké komunikace odhalené ve východní části trasy

výkopu kanalizace. Povrch cesty tvořila vrstva velkých, převážně říčních valounů, které byly uloženy na dno úvozu mírně zahluobeného do svahových hlín. Na jejím povrchu byly zřetelné vyjeté koleje. Komunikace má šířku přes tři metry, Z odhalených úseků se zdá být pravděpodobné, že cesta vedla ve směru V – Z. Ve výkopu byla odhalena i část pohřebiště bezpochyby náležejícího k nedalekému kostelu sv. Vavřince. Odkryté patrně vrcholně středověké hroby narušily starší sídlištní situace z 12. století. Nejmladší z nalezených hrobů je možno zařadit až do novověku. Dno jeho hrobové jámy bylo pouze 1,05 m pod současnou dlažbou. Nálezy hrobů pod dnešním chodníkem dokládají rozsah pohřebiště i vně jižní obvodové zdi domu čp. 396/III, o které se dosud předpokládalo, že byla ohradní zdí hřbitova. Dále byl ve výkopu dokumentován jeden větší zahluobený objekt (snad suterén dřevohliněného domu), pyrotechnologické zařízení a v nejzápadnější části trasy i torzo vrcholně středověkých zděných konstrukcí. Jsou vystavěny z lomové opuky spojené jílovitou hlínou. Z odhalených fragmentů nelze bezpečně učit jejich funkci, snad náleží ke zdivu zaniklého domu. Podařilo se též zdokumentovat původní sklon povrchu podloží, který byl proti dnešní konfiguraci terénu prudší. Zatímco na východním konci výkopu byl povrch podloží zastižen v hloubce 1,5 m, v západní části byl zjištěn v hloubce 2,5 m. V prostoru u křižovatky s ulicí Újezd byl odkryt valeně zaklenutý suterén domu, odstraněný při rozšíření Hellichovy ulice na počátku 20. století. Stáří tohoto zaniklého domu se archeologicky nepodařilo určit, nelze však vyloučit jeho vznik v gotice.

Jan Havrda - Michal Tryml, NPÚ HMP

Hellichova ulice čp. 300/III

Ve výkopu pro hydroizolaci severní obvodové zdi mateřské školky na úpatí Petřína, hlubokém 1,9 – 3 m a dlouhém 32 m, byl proveden výzkum formou dokumentace svislých profilů. V západní části výkopu byly dokumentovány podložní svahové sedimenty, na které přímo nasedaly novověké navážkové vrstvy mocné 0,35 m - půdní typ i středověká stratigrafie byla odstraněna někdy v historickém období. Středověké sídlištní situace se zachovaly pouze ve východní části výkopu. Odkryty zde byly dvě lineární zděné konstrukce z lomové opuky spojené hlínou. Západnější torzo bylo objeveno pod novověkými navážkami v hloubce 1,45 (niveleta 199,15 m n. m.) a bylo postaveno přímo na podložních svahovinách (základová spára: 198,70 m). Mezi lomovou opukou se vzácně objevila i břidlice. Z jejího hliněného pojiva se podařilo získat fragmenty keramiky datované do 14. století. Ještě v průběhu 14. století zeď zanikla a byla překryta vrstvou s četným stavebním odpadem, prejzy a zlomky vrcholně středověké keramiky. Orientace zdi byla patrně SZ-JV. Přibližně shodnou orientaci měla i druhá zeď, která se nalézala pouze 4 m SV od zdi západní. Její narušená koruna byla v hloubce 1,75 m (niveleta 198,90 m) pod dnešním povrchem. Mezi lomovou opukou se v jádru zdi vyskytly i úlomky keramické střešní krytiny. Šířka zdi se pohybovala v rozmezí 1,0 – 1,1 m. Zeď byla překryta destruktivní vrstvou s četnou opukou a úlomky pálené střešní krytiny a tu převrstvila mohutná navážka se zlomky keramiky z 15. – 17. století. Zeď narušila souvrství, které je možno na základě nepočteného keramického materiálu zařadit do 12. – 1. poloviny 13. století. Interpretace obou zdí je obtížná (ohradní nebo tarasní funkce, obvodová zeď domu?). Zdi vymezovaly od západu prostor s doklady středověkého osídlení, tvořenými sídlištním souvrstvím 12. – 1. poloviny 13. století. Povrch tohoto souvrství se skláněl k východu z nivelety 198,70 na kótu 198,60 m. Povrch dnešního terénu je ve výšce 200,40 m. Ve východní třetině výkopu nebylo dosaženo úrovně podloží.

Jan Havrda - Michal Tryml, NPÚ HMP

Karmelitská ulice čp. 378/III

V severní části dvora domu severně od kostela P. Marie Vítězné byla vyhloubena 10 m dlouhá a 0,7 m široká rýha pro kanalizaci. Dnešní povrch zahradní úpravy dvora je ve výšce

193,15 m n. m., dno výkopu se nalézalo na kótě 191,70 m. Stavba tak narušila pouze svrchní partii historického nadloží včetně zděných konstrukcí. Kromě souvrství novověkých navážek byla objevena zeď rovnoběžkové orientace datovatelná do 2. poloviny 16. – 18. století. Pod ní byla odkryta na ni kolmá koruna starší zdi z lomové opuky pojené hlínou. Ta byla překryta vrstvou s keramikou 15. - 16. století. Jedná se o doklady starší stavební historie parcely, ale pro malý rozsah odkryvu je nelze interpretovat. Středověké situace (sídlíšní vrstvy, poloha opukových kamenů – destrukce?) a povrch podloží byly ověřeny sondovacími tyčemi. Překvapivým objevem byl nález dvou novověkých hrobů. Nejbližší archeologicky ověřené novověké pohřebiště se nalézalo severně od kostela P. Marie Vítězné. Vzdálenost tam v roce 2004 pohřbů a nyní odkrytých hrobů je poměrně značná, činí 50 m. Někam do prostoru tohoto pohřebiště, jehož přesný rozsah není znám, je umístována kaple Jana Husa. Za zmínku stojí, že stavební předchůdce dnešního domu sloužil v letech 1579 – 1628 jako obecní malostranský špitál, k němuž náležela zahrada využívaná jako hřbitov.

Jan Havrda, NPÚ HMP

Karmelitská ulice čp. 385/III - Klášter Pražského Jezulátka

V létě roku 2008 byla provedena dokumentace výkopu ve východní chodbě kláštera, při níž byly odkryty základové zdi dnešní stavby. Jejich základové spáry nebyly nalezeny, zjištěny nebyly ani starší, předbarokní konstrukce. Pod současnou podlahou chodby (niveleta 194,46 m n. m.) se nalézalo souvrství suťovitých navážek s četným stavebním materiálem (zlomky opuky, malty, keramické krytiny). V rámci tohoto souvrství se nacházela v hloubce 2 m i výrazná souvislá poloha vápna. Celou tuto 2,95 m mocnou partii stratigrafie lze interpretovat jako stavební odpad vzniklý při výstavbě raně barokních klášterních budov. Tímto odpadem byl výrazně zvýšen původní pochozí terén. Na niveletě 191,50 m v severní polovině sondy byla odkryta intaktní dlažba z kvalitních křemencových kamenů, pečlivě skládaných do písčitého podsypu. Výška dlažby dosahovala 20 cm. Existence starších archeologických situací pod dlažbou byla ověřena geologickou sondovací tyčí, a to až na niveletu 190,26 m. Povrch podloží nebyl dosažen. Přímo z dlažby se nepodařilo získat žádný datovací materiál. Dle jejího charakteru lze uvažovat o jejím pozdně středověkém stáří. Pro malé rozměry sondy nebylo možno rozhodnout, zda se dlažba nacházela v interiéru či exteriéru domu, který v těchto místech stál před výstavbou kláštera.

Jan Havrda, NPÚ HMP

Letenská čp. 29-33/III a Josefská čp. 28/III

V prosinci roku 2007 skončil rozsáhlý výzkum na staveništi hotelu The Augustine hotelového řetězce Rocco Forte. Probíhal v etapách, kdy hlavnímu plošnému výzkumu (nepřetržitě od srpna 2006 do srpna 2007, příležitostně pak do prosince 2007) předcházely výzkumy zjišťovací (2 tématicky zaměřené výzkumy v roce 2005 pro potřeby investora a 2 výzkumy v roce 2006 pro eventuelní korekci projektu). Archeologický výzkum probíhal v průběhu stavby na podkladě exklusivní smlouvy na provádění veškerých zemních prací v plném rozsahu včetně dopravy (s výjimkou staveb dle báňského zákona). Generální dodavatel ve stanoveném a úzkostlivě kontrolovaném harmonogramu přebíral jednotlivé úseky dna stavební jámy. Neocenitelnou výhodou této dělby kompetencí mezi výzkumem a stavbou byla pro investora transparentnost investic a pro archeologický výzkum jednoznačný přehled o veškerých prováděných výkopech. Při komplikované struktuře staveniště, které v rámci 7 parcel zabíralo 2 samostatné domy s vnitřními dvorky (čp. 29-31, čp. 32), prostor hospodářského zázemí kláštera se čtyřmi budovami pivovaru a třemi velkými dvory (čp. 33), severní křídlo kláštera (čp. 28), část původní budovy konventu (čp. 28), severní dvůr a dokonce i rajský dvůr, jsme přesvědčeni, že jen díky monopolu na zemní práce se nám podařilo zdokumentovat likvidované historické terény v maximální možné míře. Při vysokém

pracovním nasazení probíhaly práce vždy na několika různých místech areálu současně. Jedinou nevýhodou tohoto řešení byla plná odpovědnost za správnost nezvykle členitého profilu dna stavební jámy, a za správné vytyčení inženýrských sítí. Výkopy zasažená plocha činila přibližně 2.700 m², z toho 1.600 m² bylo realizováno ve sklepech. Formou plošného výzkumu po terénních vrstvách odebíraných dle okolností škrabkou, krumpáčem i minibagem bylo pracovníky výzkumu odborně rozebráno 5.655 m³ historických terénů, z toho 1.560 m³ ve sklepech a 4.095 m³ na otevřených dvorech. Při jejich odborné likvidaci bylo zdokumentováno 2.450 m² ploch, z toho 1.556 m² svislých stěn, na nichž byla dokumentována vertikální skladba stratigrafie, a 896 m² ploch horizontálních se zobrazením půdorysů zastižených nálezových situací. Pořízeno tak bylo 215 řezů a 111 půdorysů. Dle uvedených parametrů byla akce rozsahem dosud největším archeologickým výzkumem na Malé Straně.

Zkoumaná plocha ležela v geologicky i historicky nejednotném území. Západní část na pevných svahových hlínách, osídlovaných již od pravěku, plocha východní části (tvořící převážnou část z rozsahu výzkumu) v původní vltavské nivě. V západní části výzkumu byl očekáván průběh gotického opevnění na východní hranici města, ležícího západně od opevnění spolu s augustiniánským klášterem a kostelem sv. Tomáše. Na základě sondy výzkumu ve Valdštejnském paláci, vzdálené od severního ukončení archeologických profilů 75 m, byl v západní části výzkumu předpokládán povrch podloží na výšce 187,16 m n.m. (podloží pro raný středověk tvořené konsolidovanými bahnitými sedimenty) a nad ním raně středověké souvrství. Ve východní části se počítalo s nálezem podstatných úseků městské fortifikace z 13. století a prostoru před příkopem přibližně z 15. - 16. století. Bylo zřejmé, že vně příkopu starší historické terény zasaženy nebudou. Dnes již několikametrový výškový rozdíl mezi povrchem podložních svahovin ve městě a nivy před hradbami zcela zanikl a rovná plocha dnešního povrchu se jen zvolna plynule svažuje k východu (severozápadní konec areálu 193,50 m, jižní 192 m, východní konec 190,60 m). Zjištěné základní parametry vývoje na zdejší ploše jsou oproti předpokladům jen mírně odlišné.

Na území bývalého města byl povrch podloží zjištěn na kótě vyšší než se předpokládalo, a to 188,04 m jako povrch svahovin, v ojedinělém případě patrně překrytých půdou s povrchem 188,26 m (severní křídlo). Směrem k východu povrch svahovin klesal, na nejvýchodnějším místě v čp. 29 dosahovala půda úroveň 187,94 m a svahoviny 187,70 m. V rámci svahovin, 0,75 m pod povrchem, ležela kumulace valounů, mezi nimiž i pravěký kamenný nástroj neurčitěho stáří z doby keramického pravěku (**dle Fridrichová – Sýkorová - Fridrich?**). Mocné raně středověké souvrství dokumentované v blízkém Valdštejnském paláci zde schází. Všechna zdiva v severním klášterním křídle byla posouzena, oproti předpokladům není žádná ze zdí zbytkem městské hradby, i když některé pasáže jsou vystaveny z druhotně použitých románských kvádrů z rozebrané městské zdi. Zdi sklepů pocházejí z postupně vznikající běžné zástavby. V jednom místě se ve zdi sklepa podařilo vypreparovat gotické nároží z pravidelných opukových kvádrů, jehož nadzemní partie začínala ve výšce 189,30 m, tj. 0,42 m nad podlahou dnešního sklepa. Východně od domu vedla městská hradební zeď a mezi nimi 4,5 m široká ulička. Gotické vrstvy do vzdálenosti 1,5 m podél tohoto domu nasedají bezprostředně na přirozeně rostlý terén (187,92 m), v němž zůstaly zachovány jen nejspodnější partie několika málo raně středověkých jamek, a prokazují tak výraznou planýrku. Dále na východ směrem k hradbě již podloží leží pod dnem výkopu (187,50 m) a vrstvy západně od hradby se propadají do blíže neznámého objektu, nad nímž byla vystavěna i hradba. Výzkum zde komplikovala hladina spodní vody (187,30 m), pod níž nebylo možné pokračovat a která znemožnila i použití sondovací tyče. Průřez kompletní stratografií uvnitř města poskytl výkop pro drenáž (dnešní povrch 193,60 m, dno 188,50 m) podél východního obvodu severozápadního dvora, tvořeného západní zdí severního křídla. Ve výkopu bylo souvrství lokálně zachovaných středověkých terénů ukončeno torzem břidlicové

dlažby na kótě 190,50 m. Ta překryla výrazné stopy po zdejších pyrotechnickém provozu předběžně z 2. poloviny 13. století, z něhož zbylo několik postupně vzniklých výhni (tzv. vyhříváček). Výrobní prostor zasahoval i do míst dnešní nejsevernější sklepní místnosti a dále k východu do drenážní jámy podél východní zdi severního křídla kláštera na severním dvoře. Raně středověké i raně gotické souvrství bylo na většině plochy sousední drenáže odstraněno výraznými zásahy při stavbě domů na místě severního křídla, zasypanými zahliněnou stavební sutí s keramikou 14. - 15. století.

Na severním dvoře se podařilo odkrýt část opevnění gotického města. Na dvou místech (drenáž a výkop pro spojovací chodbu) byly odkryty fragmenty zdi široké 1,8 m, u níž vzhledem k šířce zdiva a absenci otvorů lze předpokládat fortifikační funkci. Její odkrytý západní líc však není kvádříkový jako v blízkém Valdštejnském paláci, nýbrž z lomového zdiva, průběh je nepřímý, s několika lomy. Koruna městské zdi se v průchodu dochovala do výšky 189,80 m, ve výkopu pro drenáž ojedinele až na výšku 191 m. Od kóty 190,50 m, v některých místech již 190 m, byl vnitřní líc hradby výrazně propálený. Na východním líci zdi je patrný předzáklad na úrovni 187,25 m, patrně určující povrch parkánu. Pokud se podařilo správně interpretovat další 90 cm širokou zeď jako parkánovou zídku, pak by měl parkán světlost 5 m. Dále směrem k jihu, na jižním velkém dvoře, již ani hradba ani parkánová zídka zastiženy nebyly, musely probíhat západně od hranice velké stavební jámy. Není vyloučeno, že nepatrný fragment základů některé zdi opevnění byl zastižen pod rohem v nejzápadnějším bodu sklepů domu čp. 29. Do prostoru velké stavební jámy zasahovala rovná plocha bermy, na níž stály zbytky špatně založené válcové věže vyzděné z břidlice, poté opatřené pláštěm s opukovými románskými kvádříky a pak ještě dvakrát rozšiřované a zpevňované. Podobně také v místě spojovací chodby byla vedle základu městské zdi nalezena koruna starší zdi z břidlice a na východě pod složitou soustavou zdí také jako nejstarší byly zastiženy fragmenty břidlicové zdi. Na ploché bermě ležela vesměs keramika 2. poloviny 13. století, dle terénních pozorování na dně velkého zásahu, který válcovou věž respektoval. Velmi jemně ji respektovala i hrana příkopu, která probíhala v těsném sousedství věže. Šířka bermy zastižená ve stavební jámě dvora dosahuje 5 m, jaká byla skutečná šířka až k parkánové zdi či k hradbě nelze říci.

Na západním okraji dvora leží mezi presbytářem kostela sv. Tomáše a barokní kaplí drobná parcela se samostatným parcelním číslem (p.č. 105), do doby výzkumu vyvýšená nad okolní terén do výšky 193,25 m. Výzkum zde zjistil pohřebiště, jehož hroby porušují korunu (192,30 m) zdiva polygonálního závěru bývalé kaple kapitulní síně. Na kótě 191,60 m byla zjištěna báze vnější omítky, patrně na rozhraní nadzemního a základového zdiva. Dno plošného výkopu leží na kótě 191,90 m, pod níž jsou zbytky stavby dochovány, dále do hloubky pokračovaly izolované výkopy. Práh u sousední Dientzenhoferovy vrcholně barokní kaple dosahuje úrovně 192,62 m, čímž se blíží povrchu hřbitovního horizontu s intaktními pohřby (192,40 - 192,50 m). Po stavbě kaple již hřbitovní horizont nenarůstal, ale byl převrstven mocným navážkovým souvrstvím. Celý prostor malého hřbitůvku mezi kapitulní síní a (patrně) bývalou hradbou byl velmi poničen subrecentními objemnými výkopy.

Prostor východně od hrany gotického příkopu, zastižené max. 5 m od západního okraje veliké stavební jámy (otevřená plocha měla v rovnoběžkovém směru délku 47 m), se rozkládal výlučně nad příkopem a nivou. Dle předpokladu v tomto prostoru podloží nebylo dosaženo a zkoumaný úsek se omezil na pásový výřez z několikametrové stratigrafie. Nejstarší dosažené terény pocházejí pravděpodobně z 14. a 15. století. Nejznámějším a historicky podloženým komplexem zde byl areál tomášského pivovaru, jehož některé fáze se podařilo ve stratigrafiích rozlišit a jehož vývoj je prostřednictvím povodní s archeologickými stratigrafiemi úzce spojen. Náleží mu tři základní obvodová křídla budovy čp. 33 a dvůr mezi nimi. Jiným komplexem, do doby výzkumu neznámým, byly budovy na centrálním dvoře, náležející ke klášteru a plnící některé jeho specifické funkce.

Klášteří pivovar byl znovu založen v polovině 16. století, ale jeho tehdejší místo není známé. Konkrétní lokalizace je uvedena až v letech 1656 - 1658 po získání domu čp. 33 podél Letenské ulice (tzv. dům Velíkovský). Vzhledem k funkci protější budovy (severozápadní křídlo pivovaru), sloužící do roku 1725 jako sladovna, lze si představit pro období 1656-1725 tomášský pivovar jako dvě protilehlé budovy se dvorem uprostřed. Existence křídla podél Valdštejnské zahrady je pro toto období dle archeologických pozorování sporná, ale není vyloučena.

Výzkumem byla potvrzena sladovna augustiniánského pivovaru U sv. Tomáše, jejíž zrušení je zmíněno v písemných pramenech k roku 1725. Původně nebyla sklepem jako dnes, nýbrž přízemím, jak dokládá zvenčí omítané zdivo. Podle skladby podlah sestávala ze tří místností. V dnešních suterénních místnostech se pod současnou podlahou zachovala původní skladba z pálených dlaždic jak ve sladovných humnech, tak i v místnosti, kde probíhalo hvozdní (sušení sladu). Tam byl nalezen pozůstatek cihlového ležatého hvozdu „valachu“ (původní rozměry cca 5 x 1,6 m) na opukových základech, s bočním topeništěm, tzv. psínkem. Součástí sladovny bylo do podlahy zapuštěné koryto z bílého pískovce o rozměrech 2,5 x 0,8 x 0,5 m. Pro malé rozměry není jednoznačná jeho funkce (máčecí štok?). Nadmořská výška dochovaných úseků dlažby je v jednotlivých místnostech různá a pohybuje se mezi niveletami 188,10 - 188,65 m. V dalších výkopech po odstranění historické dlažby byly až na kótu 187,12 m registrovány jen renesanční navážky. Zda sladovna přiléhala ke zdi Valdštejnské zahrady, není zatím jasné. Přítomnost dvou zazděných vstupních otvorů v jihozápadní obvodové stěně indikuje výšku okolního terénu v době provozu sladovny zhruba ve výšce 188,60 m. Znamená to, že ještě v 17. století byl povrch o 3,3 m hlouběji než v současnosti. Výrazná terénní úroveň na uvedené kótě, která je patrně povrchem pivovarského dvora, tento závěr podporuje. Stejně tak i nápis v omítce na severovýchodní obvodové zdi domu čp. 32 s datem 1669, a bázi omítky na kótě cca 189 m.

Protilehlá budova, původně měšťanský dům renesančního založení, tvoří uliční křídlo pivovaru. Základová spára obvodové zdi byla zastižena v nadmořské výšce 186,75 m, založená do náplavů. Pod hladinou spodní vody (v době výzkumu 187,20 m) nebylo vrstvení náplavů rozlišitelné. Ze skutečnosti, že náplavy jsou pod základovou spárou a současně překrývají i výrazný předzáklad, je zřejmý vyšší počet nánosů povodní, tvořících sledovaný úsek stratigrafie. Částečně bylo odhaleno pečlivě lícované nadzemní zdivo renesanční dvorní fasády s nadvakrát zazděným původním vstupním otvorem. Niveleta původního prahu je v nadmořské výšce 187,68 m, koruna první zadržky je o 86 cm výše, pata klenby interiéru původního přízemí leží ve výšce 187,14 m, znepokojivá je absence původní podlahové úpravy interiéru. Časté povodně, dokumentované na ploše severozápadně od domu, byly příčinou poměrně rychlého zvyšování terénu od 2. poloviny 16. století jak náplavami samotnými, tak i postupným zvyšováním okolního terénu navážkami jako obranou proti povodním. Počátkem 17. století si zvýšení terénu vynutilo radikální přestavbu celého objektu. Došlo ke zmíněné první zadržce vchodu, klenba přízemí uličního traktu byla prolomena, prostor zasypán a nově zaklenut. Patrně z této doby je valená klenba s pětibokými výsečemi dnešního polosuterénu. Později byla do písku položena valounová dlažba s povrchem v úrovni 188,90 m. Po zrušení hvozdu sladovny v protilehlé budově byl zde roku 1725 zřízen nový hvozdní sladovny, podstatně větší než bývalý (fragменты ležatého hvozdu – „valachu“ s bočním topeništěm postaveného přímo na valounové dlažbě). Z barokního valachu je nejlépe dochována západní část o délce 3,5 m, šířce 1,4 m, na kterou na východním konci místnosti navazuje fragment východního zakončení. Pokud by se jednalo o souvislou konstrukci, měl by valach mimořádnou délku přesahující 15,5 m. Není však vyloučeno, že se jednalo o valachy dva. Střední část byla totálně zničena mladším valachem novější konstrukce.

Roku 1765 byla k pivovaru přičleněna velká grotta, do té doby nedílná součást Valdštejnské zahrady. Přestože prošla radikální přestavbou a při vkládání nové klenby byla

odstraněna její krápníková výzdoba, podařilo se na základě poznatků získaných výzkumem vytvořit základní představu o tom, jak grotta po svém vzniku počátkem 30. let 17. století vypadala. Interiér má přibližně tvar rovnoramenného trojúhelníka s delšími stranami 24 m a kratší stranou 13 m. Půdorys centrálního prostoru vytváří elipsu o osách 11 a 9 m, klenba je nesena po obvodu 6 pilíři. V grottě byly objeveny důkazy o existenci dvou jezírek (první jižně od centrálního prostoru, druhé v severozápadním trojúhelném cípu, kde se nalézají současný vstup z Valdštejnské zahrady). Ve výškovém intervalu 188,59 m (původní podlaha grotty) až 189,52 m (podlaha nedávné pivnice) se podél některých částí obvodového zdiva zachovala kompletní krápníková výzdoba. Podařilo se stanovit i původní výšku klenby centrálního prostoru na 7,7 m. Výzkum prokázal, že interiér grotty byl za své původní funkce minimálně jednou přestavován. Pro potřeby pivovaru byl prostor grotty přepatrován mohutnou vloženou klenbou. Pro jakou část technologického pivovarnického postupu prostor sloužil, se zatím určit nepodařilo. Pod současnou podlahou byly nalezeny pouze tři úseky cihlového kanálku odvádějícího splašky ze severozápadního cípu bývalé grotty směrem na východ, patrně do starší kanalizační stoky v ulici.

Na severovýchodní části bývalého pivovarského dvora stojí podél Valdštejnské zahrady další zkoumaná budova. Na její ploše je podrobně dokumentován poměrně složitý terénní vývoj od 2. poloviny 16. století. Nejstaršímu horizontu náleží bahnitě sedimenty zastížené v nejhlubším dosaženém místě 186,86 m pod dnešní hladinou spodní vody, na nichž se v intervalu 187,12 - 187,46 m dochoval zprohýbaný nejstarší pochozí povrch tvořený velmi tuhým tmavě hnědou dřevitou hlínou, místy zpevněný omletou opukou. Mohl náležet k malému domku, z něhož se zachoval 5 m dlouhý klenutý zděný prostor. V době existence nejstaršího dochovaného povrchu byl polosuterénem, dobu jeho vzniku a původní podobu neznáme. Domek zanikl nejpozději ve 20. letech 17. století, protože na jeho klenbě stojí jihozápadní pilíř a část obvodového zdiva Valdštejnovy velké grotty. Zmíněný zpevněný povrch překryl až 0,30 m mocný povodňový náplav některé z velkých povodní 2. poloviny 16. století (1589?). V této době již stála budova u ulice. Krátce po následném položení vodovodu (dle dendrochronologického data potrubí 1593) bylo místo zasaženo další povodní (1598?), patrně ještě před vytvořením pochozí úrovně. Poté se terén ustálil na výšce 187,60 m. V 1. půli 17. století pokračuje postupné zvyšování terénu střídáním navážek a náplav až do nivelety 188,40 m. Pak dochází k zahájení nějaké stavební činnosti projevující se odkopáním rubu klenby tou dobou již zaniklého domku v sousedství Valdštejnovy grotty. Stavba byla přerušena rozsáhlou povodní, jejíž náplavy zcela zaplnily výkopy a překryly odhalenou klenbu i okolní terén. V několika místech se náplav dochoval až do výšky 188,72 m. Pokud se jedná o nejhorší povodeň 17. století, z roku 1655, zmíněná stavební činnost by mohla souviset se záměrem konventu přestavět někdejší Velíkovský dům na pivovar, jehož realizace je doložena k letům 1656 - 1658. Přímo do náplavu mělce založené základové zdivo přiléhající k obvodové zdi grotty by pak této přestavbě náleželo. Náplavy byly překryty souvrstvím navážek, především stavební suti. Absence dalších povodňových náplav je dokladem toho, že se sledovaná oblast stala interiérem, další budovou pivovaru. Jedinými objekty přímo souvisejícími s jeho provozem jsou studna, bytelný zděný fundament o rozměrech 5 x 4 m na vynásecím pasu pod zatím neznámé, nejspíš velmi hmotné zařízení, a z velkých opukových kamenů zděná nádrž (4,5 x 2,6 m), jejíž pevnou maltou opatřené dno spočívalo na neobvykle hlubokých (přes 2 m) základech.

Bývalý pivovarský dvůr byl ve 20. století takřka zcela vyplněn vestavěným podzemním podlažím, při stavbě vybouraným a přestavěným. Výzkum tak probíhal pod jeho podlahou, v podobě izolovaných hlubších výkopů pro provoz kuchyní. Na jižním i severním konci dvora se opět projevilo střídání náplavů, navážek a zpevnění terénu. Době provozu sladovny v 17. století odpovídá částečně zpevněná pochozí plocha na kótě 188,60 m, na které se vytvořila 0,12 m silná vrstva organického odpadu. Před touto úpravou proběhlo jisté

navýšení povrchu na jihu i na severu dvora navážkou do jednotné výšky 188,10 m. V dobách předcházejících se stratigrafie na jihu i na severu dvora vyvíjely odlišně. V severní sondě jsou na kótě 186,14 m na vrstvě s keramikou 14. století evidovány známky snah o zpevnění povrchu kameny, nad ní je na kótě 186,40 m nesouvislá vrstva říčních valounů a organického odpadu uzavírající vrstvy 15. století. Obě úpravy jsou v rámci bahnitých sedimentů stojatých vod, postupně narůstajících v tomto nejhlubším místě výzkumu od 14. do 16. století patrně nad výplní bývalého příkopu raně gotického opevnění. V jižní části plochy je registrováno ve výškovém intervalu 186,77 - 186,98 m bahno plné organických zbytků a na něm stavební suť až do výšky 187,50 m. Následují polohy jílu a na nich ležící dlažba z omletých opukových kamenů s povrchem 187,70 m, místy překrytá 0,10 m mocnou vrstvou velmi tuhého organického bahna. V severní části plochy existovala před navršením navážky s povrchem 188,10 m dřevěná konstrukce zatím nejasné interpretace, patrně dvoufázová, dle dendrochronologie z přelomu 16. a 17. století a pak z doby krátce po roce 1615. V jižní části dvora byla později, po navršení navážky překrývající zmíněnou úroveň 188,10 m, vystavěna zděná budova s líci obloženými románskými kvádríky z nějaké rozebrané románské stavby, dle velikosti kvádríků lze uvažovat i o románské hradbě. V té době se na jihu i na severu dvora setkáváme se zakládáním na beraněné piloty o průměru 0,25 a 0,30 m, dlouhé 1,10 - 1,70 m. Jejich koruny jsou překryty masivní vrstvou vápna, do níž jsou položeny vodorovné fošny. Z úrovně 188,60 m v 17. století na dnešních 192 m narostl terén zřejmě ve třech etapách.

Historický vývoj stratigrafie centrálního dvora se odlišuje od vývoje areálu pivovaru. Zazemňování této partie nad výplní příkopu probíhalo výrazně dříve, pozvolněji a komplikovaněji. Stav zpracování zatím nepostoupil tak daleko, aby bylo možno hodnověrný podrobnější obraz prezentovat.

Jarmila Čiháková – Martin Müller, NPÚ HMP

Letenská ulice čp. 594/III

Výzkum byl vyvolaný plošným snižováním sklepa domu a budováním nového suterénu na části dvora. Naskytla se tak možnost získat informace o skladbě a genezi nadloží v tomto specifickém mikroregionu pražského podhradí. Lokalita je situována při východním okraji zaniklého holocenního říčního koryta Vltavy, které se nalézalo přibližně v širším okolí dnešní Letenské a Valdštejské ulice a v místě dnešního Klárova se napojovalo na hlavní koryto řeky. Koryto bylo postupně přirozeně zaplněno tmavými jílovotopiscitými bahnými sedimenty. Tento proces byl ukončen na přelomu pozdního středověku a raného novověku. Hlavně v 16. a 17. století zde docházelo k umělému zvýšení povrchu terénu navážkami. Území bylo zastavováno až v novověku, kdy největší stavební aktivitou v bezprostřední blízkosti byla v letech 1623 – 1629 výstavba areálu Valdštejského paláce. Zkoumaná parcela se nalézá v místech, kde urbanizace proběhla nejpozději. Dle ikonografických pramenů tu byla nezastavěná plocha využívaná jako zahrada. Dnešní novorenesanční dům byl postaven spolu se sousedním domem až v letech 1893 – 1895. Pod recentní dlažbou se v hloubce 1,5 m objevila 0,3 m mocná poloha sytě hnědé homogenní hlíny, kterou interpretujeme jako novověký zahradní horizont. Pod ním se nalézalo cca 1,6 m vysoké souvrství kamenitohlinitých navážek. Ve spodní části byly navážky proloženy dvěma jílovitohlinitými vrstvami, které je možno interpretovat jako přirozené sedimenty usazené ve stojaté či pomalu tekoucí vodě. Ze souvrství byl získán náleзовý soubor tvořený převážně zlomky glazované a režné kuchyňské a stolní keramiky, dále kameniny, křišťálu, bahenní železnou rudou, zlomky nataveného dijabasu, železnými předměty (hřeby a hřebíky, nůž, objímky, závlačka, podkova, stavební kování, ostruha), fragmenty drobných předmětů z barevných kovů (rolnička, kování, kroužek, knoflík) a velmi drobnými zlomky okenního i dutého skla. Datace nálezů se pohybuje v rozmezí 2. poloviny 16. – 1. poloviny 17. století, s příměsí starších keramických

zlomků. Pod touto polohou se nalézalo souvrství jílovitohlinitých náplavů – povodňových hlín, které se zde uložily během velkých vod ve vrcholném a pozdním středověku. Některé vrstvy obsahovaly i určité množství nálezů (zlomky keramiky, cihel, malty aj.). Místy byly náplavy proloženy proplásky šedého písku, které dokládají sedimentaci v prostředí tekoucí vody. Z toho vyplývá, že při katastrofických velkých vodách zaniklým korytem řeky voda protékala a koryto tak sloužilo jako vodoteč. Dle nálezů běžné kuchyňské keramiky je možno souvrství povodňových hlín datovat do 14. či spíše až 15. století. Dno nejhlubší sondy bylo na niveletě 185,23 m, tj v hloubce cca 4,7 m. Při výzkumu byly odebrány vzorky pro enviromentální analýzy - 6 vzorků pro analýzu rostlinných makrozbytků a další pro analýzu palynologickou. Odběrový vrt byl proveden v sondě na dvoře domu vrtákem, kterým se podařilo odebrat uloženiny v mocnosti 4 m až po niveletu 182,70 m. Jedná se převážně o jílovité povodňové hlíny s proměnlivým obsahem písku, místy prostoupené několik cm vysokými vrstvami jemného čistého písku. Po vyhodnocení záchranného výzkumu je možno konstatovat, že pod subrecentními navážkami se na parcele domu nalézají intaktní renesanční situace, jejichž geneze může být dána do spojitosti s urbanistickou transformací Malé Strany v 2. polovině 16. a na počátku 17. století. Rozsáhlá stavební aktivita souvisí mimo jiné se zhoubným požárem města v roce 1541. Starší část stratigrafie je již pozdně a vrcholně středověká a její vznik byl podmíněn sedimentací povodňových hlín v prostoru zaniklého holocenního koryta Vltavy. Situace z raného a z počátků vrcholného středověku se nalézají pod hladinou spodní vody a jsou v těchto místech nepřístupné.

Jan Havrda, NPÚ HMP

Malostranské náměstí čp. 260/III

Na počátku roku 2008 byla ukončena postupně probíhající terénní etapa výzkumu na ploše původně měšťanského domu čp. 260/III, situovaného na jihozápadní straně náměstí. Výzkum zahájený již na sklonku roku 2006 byl vyvolán generální rekonstrukcí objektu, revitalizací sklepních prostor pod severním křídlem domu, realizací nových suterénů pro technické a provozní zázemí, a posléze výstavbou inženýrských sítí a nové výtahové šachty v jihozápadní části dvora (povrch dvora 200,38 až 198,46 m n.m.). V průběhu akce bylo archeologicky prozkoumáno cca 270 m³ terénů s mimořádně komplikovanou, místy až 400 cm mocnou stratigrafií. Nejmladší situace sledované během výzkumu dokladovaly stavební vývoj objektu od doby pozdní gotiky až k posledním klasicistním úpravám domu v 19. století. Nejzajímavějším objevem byla patrně časně novověká odvodňovací štola s cihlovým kanálkem, jejíž ústí bylo situováno do předtím neznámé sklepní místnosti ve východním křídle budovy. Podrobnější zkoumání odvodňovací soustavy doložilo její propojení s následně objevenou studnou v jižní části dvora. Zaslepená studna nebyla zasypaná a dosahovala hloubky bezmála 14 m. V ní se nalézalo torzo dřevěného potrubí z konstrukce původního čerpacího zařízení, které bylo pomocí dendrochronologického měření datováno do 20. let 19. století. Relikty původní vrcholně a pozdně středověké zástavby byly objeveny taktéž v západním křídle domu v podobě pravoúhlého sklípku a mladší studny, v jejímž zásypu se nalézala velice početná kolekce keramických nádob a mincí ze sklonku 15. a počátku 16. století a v mladší úrovni především zlomky renesančních kachlů. Zbytky další vrcholně středověké zástavby v podobě schodiště vstupní šije a zadní sklepní komory s původní valounovou podlahou byly dokumentovány v severní části dvora.

K významným objevům patřilo torzo 700 cm dlouhé, 240 cm široké a 60 až 100 cm vysoké základové partie zdi z lomové opuky (maximální zachována výška 200,00 m), která byla ztotožněna s tělesem hlavní hradby malostranského opevnění z doby po roce 1257. Zdivo bylo spojované převážně vápennou maltou. S malostranskou fortifikací souvisela i dílčí bodová dokumentace zásypu hradebního příkopu v jižní části domu, která přinesla cca 400 cm mocnou stratigrafii jeho výplně bez dosažení původního dna (dosažená hloubka 193,84 m).

Hradební zeď byla založena na cca 120 cm mocném sídlištním souvrství, kterému v horní části dominovaly polohy hlín s destrukcemi blíže neznámých konstrukcí z velkých opukových kamenů a několika jam. Tento horizont zřetelně dokládající aktivní využití terénů před lokací města byl datován do intervalu přelomu 10. a 11. - 12. století. V jeho spodní partii (cca 198,30 m) se střídalo několik úrovní velice špatně zachovaných dřevěných struktur v podobě vodících trámů a na ně položených fošen, místy pečlivě uložených delšími hranami k sobě. Splet dřevěných prvků interpretujeme jako destrukci komunikací, orientovaných ve třech směrech: severovýchod – jihozápad (725 cm), západ – východ (710 cm), a jihovýchod – severozápad (675 cm). Maximální šíře u jedné z cest se pohybovala kolem 520 cm. K výstavbě komunikací byl na základě dendrologické analýzy odebraných dřev v 99% případech použit dub. Na základě rozboru keramických zlomků bylo stáří těchto konstrukcí vymezeno do širšího časového rámce od 1. poloviny 10. století až do počátku 11. století. Mezi pozoruhodné raně středověké nálezy patřila část rozměrného, do podloží zahloubeného objektu (úroveň zahloubení 197,56 m). Stavba, jejíž zánik spadá přibližně do poloviny 10. století, byla orientovaná ve směru S-J. Její pravděpodobně domovní funkci naznačují rozměry, sklon stěn a tvar dna (niveleta dna 196,25 m). K nejstaršímu sídlištnímu horizontu, který předcházela cestám, náležela mohutná na hlínu skládaná konstrukce zdi z rozměrných opukových kamenů (povrch 198,20). Její zachycená délka činila 500 cm, výška dosahovala maximálně 100 cm a šíře cca 150 cm. Stavba, jejíž těleso bylo z jedné strany částečně zapuštěno do podloží (základová spára 197,00 - 197,78 m), byla orientovaná ve směru sever – jih s lícovanou stranou směrem k východu. Funkce konstrukce spadající do staršího období oběhu keramiky s kalichovitou profilací okrajů (počátek 10. století) je zatím neznámá.

Podloží na lokalitě tvořily slabě jílovité výrazně ulehle hlíny s příměsí drobné kamenité sutě, geneticky náležející k petřínským svahovinám (nejvýše zastížená úroveň okolo nivelety 198,20 m)

Tomasz Cymbalak – Jaroslav Podliska, NPÚ HMP

Malostranské náměstí ppč. 993

Před budovou Lichtenštejnského paláce čp. 258/III byl v červenci a srpnu roku 2007 proveden výzkum vyvolaný stavbou nového napojení na kanalizační a vodovodní řád v rámci znovuzprovoznění barokní kašny na náměstí.

Ve spolupráci se stavbou byly provedeny dva výkopy. První výkop byl situován v trase kanalizace, které dosáhl v hroubce 4,8 m (198,90 m n.m., dno kanalizace leží na kótě 198,57 m). Do hloubky 4,2 m od dlažby byla šachta kopána o rozměrech 3 x 2 m, závěr zahloubení v intervalu 199,40 - 198,70 proběhl ve zmenšeném rozsahu 1,3 x 1,6 m. Středem sondy probíhal zasypaný výkop kanalizace, po jehož stranách zůstaly dva bloky intaktní stratigrafie. Druhý, drobnější výkop (1,3 x 1,3 m, hloubka 1,3 m (dno 203,80 m), hloubka vodovodního řádu 1,02 m pod dlažbou) byl situován na trase vodovodního řádu, východně od prvního.

V prvním výkopu leží povrch historických terénů na niveletě 203,20 m a je tvořen nedbalou kamenitou úpravou povrchu. Uzavírá souvrství středověkých dlažeb proložených tmavým organicko-hlinitým materiálem, které narostlo nad nejstarší dlažbou na niveletě 202,40 m z doby 13. - 14. století. Dlažba zachovává výrazný sklon k východu (na délku 2,9 m sklon 26 cm. Vrstvení dlažeb je zastíženo i v druhém výkopu, jejíž hloubka zůstala plně omezena na souvrství dlažeb, které je zde výrazně bohatší, a nedosáhla ani na úroveň nejstarší dlažby 13. - 14. století.

Následných 0,60 - 0,80 m stratigrafie, jejíž mocnost se směrem k jihu zvětšuje, ve výškovém intervalu cca 202,20 - 201,35 m tvoří mnoho různorodých vrstev, náležejících jednak výplním spodních částí raně středověkých zapuštěných objektů, jednak vrstvám svahovin, do nichž byly tyto objekty zapuštěné. Překvapivé zjištění, že svahoviny na západ a

na východ od výkopu kanalizace se v tomto intervalu od sebe výrazně liší, plně odpovídá nálezové situaci staršího výzkumu z roku 1996, který proběhl v těsném sousedství referovaného výkopu. I tam byly konstatovány v bloku západně od kanalizace svahoviny uměle přemístěné a v bloku východně od kanalizace svahoviny přirozené. Oba typy uloženin ležely na uhlíkaté vrstvičce, v jaké byly v roce 1996 nalezeny keramické zlomky vzniklé nejpozději na konci 8. století. V západním bloku byl v rámci úmyslně přemístěných svahovin rozlišen objekt s plochým dnem, na němž ležel v celé šířce rozebíraného bloku velký plochý opukový kámen široký 32 cm a delší než 80 cm. K uložení obou typů svahovin tohoto výškového intervalu došlo od 8. do (předběžně) 9. století (horní datace bude upřesněna po zpracování keramických nálezů). V roce 1996 byla v těsné blízkosti zkoumaného místa budována nová kabelová komora Telecomu, při jejíž výstavbě byl rovněž proveden záchranný výzkum. Výkopy letošní na jeho výsledky navazují a výrazně rozšiřují jeho výpovědní hodnotu. Spojením obou výzkumů byl získán poměrně dlouhý severojižní výřez nadloží, v němž dominuje otázka geneze a funkce lokálně omezených uměle přemístěných svahovin ve starší fázi raného středověku, u nichž není vyloučen liniový průběh. Klíčový vztah mezi uměle přemístěnými a přirozenými svahovinami se v celé délce odkrytého výřezu nadloží nacházel v dnešní trase kanalizace, jejímž výkopem byl totálně zničen.

Zbýlý výškový interval 201,35-198,70 m je tvořen stratigrafií přirozeně rostlých svahových sedimentů. Jak prokázaly nálezy keramiky v některých z nich, sedimentovaly tyto uloženiny v době keramického pravěku. Nejstarší keramický nález patrně náleží okruhu neolitické keramiky. Pochází z vrstvy fosilního půdního typu silného 0,25 m, pohřbeného na kótě 199,20 m. Nejmladší z pravěkých keramických nálezů leží na výšce cca 200,50 m. Sporé pravěké keramické střípky nalezené ve výkopu roku 2007 poprvé umožnily datovat přirozené svahoviny pohřbené hluboko pod horní částí náměstí a mohou se stát východiskem pro modelování proměn zdejšího georeliéfu již od hlubokého pravěku.

Záchranný výzkum při zřizování nové šachty v trase stávající kanalizace jednoznačně prokázal opodstatnění požadavku na provádění výzkumu i při zásazích do shora hloubených inženýrských sítí, neboť analýza úzkých zbytků stratigrafií podél stěn výkopu přinesla zcela nové a nečekané informace. Prokázala, že 2,7 m vysoké souvrství přirozených svahových hlín se v pravěku ve zdejším prostoru postupně usazovalo za lidské přítomnosti a že nejpozději v 8. století se zde pohybovali naši předchůdci po terénu, který byl vzápětí pohřben blíže neznámým uměle navršeným tělesem a vedle něj přirozenými svahovinami. Nad raně středověkými svahovinami, jak přirozenými tak uměle přemístěnými, posléze vznikla běžná raně středověká stratigrafie s objekty, jejichž hlubší části zasahovaly do zmíněných raně středověkých svahovin. Při vzniku města ve 2. polovině 13. století však došlo k dispozičním a výškovým změnám a celý terénní nárůst vytvořený od cca 10. do 13. století byl odstraněn až na povrch (dochovaný, původně mohl být i vyšší) raně středověkých svahovin, na něž byla poté položena nejstarší dlažba vrcholně středověkého města ze 13. či počátku 14. století. Z jílovitohlinitého souvrství raného středověku neznámé mocnosti, které se zde evidentně vytvořilo, tak zbyly jen nejhlubší části objektů zapuštěné do archaických raně středověkých svahovin. Žádný z objektů nebyl tak hluboký, aby zasáhl i svahoviny pravěké. Od 13. století je tento prostor veřejným prostranstvím a souvrství dlažeb s nánosy mezi nimi je plně v souladu s jeho posláním.

Jarmila Čiháková, NPÚ HMP

Míšeňská ulice čp. 72/III a 73/III

Na podzim roku 2008 byla v rámci celkové rekonstrukce obou barokních objektů provedena dokumentace 2 statických sond a 2 inženýrských výkopů. Dodatečně byla v domě čp. 73/III realizována sondáž ve sklepech a polohopisné zaměření novověké studny ve dvorním křídle. Sledované situace dokládají přítomnost pozdně středověkých a novověkých terénů a tedy

dodatečné využití původní nivy, respektive zaniklého říčního koryta, v záplavové oblasti Vltavy v pozdním středověku (navážky a říční náplavy) a jeho následnou proměnu v součást novověkého města (výstavba domů). Mezi nejvýraznější nálezy patří spodní část novověkého cihlové pece blíže neurčené funkce (severní sklep domu čp. 73/III). Domovní parcela se nachází v rovinatém terénu s průměrnou nadmořskou výškou 189,45 m n. m., podlaha sklepů byla dokumentována v průměrné výšce 186,45 m. Báze novověkých navážek byla přibližně ve výšce 186,0 m. Pod nimi se nalézaly písčitojílovité povodňové sedimenty s pozdně a vrcholně středověkou keramikou. Dno nejhlubší sondy dosáhlo kóty 185,0 m.

Tomasz Cymbalak - Jan Havrda, NPÚ HMP

Míšeňská ulice čp. 86/III

V březnu 2007 byla vykopána bez přítomnosti archeologa cca 5 m hluboká kanalizační šachta, umístěná v chodbičce za vstupními dveřmi domu. Horní 3 m tvořily suťovité navážky, pod nimi začínala směs navážek se světle hnědými, patrně druhotně přemístěnými hlinitopísčitymi náplavy s nahodilými kusy dřev a úlomky cihel. Parcela domu se nachází v místě bývalého koryta Vltavy definitivně zasypaného až v raném novověku.

Jan Havrda, NPÚ HMP

Mostecká ulice čp. 276/III

V rámci rekonstrukce domu, který se nalézá 50 m východně od Malostranského náměstí, byly z důvodu statického zabezpečení objektu stavbou, bez vědomí archeologů vyhloubeny do hloubky cca 1,85 m (niveleta 190,10 m n. m.) dva nevelké výkopy. Výkopy se nalézaly ve sklepě situovaném přibližně uprostřed dlouhé středověké parcely. Přímo pod podlahovou konstrukcí suterénu byla objevena hradba - hliněné těleso vyztužené dřevěnými rošty s čelní kamennou zdí (plentou). Zeď byla vyzděna z lomových opukových kamenů; ty byly vyskládány do nepravidelných vrstev. Pojivo tvořila hlína stejná jako materiál vlastního dřevohlinitého tělesa. Místy byly kameny kladeny na sebe bez pojiva. Zachováno bylo nejméně 5 řádků, pod dnem sondy je pravděpodobně dochováno pokračování plenty, což bylo ověřeno sondovací geologickou tyčí. Svrchní partie zdi byla odstraněna při mladším zásahu, snad kvůli dalšímu využití stavebního kamene, a to patrně ještě v raném středověku. Její vnější líc nebyl v sondách odhalen. Minimální šířka čelní zdi byla 2 m. Dochováno bylo v sondách celkem 5 úrovní roštů, které se skládaly z dřev orientovaných kolmo na čelní zeď. Nebyly nalezeny žádné vertikální prvky ani dřeva, která by byla rovnoběžná s linií tělesa. Dubová dřeva byla velmi špatně zachována, jejich tloušťka nepřekročila 1 – 3 mm. Nejmenší možná šířka hradby byla 7 m. Objevená hradba je součástí doposud neznámé linie raně středověké fortifikace Malé Strany. Na základě nečetných keramických nálezů a z výsledků radiouhlíkového datování dřeva z konstrukce tělesa je možné její výstavbu zařadit někam do průběhu 10. století. Povrch podloží byl ověřen na kótě 189,60 m.

Jan Havrda, NPÚ HMP

Sněmovní ulice čp. 164/III

Výzkum vyvolaný rekonstrukcí na příkrém svahu se nacházejícího renesančního domu byl postupně proveden ve statických sondách, ve výkopech pro podezdívání, v místě výkopů pro nové inženýrské sítě a v prostoru snižování podlah některých místností v interiéru domu. Práce proběhly i v exteriéru domu v místě chodníku ve výkopech pro hydroizolaci a pro rozšíření anglického dvorku před obvodovou zdí objektu.

V interiéru domu, v jehož hmotě nebyly rozpoznány žádné středověké konstrukce, byla pod podlahou polosuterénu kromě pozdně středověké křemencové dlažby objevena torza zdí náležející vrcholně středověkým předchůdcům renesančního domu. Přímo pod podlahou jižního polosuterénu byla odkryta zeď z lomové opuky s ojedinělými cihlami s výžlabkem v rohu či s rovně seříznutým rohem. Tato zeď byla orientována přibližně souhlasně s dnešní západní obvodovou renesanční zdí domu, byla však posunuta o cca 2 m k východu. To znamená, že renesanční novostavba se posunula směrem do veřejného prostranství. Dále se zde nalézaly konstrukce orientované kolmo k této zdi. Z výsledků výzkumu jednoznačně nevyplývá, zda se zde nacházel jeden větší či více samostatných domů. Část středověké partie nadloží byla zničena novověkými výkopy, zadní sklep (patrně ne gotický, ale raně novověký) byl zahlouben takřka celý do podloží. Pod vrcholně středověkými navážkami a komunikačními vrstvami se objevily raně středověké situace. Odkryt byl zahloubený pyrotechnologický objekt a část jámy (domu?) a sídlištní vrstvy od konce 9. – 12. století. Svažující se podloží se nacházelo na niveletě 199,30 - 195,60 m n. m. V rámci souvrství svahových sedimentů byla v severozápadní části sklepa v hloubce 0,7 m pod bází raně středověkého nadloží (niveleta 197,50 m) odkryta poloha svahových hlín, v které byly nalezeny zlomky velkých zvířecích kostí a jeden neurčený pravěký zlomek (ouško z keramické nádoby). Primární uložení těchto nálezů bylo v poloze výše ve svahu, z které byly transportovány při svahových gravitačních pohybech. Dno průměrně 0,80 m hlubokých sond se nalézalo na kótě 196,40 m.

Zásadně odlišné situace byly odhaleny v prostoru chodníku před domem. Zde byl realizován výkop o velikosti 22 x 2,5 m. Současný terén se sklání od severozápadu k jihovýchodu z nivelety 201,40 m až kótu 198 m, dno stavební jámy bylo ve výšce 197,55 m. Úzký výkop pro hydroizolaci zdi domu sahal do hloubky 196,40 m. Pod recentními a subrecentními navážkami se v hloubce 1,2 m pod úrovní dnešní vozovky objevila kvalitní dlažba tvořená křemencovými kameny usazenými do písčitého lože. Její sklon byl nepatrně strmější než sklon současného povrchu. Přesné datování této komunikace je obtížné. Bezpečně ji můžeme zařadit do širšího intervalu 15. – 16. století. Pod ní se nalézalo 0,9 m vysoké komunikační souvrství. Jednalo se o polohy vysypaných drobných opukových, méně i říčních valounů zpevňujících hlinité vrstvy vzniklé provozem na svažující se cestě. Toto souvrství, z něhož pochází též parvus Jana Lucemburského, můžeme datovat do 2. poloviny 13. – 14. století. V chodníku přibližně uprostřed dnešního domu se objevilo v hloubce 1 – 1,5 m několik v superpozici se nacházejících zdí různé orientace, výrazně odlišné od dnešní uliční čáry. Zdiva byla skládána na hlínu z lomové opuky. Dvě zdi tvořily nároží patrně nějaké drobnější stavby, další zeď se obloukovitě stáčela. Hypoteticky by se mohlo jednat o ohradní zeď ke kostelu sv. Ondřeje, který zanikl v první polovině 15. století a bývá situován do prostoru tzv. Pětikostelního náměstí. Objevené konstrukce tak dokládají výrazně odlišné urbanistického uspořádání kamenné zástavby podhradní aglomerace ve 12. – 13. století. Severně od těchto konstrukcí bylo na profilu odhaleno narušené torzo kamenné, patrně potravinářské pece. Raně středověké sídlištní situace byly reprezentovány vrstvami a několika objekty, z nichž nejvýznamnější byl dřevěný dům, patrně srubové konstrukce, částečně zahloubený do přirozeného svahu. Dochována byla pouze jeho severní stěna v minimální délce 2 m. Západní část domu je skryta pod dnešním chodníkem či i ulicí, jeho východní konec byl zničen při stavbě domu čp. 164 a jižní část patrně zanikla v důsledku terénních úprav ve vrcholném středověku nebo vlivem svahových pohybů. Dům zanikl požárem. Z jeho severní stěny se dochovaly tři na sobě ležící lineární dřevěné prvky. Ve výplni tohoto domu i ve dvou vrstvách starších byla nalezena keramika s límcovitou profilací okraje, kterou je možno datovat do konce 9. či na počátek 10. století. Povrchu podloží bylo dosaženo pouze ve střední a severní části sondy v chodníku. Původní sklon svahu byl strmější než dnešní ulice. U

severního nároží domu byl povrch svahových sedimentů v hloubce 2,1 m (199,32 m), přibližně uprostřed domu bylo podloží v hloubce 3,4 m (195,60 m).

Jan Havrda, NPÚ HMP

Tržiště čp. 259/III - Hartigovský palác

V listopadu a prosinci roku 2007 proběhl osmidenní plošný výzkum v průběhu stavby ve sklepní místnosti, kde byly v květnu roku 1993 nalezeny již několikrát publikované raně středověké dřevěné základy tzv. strategické stavby. Dřevohliněná stavba na břehu mokřiny asi byla součástí brány z doby okolo přelomu 9. a 10. století, kterou se dle našich představ přicházelo do města z jihu a ze západu. Nynější výzkum probíhal na drobné ploše části průchodu mezi sklepními místnostmi, jehož podlaha se o 0,4 m snižovala, a v místě přeložky kanalizace (8 m²). Podařilo se rozpoznat část hradebního tělesa se zcela zetlelým roštem a s vnější plentou z opuky pojené jílovitou hlínou. V době funkce plenty se před ní usadilo cca 0,6 m náplavů a poté došlo k jejímu výraznému poškození. Neznámým způsobem byl zničen její líc a překryt náplavy. Jádrové zdivo však zlikvidováno nebylo a dodnes se dochovalo do výšky 0,7 m nad poničený líc, zčásti zabudované do severního obvodového zdiva průchodu. Z tělesa hradby pochází starohradištní keramické zlomky. Ani z náplavů usazených do doby poškození plenty, ani z náplavů mladších, nepochází žádný zlomek, který by byl tak mladý, aby náležel keramice s kalichovitým nebo límcovitým okrajem.

Jarmila Čiháková, NPÚ HMP

Újezd čp. 421/III - Vítězná ulice čp. 420/III

Výzkum byl proveden v rámci předprojektových prací souvisejících s rekonstrukcí domů na hotel. Stavebně využit má být také rozsáhlý dvůr. Po vyhodnocení zjišťovacích sond je možno konstatovat, že přímo pod současným povrchem dvora se nalézají intaktní renesanční a pozdně středověké situace, jejichž genezi lze spojit s provozem z písemných pramenů známé malostranské cihelny a vápenky. Získány zde byly zlomky běžné cihlářské produkce stavební keramiky (cihly, dlaždice, běžná střešní krytina). Pod horizontem cihelny a vápenky se nalézají středověké sídlištní situace (sídlištní vrstvy a zahloubené objekty různé funkce - odpadní jámy, studna, suterén zahloubeného domu?, sloupové jámy). Na základě nálezů je možné tyto situace datovat do 12. – 14. století. K unikátním artefaktům patří na Malé Straně poprvé doložená střešní krytina s transparentní glazurou, nalezená v kontextu 2. poloviny 13. – 14. století. Nejstarší partie nadloží je pravěkého stáří. Ze zastížené části zahloubeného objektu, který byl překryt vrstvou půdního sedimentu, se však nepodařilo získat žádné nálezy. Pravěká keramika byla nalezena jako příměs ve středověkých vrstvách a objektech. Významné je zachycení pravěké keramiky z období sklonku pozdní doby kamenné a ze starší doby bronzové (únětická kultura). Nálezy sice nepochází z primárních poloh, jejich velikost a charakter však nasvědčují faktu, že mají přímou souvislost se zkoumaným prostorem (nejedná se o splachem přemístěný materiál z jiné lokality) a do středověkých a raně novověkých kontextů se dostaly porušením starších objektů přímo v dané ploše. Niveleta dnešního povrchu dvora je 192,00 – 192,27 m n. m., dno nejhlubší sondy dosahovalo až na kótu 188,7 m. Povrch podloží pro raně středověké osídlení byl ve výšce 190,59 – 190,86 m.

Jan Havrda, NPÚ HMP

Valdštejská ulice parc. č. 627, 628, 629 - Fürstenberská zahrada

Záchranný výzkum vyvolaný rekonstrukcí zahrady, která se rozkládá na jižní hradním svahu pod Starými zámeckými schody (svahová terasovitá část) a dále pokračuje až k Valdštejské ulici (část rovinná), se omezil hlavně na dokumentaci vertikálních profilů ve výkopech provedených stavbou. Jednalo se o rýhy pro nové inženýrské sítě, šachty a výkopy pro základy nově vyzděných opěrných zdí. Dokumentovány byly též situace v úzké štole ražené

pod Valdštejnskou ulicí v hloubce 3,6 m. Jak na svahu hradčanského ostrohu, tak i při jeho úpatí byly odkryty pouze novověké situace (navážkové vrstvy, obtížně interpretované zahlužené objekty a zděné konstrukce, náležející k zahradním stavbám - základy zaniklého barokního skleníku, zahradního renesančního (?) domku, schodiště, opěrné zdi apod.). Pouze stopově byly v těchto vrstvách nalezeny fragmenty středověké keramiky. Je třeba zdůraznit skutečnost, že současný průběh terénního reliéfu je, vedle geomorfologických vlivů, formován po staletí prováděnými stavebními pracemi, přestavbami a hlavně terénními úpravami. Archeologicky bylo doloženo zvyšování terénu ve spodní rovinaté partii zahrady v minimální mocnosti 3,5 m a výrazné úpravy svahu hradčanského ostrohu (schodiště, chodníky, terasy s opěrnými zdmi). Při těchto úpravách byl na mnoha místech změněn reliéf tak, že byly odstraněny kromě nezpevněných uloženin i svrchní navětralé partie skalního podloží. V několika případech nebylo možné jednoznačně rozhodnout, zda vrstvy nad skalním podložím byly uloženy přirozeně (svahové sutě a hlíny) či zde byly uloženy uměle (šikmo navrstvené navážky tvořené druhotně přemístěnými svahovými sutěmi a hlínami bez artefaktů naznačujících jejich původ a stáří). Nelze též vyloučit, že geneze některých uloženin, v kterých byly nalezeny zlomky raně novověké keramiky, je podmíněna mladými svahovými pohyby, přirozenými sesuvy materiálu, který byl ve formě navážek původně uměle uložen na svrchní části svahu pod opevněním Pražského hradu.

K nejzajímavějším zjištěním patří odkrytí části zaniklého novověkého domu, který se nalézal v jihovýchodním rohu zahrady. Dům byl objeven v místě kopané kanalizační šachty, z níž byla ražena zmíněná štola. Podlaha odkrytého interiéru (sklepa domu?) ležela na kótě 188,00 m, tj. v hloubce 2,5 m pod dnešním chodníkem. Je pravděpodobné, že by se mohlo jednat o zahradnický domek z přelomu 16. – 17. století, který je zobrazen na Huberově plánu Prahy z roku 1769 jako malá přízemní stavba těsně přilehající k paláci. Pod novověkými (renesančními) navážkami, na kterých byl dům postaven, se nalézala vrstva homogenní, šedočerné ulehlé jílovité hlíny, interpretovatelné jako pozdně středověký či raně novověký povodňový sediment. V hloubce 3,6 m pod dnešním severním chodníkem ve Valdštejnské ulici byla objevena kvalitní křemencová dlažba (niveleta 187,40 m), představující úpravu povrchu důležité malostranské komunikace, cesty směřující k Písecké bráně. Její stáří se nepodařilo pro absenci nálezů detailněji ověřit, patrně náleží pozdnímu středověku. Povrch dlažby byl výrazně vyklenut, v jižní části sondy z kóty 187,14 m stoupal až do výšky 187,40 m a přibližně po 3,5 metrech klesal na úroveň 187,18 m. Její podklad tvořila písčitomaltová drť či ulehlý písek. Následující vrstvička extrémně ulehlé písčitou hlíny na niveletě 187,20 m připomínala tvrdou krustu a byla snad rovněž úpravou povrchu. Při dně sondy (na niveletě 187,16 m) ležela písčítá vrstva s uhlíky a zlomky břidlice. Ani z vrstev pod dlažbou se nepodařilo získat žádné nálezy, které by umožnily nejstarší odkrytou partii nadloží datovat. Dle jejich charakteru se však zdá, že se jedná o již vrcholně středověkou část nadloží.

Jan Havrda, NPÚ HMP

Všehrdova ulice čp. 562/III

V části nepodsklepeného přízemí domu na rohu ulic Všehrdova a Říční byl proveden výzkum před plánovanou výstavbou podzemních garáží. Protože hloubka výkopů nedosáhla raně středověkých úrovní, je základním zjištěním dokumentace povodňových sedimentů, jejichž horní hranice dosahuje úrovně téměř 187 m.n.m. Tento sediment obsahoval nečetný keramický materiál 14. a 15. století s důrazem na období mladší. Ve skladbě vyšších poloh nadloží se střídají násypové vrstvy a povodně 17. a 18. století. Nejmladší dokumentovaná povodeň měla niveletu 188,30 m.

Michal Tryml, NPÚ HMP

PRAHA 1 – STARÉ MĚSTO

Anežský klášter ppč. 898

V září a říjnu 2007 proběhl záchranný výzkum na klášterním dvoře v souvislosti s výměnou kanalizace a s výkopy jámek na vodu. Při této příležitosti bylo dokumentováno historické nadloží nad horizontem povodňových hlín, jehož povrch (184,60 – 184,80 m n.m.) byl zaznamenán překvapivě mělce pod dnešním povrchem nádvoří (185,30 m) a mírně stoupal směrem k severu, t. j. k řečišti Vltavy na hodnotu 185,15 m.. Povodňové hlíny obsahovaly ojedinělé keramické nálezy 12. – 1. poloviny 13. století a v jednom zjištěném místě překrývaly lokální popelovitou vrstvu či snad výplň zahloubeniny s většími zlomky keramiky, datovatelné do 12. století. Spodní partie povodňových hlín s povrchem v úrovni 184,30 m obsahovala drobné omleté fragmenty přesněji obtížně určitelné pravěké keramiky a nasedala v úrovni 183,40 m na vrstvu říčního písku. Ta se v době výzkumu nacházela již pod hladinou spodní vody na niveletě 183,50 m.

Zdeněk Dragoun - Jan Havrda, NPÚ HMP

Bartolomějská ulice ppč. 1143 a okolí

V srpnu až listopadu 2006 byla zahájena druhá část rozsáhlé rekonstrukce vodovodu na území Starého Města, v rámci které byl realizován archeologický dohled. Výkop v této etapě prošel značnou částí ulice Karoliny Světlé, ulicí Krocínovou a uličkou mezi ulicí Betlémskou a ulicí Divadelní. V závěru akce zde byly rekonstruovány domovních přípojky. V roce 2007 byla provedena další část výměny potrubí v ulicích Bartolomějská a v ulici Na Perštýně.

Výsledky archeologického výzkumu byly ve větší míře očekávané. Jednotlivé úseky vodovodu zachytily zvrstvení nadloží terasového stupně VIIc a stupně VIIa. Postup prací a poměrně mělce vybagrovaná rýha (1,6 m) vedly k tomu, že až na výjimky nebylo možné sledovat zvrstvení nadloží v nejstarších partiích, které ležely již mimo vlastní dno výkopu. Při ústí ulice Na Perštýně na Národní třídu byla dokumentována situace řezu městským opevněním z třicátých let 13. století (z větší části již dříve narušená inženýrskými vkopy) a ve zbývajících sondách byly dokumentovány úrovně původního povrchu ulice od středověku až po současnost. Nálezem druhotně posunutého kamene se navíc naznačil možný plošný rozsah pohřbů v sousedství odkrytého pohřebiště (viz Z. Dragoun v r. 1990). Kámen mohl určitý čas sloužit jako součást vymezení hrobu. Půdorysně dokumentovaná zdíva mají většinou vztah k městskému opevnění, výjimku tvoří pouze cihelná kanalizace z 19. století a zeď předasanační zástavby v Bartolomějské ulici.

Martin Omelka, NPÚ HMP

Celetná ulice čp. 588/I – Hrzánský palác

V jarních měsících 2008 byla zahájena rekonstrukce suterénních prostor objektu se známým románským domem v severovýchodní partii půdorysu. Románské prostory prošly v relativně nedávné době neohlášenými úpravami, které románské zdivo neprodyšně omítly a likvidovaly část klenby vstupní šíje a zřejmě i reliktů vstupního portálu z této šíje do domu.

V rámci nynějších zásahů bylo odkryto, zdokumentováno a restaurováno zdivo románské prostory, která se ukázala být téměř kompletně zachována včetně prvků, které členily jednotlivé stěny. Nečleněná byla pouze východní zeď téměř čtvercového interiéru, v jižní stěně se dochoval zbytek originální portálové niky a jedné niky odkládací. V západní stěně bylo zaměřeno okénko a další odkládací nika s vytesanou obvodovou vpadlinou pro

konstrukci uzavírání. V severní stěně byly zjištěny boční špalety patrně dvojitého okna, z něhož se nezachovala dělicí střední část. Sondou byla ověřena úroveň původní podlahy, nacházející se cca 60 cm pod dnešní. Veškerá zdiva byla vyzděna z pečlivě opracovaných opukových kvádrů s úzkými, místy dochovanými podřezávanými spárami. Originální křížová klenba s otisky bednění vybíhá z vysokých úzkých, kamenicky pečlivě opracovaných cípů. Zachované rozhraní nadzemního zdiva, zjištěné na části vnějšího líce jižní stěny, dokládá zahloubení spodního podlaží o 290 cm oproti úrovni terénu v době stavby. Z vstupní šíje, umístěné v jihovýchodním rohu stavby, se zachovalo klenební čelo nad vstupem, část východního boku a část valené klenby s vodorovnou vrcholnicí.

Zachovaný fragment dřevěného bednění bohužel neumožnil dendrochronologické datování románského domu. Vzhledem k pečlivosti provedení kamenických a zednických prací usuzujeme na vznik ještě na konci 12. století. Výjimkou z běžných praktik užívaných při stavbách pražských románských domů je relativně velké dvojité okno, směřující do prostoru ulice a nikoliv do bezpečnějších bočních nebo dvorních partií parcely. Rovněž zahloubení spodního podlaží oproti úrovni terénu v době stavby dosahuje enormní hodnoty.

Zdeněk Dragoun, NPÚ HMP

Dlouhá ulice čp. 733/I

V červnu 2008 byly dokumentovány výkopy ve dvoře domu v souvislosti s jeho rekonstrukcí. Statické sondy u východní stěny dvorní zástavby byly hluboké cca 150 cm a zasahovaly pouze do recentních partií historického nadloží. Zhruba středem dvora ve směru S – J byl realizován výkop, který ve spodní části zhruba 2 m vysokého profilu ve střední části dvora zasahoval do středověkých vrstev. V jediném místě byl pravděpodobně zastižen povrch podloží (188,20 m n.m.), v ostatní části řezu zasahovaly pode dno výkopu jak recentní vrstvy (zejména v jižních dvou třetinách výkopu) tak výplň zahloubeného objektu (severní část řezu). Právě z této výplně pocházejí prakticky jediné keramické nálezy, datovatelné do horizontu 12. – 13. století. Sledované výkopy v suterénu zasáhly pod podlahou pouze do štěrkopískového podloží.

Zdeněk Dragoun, NPÚ HMP

Havelská ulice čp. 509/I

V červenci 2007 proběhl v rámci příprav rekonstrukce domu zjišťovací výzkum. Realizováno bylo pět sond o rozměrech cca 1,5 x 1,5 m. Tři sondy byly umístěny na ploše nepodsklepeného dvora, dvě další ve sklepě.. Výkopy byly vedeny od stávajícího povrchu dvora (cca 194,00 m n. m.) do hloubky 2,2 m.

Pouze v jedné sondě na dvoře byl zachycen povrch zahliněného půdního horizontu na niveletě cca 192,2 m. Povrch půdního horizontu byl ještě kontaminován antropogenní aktivitou. Mocnost půdního horizontu dosahovala 0,2 m, povrch štěrkopískové terasy se podařilo zachytit na niveletě 191,9 m. Dokumentace historického nadloží ve všech třech zjišťovacích sondách prokázala minimální narušenost historického nadloží na celé sledované ploše dvora.

Pod betonovým povrchem se nachází cca 1 m mocné souvrství různých úrovní (dlažeb) dvora s nálezy z průběhu 16. a 17. století. Zároveň zde byly zachyceny pozůstatky několika zdív patřících starší zástavbě parcely. Spodní cca 1 m mocnosti terénů zachytil kulturní vrstvy datovatelné do období středověku. Jedná se o objekty zahloubené pod tehdejší úroveň terénu a o opuková nebo smíšená zdiva z opuky a cihel. Pod těmito vrstvami se nachází znovu cca do 1 m mocná vrstva druhotně přemístěného štěrkopískového podloží. V tomto horizontu byl odkryt orientovaný hrob a v jiné sondě zde byla nalezena druhotně uložená lidská čelist. Objevené kosterní pozůstatky pravděpodobně nebyly uloženy do země

později než ve 13. století. Vzhledem k umístění sond nelze vyloučit na ploše dvora výskyt většího počtu pohřbů.

Martin Omelka, NPÚ HMP

Hradební ulice čp. 940/I

Na začátku roku 2007 byly v rámci stavebních úprav dokumentovány 2 výkopy v suterénu domu. Výkop v hloubce parcely zaznamenal recentní vrstvy nasedající přímo na povrch podloží, zjištěné v úrovni 187,98 m n.m. Výkop u průčelní stěny zaznamenal 100 – 120 cm mocné souvrství, vzniklé podle nemnoha nepřiliš výrazných střepů v raném středověku (pouze zhruba uprostřed mocnosti s polohou s výskytem materiálu a okraje keramiky s klasicky zduřelou profilací) s bází v úrovni cca 187,50 m n.m. Protože nasedá přímo na šterkopísky a protože jeho báze je hlouběji než dokumentovaná zahliněná písčítá poloha povrchu podloží ve druhém výkopu, můžeme předpokládat, že výkop u průčelí zasáhl do blíže neidentifikovatelného zahloubeného objektu. Pozornost byla věnována i podobě zdi průčelí, neboť probíhá v místech předpokládané trasy staroměstské hradební zdi. Na dostupných místech interiéru i exteriéru byla zjištěno pouze zdivo novostavby, využitě pozůstatky hrady pozorovány nebyly.

Zdeněk Dragoun, NPÚ HMP

Karoliny Světlé čp. 979/I

Zjišťovací výzkum, provedený v první polovině března 2008 roku, byl vyvolán investorským stavebním záměrem a jeho. 4 sondy byly lokalizovány se snahou o komplexní zmapování historického nadloží současné parcely (povrch cca 198,80 m n.m.).

Nejstarší předlokační horizont, sledovaný během výzkumu, charakterizovalo několik objektů zahloubených do povrchu náplavů Vltavy – terasovitý stupeň VIIa (187,45 m). K nejcharakterističtějším z nich patřil menší fragment rozměrného zahloubeného objektu v nejvýchodnější části parcely. Ploché dno, skoro svislé stěny, dochovaná hloubka cca 0,6 m a přítomnosti sloupové jámy v nároží, inklinují k jeho prozatímní interpretaci jako dřevozemní stavba patrně obytného charakteru. V jeho bezprostřední blízkosti byl dokumentován fragment stejně hlubokého objektu (dno 186,84 m) s obdobně svislými stěnami a rovným dnem. Chronologie těchto objektů spadá do sklonku období oběhu keramiky s kalichovitou profilací okrajů a překrývá je souvrství s keramikou následující vývojové sekvence (fragmenty s archaicky zduřelými okraji – závěr 11. – polovina 12. století). Stratigrafie reprezentující následující vývojové etapy dějin města se zde nedochovaly z důvodu výrazného snížení terénů v polovině 20. století (výstavba garáže). Raně středověké situace z 11. století byly rovněž sledovány v nejspodnějších partiích sondy lokalizované v západní části dvora. Celková mocnost zde dokumentovaného historického nadloží dosahovala 3,9 m a byla tvořena převážně střídajícími se úrovněmi jílovitokamenitých a jílovitopísčitých hlín vrcholně a pozdně středověkého až novověkého stáří. Nejstarší horizont v sondě byl tvořen několika tenkými, většinou písčítými vrstvičkami s příměsí uhlíků a ojedinělými kousky mazanice, které doprovázely dva mělké objekty zahloubené do jemně zrnitého písku náležícího k podložním, fluviálním sedimentům (povrch 186,12 m). Stáří zde dokumentovaného raně středověkého souvrství (povrch 186,53 m) bylo určeno podle keramického materiálu, spadajícího do období těsně před výskytem keramiky s klasicky zduřelými okraji, do 1. poloviny 12. století). Nečekaným nálezem z tohoto horizontu jsou dva fragmenty raně středověkého glazovaného keramického aquamanile, dokládající výjimečnost situací zkoumaných v nejbližším okolí rotundy sv. Kříže. Dále byly sledovány minimálně dvě vyrovnávací úrovně opukově-valounových štětů (chodníky?), překrývající vyrovnávací

horizont stavební sutě a starší úrovně jílovitých a jílovitopísčitých mazlavých hlín s četnou příměsí organiky (kousky dřev, kostí a uhlíky -187,30-187,50 m) z přelomu 12. a 13. století. O něco výše se nalézalo 1,2 m silné souvrství jílovitopísčitých hlín s četnou příměsí stavebního odpadu (187,30–188,60 m), ve kterém byly rozlišeny stavební zásahy doprovázené odpadkovými a výrobními objekty, např. fragment větracího kanálku pece, vystavěný z velkoformátových cihel a hliněných dlaždic, objevený v nejnižněji lokalizované sondě a datovaný do vrcholného středověku. Rozsáhlé stavební a pozemkové úpravy z doby renesance, baroka a klasicismu byly doloženy několika tenkými vrstvami písčitých hlín s ččkami malty, zlomky opuky a písčitoprachovitých hlín střídajících polohy maltové drtě (188,60 – 189,70 m). Nejmladší dokumentované recentní situace jsou dokladem stavebních a inženýrských zásahů do hmoty budovy a jejího zázemí ve 20. století (výstavba garáže a východního křídla domu, výstavba garážové rampy, úpravy povrchu dvora).

Tomasz Cymbalak, NPÚ HMP

Křížovnické náměstí ppč. 1110 a 1111

a) V polovině dubna 2008 roku byla provedena dokumentace dvou výkopů pro opravu inženýrských sítí lokalizovaných v bezprostřední blízkosti ulice Křížovnické. Svrchní partie západní sondy charakterizují střídající se polohy písků a štěrků (povrch 190,80 m n.m.) recentní povahy (povrch náměstí 190,84 m) doprovázené inženýrskými výkopy. Níže bylo zaznamenáno několik novověkých úrovní písčitých hlín s příměsí zlomků stavebního materiálu a nepatrné organiky (povrch cca 190,36 m), které překrývaly pevnější polohy maltově-písčitých směsí s valouny (189,70 až 189,30 m). Pod nimi byly dokumentovány silnější tmavší organické sedimenty s čtenějším podílem kostí a uhlíků z doby středověku (povrch cca 189,15 m). Přírodní geologické podloží zde nebylo zaznamenáno a maximální dosažená hloubka v této sondě se nacházela na kótě 187,18 m. Horní část výkopu na protilehlé straně ulice, naproti vchodu do kostela sv. Salvátora v Klementinu byla opět reprezentována recentním souvrstvím chodníků a rozměrným novověkým výkopem s četným stavebním materiálem, jehož dno nebylo dosaženo. Dále byly sledovány souvislejší středověké úrovně zahliněných písků s příměsí malty, cihloviny, mazanice a kostí (povrch 189,00 m). I zde nebylo geologického podloží dosaženo a nejhlubší místo v sondě se nalézalo v hloubce 188,04 m.

Tomasz Cymbalak, NPÚ HMP

b) V souvislosti se zahájenou opravou Karlova mostu byly v prostoru náměstí realizovány čtyři sondy. Dvě z nich registrovaly situaci násypů náměstí, vzniklého v polovině 19. století nad vltavským ramenem (vrchol klenby nad vltavským ramenem cca 191,00 m) a lokalizovaly starší umístění nábrežní zdi prostoru, aniž do úrovně 189,20 m zaznamenaly středověké či raně novověké terény. Další dvě sondy evidovaly zvrstvení terénu v trase staroměstského závěru Karlova mostu, kde zaznamenaly strmě k západu stoupající vrstvy se značným podílem valounků jako opakované úpravy povrchů cesty (výškové rozmezí sond 193,40 – 190,40 m) a zaměřily vnitřní hranu staroměstské nábrežní zdi. V dalším průběhu oprav se do těchto míst výzkum ještě vrátí.

Zdeněk Dragoun, NPÚ HMP

Masná ulice čp. 699/I

V souvislosti s celkovou rekonstrukcí domu byl na přelomu dubna a května 2008 proveden menší archeologický výzkum. Záchranné práce navazovaly na zjišťovací výzkum realizovaný v listopadu předchozího roku, kdy formou dokumentace a vzorkování profilů byla

vyhodnocena plocha ohrožená stavbou (původní povrch dvora 190,65 až 190,82 m n.m.). Na nepodsklepené jihozápadní části dvora byly vytyčeny tři sondy, jejichž lokalizaci určovala výstavba technického zázemí budovy. K tomu v trase západní obvodové zdi původního dvorního křídla domu byl dokumentován 13,6 m dlouhý profil dokládající podobu stavebních konstrukcí a starších situací objevených pod nimi. Relativně jednoduchou stratigrafií nejstarších raně středověkých úrovní (povrch cca 188,15 m) charakterizovalo několik písčitohlinitých vrstev s početným podílem uhlíků a jeden rozměrný objekt neurčené funkce s propálenou výplní (dno objektu 187,40 m). Na základě souboru nálezů reprezentovaného keramikou s archaicky a klasicky zduřelou profilací okrajů, technickými miskami a esovitou záušnicí (průměr 2,7 cm) bylo stáří horizontu překrývajícího povrch půdního typu (188,05 m) předběžně datováno do období 1. poloviny 12. až poloviny 13. století. Dále následovaly mocnější úrovně prachovitopísčité hlín (povrch 188,72 m) z doby po založení města, které byly doprovázeny menšími mělkými objekty. Celé toto souvrství bylo pracovním určené do doby 13. století (velké vzhůru vytažené a vyspělé formy klasicky zduřelých okrajů). Výrazný rozdíl ve struktuře archeologických situací přineslo období 14. - 15. století (minimálně 187,80 až 189,90 m). Byly zde sledovány poměrně silné vyrovnávací úrovně sušovitěho charakteru a zahloubené objekty neurčené funkce, které doprovázely stavební konstrukce. Právě do tohoto období je možno s největší pravděpodobností klást vznik obvodové zdi sklepa dvorního křídla domu. Zdivo z vrstvených břidlic a křemenců spojených maltou bylo doplněno opukovou vstupní šjí, jejíž součástí bylo schodiště, portál opracovaný kamenickým zubákem, a práh vytesaný z jednoho kusu opuky. Původní pochozí úroveň sklepa byla zaznamenána na kótě 187,40 m. Ve spodní části severního úseku obvodové zdi sklepa byl dokumentován 4 m dlouhý vynášecí pas, který z největší pravděpodobností indikuje přítomnost většího zahloubeného objektu respektive jámky či studny staršího data. V jihozápadním rohu dvora byla zjištěna studna popřípadě jámka, jejíž stáří s největší pravděpodobností spadá do období pozdního středověku. Důkladnější datování konstrukce bylo znemožněno poškozením její interiéru při zakládání stavebních pilotů. K nejmladším situacím sledovaným v zadní části parcely domu patřily užitkové úrovně plochy dvora, včetně pochozích dlažeb a zdí, které na základě vzorkování profilů byly datovány do období od 16. až 19. století. Geologické podloží se nacházelo bylo v hloubce 187,50 m tvořeno střednězrnnými písky a šterkopísky s valouny.

Tomasz Cymbalak, NPÚ HMP

Pařížská třída ppč. 1049 a okolí

V rámci pokračování rekonstrukce inženýrských sítí v okolí Pařížské ulice byl proveden podkop pod ulicí 17. listopadu. I přes cca pětmetrové zahloubení podkopu se stavba pohybovala těsně nad původními terény v novověkých zásypech. Pouze v jednom místě výkop prošel lomovým zdivem, které lze přiřadit k předasanační zástavbě Starého Města. U této zdi bylo nalezeno značné množství zde druhotně uložených lidských kostí. Dno výkopu leželo na kótě 185,60 m n. m.

Martin Omelka, NPÚ HMP

Rytířská ulice čp. 401/I a 402/I

V březnu a dubnu 2007 byla zdokumentována situace rozsáhlých a zcela neohlášených výkopů na parcelách uvedených domů. Přístupné stěny výkopů byly začištěny, dokumentovány a vyvzorkovány. Tímto způsobem bylo pořízeno 17 dalších řezů k 10 z roku 2005, které byly pořízeny v souvislosti s realizací orientačních sond, k nimž byly archeologové po jejich vykopání přizváni.

Na ploše domu čp. 401/I byla základní skladba nadloží zaznamenána na nevelkých zbytcích historických terénů v prostoru bývalého dvora. Na povrch podloží probíhajícího v délce více než 20 m od severu k jihu prakticky vodorovně kolem výšky cca 192 m n.m. nasedalo zhruba 60 cm souvrství raného a vrcholného středověku, překryté zhruba 1,50 m novověkých násypů. Před jejich uložením došlo zřejmě k planýrkám, při kterých byla část historického nadloží odstraněna, jak dokládá řez v nepodsklepené části domu při ulici, kde středověká mocnost nadloží přesahuje 1 m a kde lze předpokládat ve větší míře jeho zachování i v současnosti.

Realizovanými výkopy byly odkryty i relikty středověké zástavby na parcele domu. V severovýchodním rohu půdorysu jsou dochovány pozůstatky dvouprostorového raně gotického jádra z doby výstavby Havelského Města. V samotném rohu se nachází zhruba čtvercový prostor, původně zaklenutý jedním polem křížové klenby, vybíhající téměř od úrovně bývalé podlahy ze stejných prožlabených konzolek. V severozápadním rohu navazuje torzo silně narušeného hranolového klenebního žebra. Dochované torzo prokazuje, že místnost byla opatřena unikátní podlahou z obdélných pálených dlaždic o rozměrech 26 x 19,5 cm a výšce 4 cm s rovnoběžným okosením delších a kratších stran, které po uložení dlažbu částečně uzamykalo a tedy chránilo před narušením. Horní plocha dlaždic byla ošlapaná, ale stopa hnědé glazury na boků jedné z nich dokládá jejich možnou povrchovou úpravu. Podlaha, jejíž povrch byl zaznamenán v úrovni cca 191,80 m, byla součástí interiéru od jeho výstavby. Důkazem jsou dlaždice, které jsou použity ve zdivu těsně pod klenebními konzolami v jihovýchodním a severozápadním nároží. Zhruba uprostřed západní stěny se dochovaly dva 24 cm vysoké stupně vstupního schodiště o půlkruhovém půdorysu, které spočívá na popsané podlaze. Je vyzděno z opuky a v jeho spodním stupni jsou použity cihly o rozměrech 27,5 x 12,5 x 7,5 – 8 cm. Vstup do interiéru od západu je dodatečně zazděný. Na jižní straně, kde čtvercový prostor neuzavírala plná zeď, ale cihlový pas, jehož nároží na straně čtvercového prostoru jsou vyžlabena použitím tvarovek. Lícová strana cihlového pasu se vyznačuje pečlivou vazbou, v níž se v jednotlivých řádcích střídají dva běhouny a dva vazáky s běhounem uprostřed. Rozměry cihel odpovídají cihlám užitým ve schodišťovém stupni. Východní a západní zeď stavby pokračují dále jihu, ale původní ukončení prostoru není jednoznačně určitelné.

Jižně navazovala zástavba gotickým sklepem, jehož východní stěna je členěna třemi přízedními pilíři, nesoucími lehce zahrocené oblouky zesilující stěnu. Podobně byla konstruována i protější, západní stěna, přičemž umístění zdejších oblouků neodpovídá svým protějškům. Oblouky poněkud překvapivě nenesly klenbu, ale sklep byl shora uzavřen dřevěným stropem. Jak dokládají otvory pro dřevěné konstrukce, byl záklopový strop tvořen hustě kladenými příčnými trámy, spočívajícími na podélném trámu, zapuštěném do zdiva. Sklep byl podle nálezů keramiky v zásypu zrušen a zasypán předběžně na přelomu renesance a baroka.

Sousední dům čp. 402/I se vyznačoval podobnou dispozicí a vývojem. V severozápadním rohu půdorysu byla potvrzena existence raně gotického jádra zdejší zástavby tvořená opět zhruba čtvercovou prostorou, přiléhající svou severní stěnou k ulici. I zde se dochovaly koutové klenební konzolky, z nichž vybíhala žebra křížové klenby. Ta byla ve spodní části hranolová a výše přecházela do prožlabené klínového průřezu. Podle zbytků dochovaných omítek je zřejmé, že před definitivním zasypáním zde byla již jednou zvyšována úroveň podlahy. Původní byla uložena zhruba v úrovni 192 m a nezachovaly se z ní žádné pozůstatky, zatímco mladší, zvýšená zhruba o 1 m, byla tvořena snad čtvercovými pálenými dlaždicemi o délce strany cca 20 cm. Do popsané místnosti se vstupovalo od jihu osově umístěným vstupem s dodatečně zazděnou jizvou po portálu na vnější a kvádrovým armováním na vnitřní straně. Tato jižní zeď byla 130 cm široká (šířku ostatních zdí nebylo možné měřit). Vstup nevedl z volného prostoru, ale z menší jižní předsíně, která měla podlahu

výše než hlavní místnost. Pod rovněž vyšší základovou spárou zdiva předsíně byla zachována cca 20 cm vysoká nejstarší partie stratigrafie, která při vzorkování vydala jen několik nevýrazných keramických zlomků raného středověku. Její součástí (nikoli však nejstarší stratigrafickou jednotkou) bylo i torzo pyrotechnologického zařízení. Ve vnějším líci východní stěny raně gotického jádra bylo v dnešním průjezdu stavbou odkryto torzo raně gotického sedile, které zjevně dokládá přítomnost průjezdu již v nejstarší etapě zástavby.

V nevelkém odstupu od jádra směrem k jihu byl stavbou kompletně vybrán další dodatečně zasypaný sklep, v jehož interiéru se zachoval, pojat do základu mladší příčky, okosený hranolový pilíř. Při popisu nebyl konstatovány prvky odpovídající klenbě, v severní stěně je zazděná dvojice obdélných větracích okének se šikmou špaletou. Absence zbytku zásypu nedovolila určit dobu zániku sklepa.

Nedotčenou skladbu historického nadloží se podařilo zdokumentovat ve výkopu na východní straně dvora. I tady byl povrch podloží zaznamenán v úrovni kolem 192 m a celou výšku dokumentovaného řezu tvořily postupně ukládané vodorovné vrstvy s minimem nevýrazných keramických nálezů. Charakter řezu ovšem dovoluje předpokládat v prostoru dvora relativně rozsáhlé zachování historických terénů (samozřejmě s narušením v trasách inženýrských sítí).

Výsledky dodatečné dokumentace z podstatné části odstraněného historického nadloží konstatovaly překvapivě velký počet zasypaných suterénních nebo polosuterénních prostor, které v obou domech představovaly neobvyklé podstatné zmenšování využívaných prostor. V obou domech byla jednoznačně rozpoznána přítomnost spodních podlaží raně gotických jader, v čp. 402/I již ve vyšších podlažích konstatovaného a v čp. 401/I poprvé doloženého. Síla zdiva zjištěná v čp. 402/I odpovídá uvažovanému věžovému charakteru nejstarších zdejších domů s tím, že prostory zhruba čtvercových věží byly od počátku doplněny o nevelké prostory na jižní straně. Zatímco většina dosud zaznamenaných jader domů Havelského Města jsou situována v severozápadním rohu půdorysu, je nově konstatované jádro čp. 401/I umístěno zrcadlově obráceně v rohu severozápadním. Provedení stavby odpovídá přítomnosti elitních vrstev městského obyvatelstva, unikátní provedení podlahy v čp. 401/I dává naději na zjištění případných (netuzemských) analogií. Nešťastně provedené výkopy na obou parcelách v podstatné míře zničily archeologické terény, hodnotně zachované můžeme předpokládat pouze ve dvoře čp. 402/I a v nepodsklepené partii zástavby při Rytířské ulici v domě čp. 401/I. Provedená dokumentace rovněž prokázala, že založení Havelského Města proběhlo na téměř rovinné okrajové části pravobřežní raně středověké aglomerace, zřejmě jen nepříliš zasažené nejstaršími výrobními aktivitami.

Zdeněk Dragoun, NPÚ HMP

U Obecního domu čp. 660/I

a) Zjišťovací výzkum (3 sondy 2 x 2 m) na dvoře zachytil povrch vltavské terasy (údolní – maninská) na kótě 190,36 m n. m. Na jejím povrchu se uložily jemně písčité žlutavé zahliněné povodňové náplavy (povrch v niveletě 190,56 m), které výše prošly holocenními půdotvornými procesy (půdní horizont – arenosol). Svrchní partie (0,2 m) jsou tvořeny recentní kamennou dlažbou a jejím ložem. Níže se nachází cca 1,2 m mocné souvrství zahradních humusovitých vrstev s abnormálně početným výskytem velmi kvalitní hmotné kultury průběhu 17. století (zlomky dýmek, dutého skla, luxusních keramických nádob, zlacená keramická dýmka apod.). Jde o vrstvy parkánového tělesa hradu Václava IV. (Králov dvůr), jehož boční nádvoří bylo v 17. století využíváno k zemědělské aktivitě (zahrady). Další cca 0,3 m sledované stratigrafie souvisí s existencí vedlejšího nádvoří hradu, včetně předpokládané zaniklé zástavby. Očekávat lze i doklady úpravy pochozích povrchů hradního nádvoří (maltou prolitý štět). Vrstvy tohoto horizontu obsahují nálezy 15. a 16. století. Pod

nimi se nachází cca 1 m mocná vrstva druhotně přemístěného štěrkopískového podloží, obsahujícího ojedinělé nálezy hrudek maltoviny, zlomků opukových kamenů a fragmenty keramických nádob datovatelných do 1. třetiny 13. století. Evidentně jde o stavební horizont staroměstského opevnění, které se v tomto prostoru stavělo ve 30. a 40. letech 13. století. V jedné sondě byl zřejmě zachycen nepravidelný vnitřní líc městské hradby. Hmotná kultura z těchto vrstev je proto velmi dobře absolutně datována. Poslední cca 1 m dokumentované stratigrafie náleží intenzivnímu předlokačnímu osídlení průběhu 12. století a počátku 13. století s četným výskytem zahloubených objektů. Komplikovaná stratigrafie obsahuje značné množství archeologických nálezů.

Vojtěch Kašpar, Archaiia Praha o.p.s.

b) V rámci následného výzkumu v srpnu až prosinci 2007 byla odkryta a dokumentována situace několika fází osídlení prostoru nacházejícího se na místě dnešního domu.

Nejstarší intenzivní osídlení zdejší lokality je doložitelné v průběhu 12. století. Tato fáze osídlení je reprezentována úzkým pásem archeologických terénů, ležících přímo na geologickém podloží, tvořeném zčásti půdním typem a zčásti štěrkopískovou terasou. Charakteristickým prvkem tohoto sídelního horizontu jsou mělké zahloubené „pece“, zčásti propálené do jasně červena, které byly součástí zatím nespécifikovatelné řemeslné výroby.

Horizont pecí zanedlouho nahradila stavba románského kvádríkového domu, který měl minimálně tři zděné prostory a alespoň jedna z místností byla vydlážděna opukovými dlaždicemi. Půdorys stavby nelze zrekonstruovat, zachovalo se pouze severozápadní nároží s přístavkem. Celé torzo má rozměr 4,3 x 3,7 m, včetně přístavku o vnitřní užitné ploše 0,9 m². Podlaha domu se nacházela na niveletě 190,08 m n. m., v přístavku byla o 0,15 m výše. Nejvyšší úroveň koruny zdiva byla zachycena na niveletě 190,97 m, horní snížená úroveň podloží v bezprostředním okolí domu byla dokumentována na kótě 191,40 m, dům byl zahlouben z kóty ještě o 20 cm vyšší. Celá stavba zanikla ve 30. letech 13. století, kdy byl rozebrána, aby uvolnila místo budovanému městskému opevnění. Velkolepá fortifikace (dokumentované části příkopu v okolí předmětné parcely dokládají sedmimetrovou hloubku a patnácti až dvaceti metrovou šířku příkopu) změnila charakter místa. V prostoru dvora domu se v této době nacházel parkán opevnění a v místě obvodové zdi budovy začínal samotný příkop vyzděný z břidlice. Vyzdívka příkopu se zachovala v celé délce na všech nezastavěných úsecích dvora do původní pochozí úrovně parkánu, v místě suterénu budovy pak do úrovně dnešní podlahy sklepa. Vedle románského domu a městského opevnění byly na parcele zachyceny a dokumentovány i situace vztahující se k mladším horizontům vývoje parcely.

Po skončení výzkumu byla řešena otázka památkové ochrany odkrytých pozůstatků románského domu. Na základě těchto jednání byl dohodnuto, že větší části zdiva (ty, u nichž nebyly zachovány pohledové prvky) budou překryty geotextilií a zasypány štěrkopískem. Takto ošetřené zdivo zůstane pod podlahou vznikajícího suterénu. Ty části zdiva, které si pohledové prvky částečně zachovaly, pak byly na místě nakonzervovány a vyzvednuty pro následnou prezentaci Muzeem hlavního města Prahy. Z odkryté vyzdívky příkopu byla její nejzachovalejší část (o délce cca 4 m) pohledově zakomponována do nově realizovaných prostor budovy.

Martin Omelka, NPÚ HMP

U Obecního dvora čp. 800/I

V lednu 2007 proběhl výzkum nenahlášeného výkopu v nejjižnější nepodsklepené místnosti přízemí východního křídla domu, soustředěný proto pouze na dokumentaci svislých stěn sondy (v okamžiku příchodu archeologů bylo i dno pokryto vrstvou betonu). Svrchní partii

nadloží tvořily cca 20 cm mocné konstrukce recentní podlahy (dnešní povrch podlahy přízemí domu je na niveletě 187,60 m n. m.). Na kótě 187,40 m byly odkryta cihlová podlaha nejasného stáří. Pod navážkovým souvrstvím mocným 45 cm byla objevena část staršího interiéru dnešního domu. Byla odhalena neznámá zeď z lomové opuky kolmá na východní zeď domu. Součástí někdejšího interiéru domu byla cihlová podlaha (186,90 m), na které byl postaven 1 m široký sokl kachlových kamen dochovaný do výšky 0,5 m a na vnější straně omítaný. Vyzděn byl z cihel formátu 26 x 12 x 7,5 cm. V destrukční vrstvě na zmíněné podlaze se nalézaly úlomky kachlů zařaditelných do 15. století. Pod soklem kamen a cihlovou podlahou se objevilo torzo větší jámy nejasné funkce. Ta porušila vrstvu, z které byla získána raně novověká keramika. Tyto nálezy umožňují datovat vznik kachlových kamen překvapivě až do raného novověku. Nejstarší zděnou konstrukcí v sondě byla na hlínu stavěná zeď z opuky, břidlice a křemenců, byla orientována souhlasně s východní uliční obvodovou zdí současného domu, která jí částečně narušila. Její základová spára byla ve výšce 185,65 m. Tato konstrukce (ohradní zeď? zeď domu?) dokládá existenci starší zástavby v místě dnešního domu. Zeď narušila 0,70 m vysoké souvrství, z kterého byla získána keramika 2. poloviny 13. – 14. století. Spodní partie odkrytého nadloží (v intervalu 185,72 – 186,00 m) byla tvořena vrstvou s příměsí hrudek malty a s keramikou 1. poloviny 13. století. Pod ní se nalézala tmavá hlína s valouny (dlažba?). Z ní pocházejí sporadické nálezy keramiky ze závěru výskytu nádob s kalichovitou profilací okraje, které naznačují osídlení místa již v raném středověku (11. stol.?). Nelze vyloučit, že zmíněné střepy představují starší příměs a pocházejí z jiné situace než zmíněná vrstva s valouny. Nejstarší vrstva při dnu sondy byla reprezentována hrubozrnným pískem s četnými úlomky pískovců a vzácně i s hrudkami malty. Z vrstvy nebyly získány žádné nálezy, které by umožnily datovat její vznik.

Na podzim roku 2008 byl proveden zjišťovací výzkum ve dvou statických sondách, situovaných u východní obvodové zdi v proluce mezi dvorem domu a ulicí U Milosrdných. V severnější sondě byl pod povrchovým betonem (187,20 m) odkryt základový výkop pro východní odvodovou zeď domu čp. 804/I, který zde byl postaven v roce 1931. Pouze 0,65 m východně od domu čp. 804/I se nalézal objekt stájí, které náležely k obecnímu dvoru čp. 800/I. Byly postaveny patrně v polovině 19. století a zbourány v roce 2003. Výkop pro stáje narušil středověkou partii nadloží. Jednalo se o vrstvy a snad i část valounové dlažby a výplň zahloubeného objektu s jednou kolmou stěnou. Objekt byl zahlouben z úrovně 184,82 m. a rovné dno měl na niveletě 184,52 m. Dle nečetných nálezů je možné odkryté středověké situace datovat do 2. poloviny 12. až počátku 13. století. V jižněji položené sondě byl pod recentními výkopy odkryt základový výkop pro východní obvodovou zeď domu čp. 804/I. V severní části sondy bylo patrně narušené nároží budovy stájí. V jižní části sondy byla odhalena na kótě 186,95 m. valounová dlažba, která představuje pochozí terén obecního dvora v průběhu 19. století. Tato dlažba překryla kamenitou vrstvu, kterou je možno interpretovat jako destrukční zásyp po zbourání zděného objektu, který byl patrně odstraněn při stavbě zmíněných stájí. Z tohoto objektu byla v sondě zachována cihlová podlaha (186,30 m) z režných keramických dlaždic čtvercového formátu, uložených do maltového lože. Mladší než podlaha byla zděná konstrukce, odkrytá pouze v délce 0,5 m. Dle nálezů keramiky přímo z dlažby a jejího podsypu je možné ji datovat do 2. poloviny 16. až 1. poloviny 17. století. Pod ní se nacházela patrně sídlištní vrstva s keramikou 1. poloviny 15. století, která překryla mělký zahloubený objekt z 13. století. V intervalu 186,00 – 185,70 m. bylo uloženo sídlištní souvrství z přelomu raného a vrcholného středověku, překrývající rozměrný zahloubený objekt, snad odpadní jámu. Ta byla zahloubena z kóty 185,55 m. byla minimálně 0,90 m hluboká. Její výplň tvořily neulehlé vrstvy s velkými a četnými fragmenty keramiky reprezentované rozměrnými hrnci s archaicky zduřelým okrajem ostré profilace, velmi vzácně se v souboru objevily i zlomky nádob s klasicky zduřelým okrajem. Jáma byla zasypána někdy v průběhu 2. poloviny 12. či počátkem 13. století. a narušila starší sídlištní souvrství o

mocnosti cca 0,20 m (185,40 – 185,60 m.), které je možno datovat do 11. až 1. poloviny 12. století (nejstarší horizont nádob s archaicky zduřelým okrajem a keramika s kalichovitým okrajem, resp. deriváty kalichovitých okrajů). Na jižní stěně sondy bylo odkryto torzo zahloubeného objektu, který byl narušen zmíněnou odpadní jámou. Tento objekt je možno přiřadit k nejstaršímu sídlištnímu horizontu odkrytému při výzkumu. Báze antropogenních aktivit byla na niveletě 184,58 m, původní povrch podloží (povodňové písčité hlíny) se nacházel na kótě 185,40 m. Bylo potvrzena bohatá stavební historie parcely, odhaleny byly minimálně tři stavby a starší středověké sídlištní aktivity (sídlištní vrstvy a zahloubené objekty různé funkce). Nejstarší situace je možno datovat do 11. století. Mocnost historického nadloží se zde pohybuje okolo 2,6 m.

V srpnu 2008 proběhl na dvoře domu též geotechnický a hydrogeologický průzkum. Realizováno bylo 6 jádrových vrtů, které byly popsány v rámci archeologického dohledu. Po vyhodnocení vrtů je zřejmé, že mocnost heterogenního antropogenního nadloží přesahuje 2,3 m. Některé z vrtů narušily starší zděné konstrukce a zahloubené objekty (jímky, studny ?) hluboké více než 4 m. Vrtový průzkum ukázal též komplikované podložní poměry lokality.

Jan Havrda, NPÚ HMP

U Obecního dvora ppč. 1032

V rámci stavby nové kanalizace pro dům čp. 800/I byly v lednu 2007 vykopány v ulici dvě nové kanalizační přípojky. Archeologicky byly dokumentovány vertikální stratigrafie nadloží dochované na části stěn výkopů. V prvním výkopu před domem čp. 800/I (3,4 x 2,2 m, hloubka 3,3 m) byla většina historického nadloží narušena výkopem pro kanalizační stoku. Pouze ve východní partii se zdejší stratigrafie dochovala. Pod současnou dlažbou ulice (187,28 m) se nacházely recentní zásypy a navážky mocné 1,45 m. Ve výšce 185,85 m byla odkryta valounová dlažba povrchu ulice. V úrovni 185,70 m byla základová spára východní (uliční) obvodové zdi gotického domu čp. 800/I. Další úprava povrchu, starší valounová dlažba, byla na niveletě 185,10 m. Vrstvy, které překryly tuto dlažbu, je možno datovat do 2. poloviny 13. – 14. století. Pod ní se nalézala vrstva se staveništním odpadem, překrývající polohu jílovité hlíny (sídlištní vrstvu či náplav). Nejstarší úprava povrchu komunikace či veřejného prostranství ve formě vrstvy valounků byla zaznamenána na niveletě 184,72 m. Nejstarší část stratigrafie byla reprezentována souvrstvím jílovitých hlín s povrchem ve výšce 184,66 m s nálezy 12., snad až 13. století. Nelze jednoznačně rozhodnout zda toto souvrství tvoří výplň antropogenního objektu nebo přirozené deprese.

Ve výkopu pro kanalizaci před domem čp. 1017/I (2,7 x 2,2 m, hloubka 2,8 m) se pod současnou dlažbou ulice (187,22 m) se nacházely recentní zásypy a navážky mocné 1,30 m. Pod nimi se nalézala rozměrnější jáma, obsahující pozdně středověkou keramiku. Tato jáma porušila starší zahloubený objekt a vrcholně středověké vrstvy navážkového, staveništního a sídlištního charakteru. Na niveletě 185,35 m byla dokumentována vrstva s kameny, snad zpevnění povrchu komunikace, pod kterou se nalézala poloha staveništního odpadu s bází na kótě 184,95 m. Nejstarší část stratigrafie byla reprezentována souvrstvím jílovitých hlín s nepočtenými nálezy 12. a snad i 13. století s bází ve výšce 184,65 m (dno sondy 184,40 m). Skladba stratigrafie pod dnem sondy byla ověřena sondovací tyčí. Od nivelety 184,65 m se zde nalézají měkké šedé jílovité hlíny – patrně náplavy či výplně přirozené deprese. Geologické podloží v místě ulice U Obecního dvora není zatím detailně poznáno. Protože se jedná o místo přímo pod hranou („prostředního staroměstského“) terasového stupně, byla zde patrně sedimentace ovlivněna procesy podmíněnými touto geomorfologickou polohou. Je zde možno počítat s existencí přirozené deprese, tzv. mělké přehloubení povrchu nejnižší staroměstské terasy v místě paty svahu vyššího terasového stupně. Toto přehloubení bylo vyplněno jemnozrnnějšími sedimenty s organickou příměsí, nelze vyloučit i vlhčí, kdysi

částečně zamokřený terén. Jednalo by se tedy o geomorfologickou pozici, která nebyla vhodná k osídlení a využita byla až poté, kdy byla okolní vyvýšená místa obsazena.

Jan Havrda, NPÚ HMP

Vejvodova ulice čp. 442/I

Probíhající generální rekonstrukce původně měšťanského domu si v roce 2008 vyžádala realizaci rozsahem nevelkého výzkumu (J. Podliska), se kterým paralelně probíhala také operativní dokumentace obnažených zdí (M. Kovář). Archeologický výzkum se uskutečnil ve vstupní chodbě objektu, kde byl v rámci výstavby nového vstupu do suterénu na jeho západní straně proveden čtvercový výkop o velikosti cca 200x150 cm do hloubky cca 240 cm. Vrchní partie odstraňovaného nadloží byla tvořena výhradně heterogenními navážkami novověkého stáří (výška povrchu stávající dlažby chodby 192,20 m n. m.), které překryly situaci kanalizačního řádu z 19. století v podobě několika napojených masivních pískovcových žlabů zaklenutých cihlovou klenbou. Pod kanálem se nalézala mocná vrstva heterogenní stavební sutě překrývající vodorovně upravenou korunu obvodové zdi sklepa (koruna i dno výkopu 189,80 m). Vzhledem ke skutečnosti, že se zde nalézal jeden z historických vstupů do sklepa, zrušený při klasicistní přestavbě objektu v 1. polovině 19. století, byl celý prostor již v minulosti značně překopán. Starší sídlištní situace nebo přírodní podklad zastížený nebyly. K zásadním zjištěním však přispěla paralelně probíhající dokumentace zdí domu, při které se na východní straně domu podařilo v úrovni 1. nadzemního patra odhalit takřka kompletně zachovanou strukturu dodatečně zazděného raně gotického sruženého okna (70. - 80. léta 13. století), které původně tvořilo součást štítové zdi dnes sousedního objektu čp. 430/I. Zeď s oknem je ve vyšších patrech završena gotickým štítem s dodatečnými úpravami.

Jaroslav Podliska – Miroslav Kovář, NPÚ HMP

Vejvodova ulice čp. 443/I

V červnu 2007 proběhl v rámci rekonstrukce objektu záchranný archeologický výzkum v domě na nevelké ploše v místech realizace nového vstupu do sklepních prostor. To ústilo do starého sklepního cihlového portálu. Původní vstupní šíje, kterou se do sklepa vstupovalo, ustoupila mladším přestavbám. Středověké terény se také nezachovaly před portálem, kde byly zlikvidovány právě výkopem pro tuto šíji. S výjimkou výplně recentního objektu byly středověké a raně novověké vrstvy ukládány vodorovně v mocnosti většinou nepřesahující 10 cm. Podstatnou část historického nadloží tvořilo zvrstvení raného středověku (12. – 13. století) s dvěma úrovněmi vypálených výmazů mírně zahloubeného objektu. Spodní partie nadloží se propadaly do záspy stratigraficky nejstaršího dokladu antropogenní aktivity na lokalitě, kterým byl kostrový hrob, zahloubený do podloží 75 – 100 cm. Hrob obsahoval silně zetlelé kosti nedospělého jedince a pohřbený nebyl vybaven žádnými milodary. Z tohoto důvodu je obtížné pohřeb přesněji datovat. Z nejbližšího okolí neznáme podobné nálezy, pouze v nedalekém domě U Vejvodů byl v minulosti nalezen keltský hrob. Vzhledem k absenci milodarů i ke skutečnosti, že v záspy hrobu byl nalezen fragment strusky, kterou lze hypoteticky spojovat s nejstarším středověkým horizontem nálezů v prostoru pozdějšího Starého Města pražského, přikláníme se k názoru, že vznik hrobu můžeme klást někde do 11. století a řadit jej k téměř souvislému pásu funerálních lokalit umístěných na okraji terasového stupně VIIb nad nejnižší vltavskou terasou VIIa. Mocnost zkoumaného nadloží dosahovala cca 70 cm, povrch podloží byl zjištěn v rozmezí 191,40 – 191,60 m n.m.

PRAHA 1 - JOSEFOV

Kaprova ulice čp. 14/V

V rámci stavebních úprav části přízemí byly v roce 2008 sledovány výkopy na nevelkém dvorku a výkop dojezdu výtahu v suterénu. Na dvorku bylo zaznamenáno pouze recentní zvrstvení terénu a dokumentovány pozůstatky zdí asanované zástavby. Pod podlahou dnešního sklepa (povrch v úrovni 186,76 m n.m.) bylo rozebráno cca 170 cm vysoké zvrstvení raného a vrcholného středověku, v němž se projevil i středně velký zahloubený objekt (ohnišť). Nejstarší antropogenní vrstvu překrývalo oblázkové štětování, kladené nebo sypané v jedné vrstvě do jílovitého podkladu a vyklíňující směrem k západu. Povrch podloží byl zaznamenán v úrovni kolem nivelety 185,00 m.

Zdeněk Dragoun, NPÚ HMP

Náměstí Jana Palacha čp. 1/V

Od závěru roku 2006 do června 2007 byl v prostorách suterénů a vnitřního severního dvora budovy Filozofické fakulty Univerzity Karlovy prováděn předstihový záchranný výzkum v souvislosti s realizací nové centrální fakultní knihovny. Přestože se tento výzkum řadí k největším plošným odkryvům na území někdejšího Josefova, který jinak patří archeologicky k méně poznanému území historického jádra Prahy, zůstaly markantní archeologické terény i po něm zachovány, neboť ve svažitém terénu nejnižší terasy VIIc zasáhl pouze svrchní partie vrcholně středověkých terénů.

Budova Filozofické fakulty architekta J. Sakaře z let 1924 - 1930 vznikla na ploše asanačního bloku, kterým původně procházelo i staroměstské opevnění, a zároveň dokončila monumentální regulaci tzv. Rejdiště ze 70. a 80. let 19. století. Stejně jako v celém území asanovaného obvodu Josefova a Starého Města neproběhl tehdy v této lokalitě archeologický výzkum. Záchranné akce vyvolané současnou stavební aktivitou prokázaly, že i přes výstavbu mohutných činžovních domů se pod nepodsklepenými plochami i pod podlahami suterénů zachovaly archeologické památky.

V případě archeologického výzkumu uvnitř budovy fakulty byly při snižování úrovně suterénů odkryty relikt zástavby historických domovních bloků mezi někdejší Sanytrovou ulicí (dnes 17. listopadu) a Josefskou třídou (Široká). Nejstarší partii antropogenního nadloží bylo možné sledovat v sondách v místě plánovaných nových revizních šachet kanalizace. Starší revizní šachta uprostřed severního dvora a od ní vedená štola s uloženou kanalizační přípojkou do Valentinské ulice byly již zhotoveny v předcházejících letech, aniž byla archeologům oznámena, narozdíl od dříve realizované jižní větve přípojky do Valentinské ulice (PSH 35, 346n).

V sondě pro revizní šachtu v západní polovině severního dvora byl ručním žlábkovým vrtákem zjištěn povrch podloží (kóta 186,04 m n.m.) v holocénu vyvinuté písčité půdy tmavě okrové barvy. Úroveň podloží prudce klesala k severozápadu tak, že ve vzdálenosti cca 2 m nebyla dalším vrtem až na kótu 185,28 m již zachycena. Sklánějící se terén podloží lze jednoznačně interpretovat jako hranu a svah čela nejnižší terasy VIIc. Od hrany terasy k severozápadu je sklon vyrovnáván mocnou uloženinou z měkké a mazlavé tmavě šedé písčitojílovité hlíny s rozplavenými zbytky antropogenního materiálu, který je podle zdejší geomorfologické situace již nad holocenní povodňovou výplní mělkého přehlobení na okraji nivy pod čelem terasy VIIc. Tato uloženina vyklíňující k jihovýchodu je deluvium z degradovaného povrchu terasy, jehož svrchní partie obsahuje přeplavené zbytky sídlištního horizontu. Tato zjištění odpovídají interpretaci upřesněných přehledných profilů L. Hrdličky (Podrobná mapa archeologických dokumentačních bodů, 2005, obr. 5 resp. 7).

V suterénu pod vysunutým průčelím budovy fakulty do náměstí, tj. již v území vltavské nivy, byly pomocí ručního žlábkového vrtáku navíc odebrány vzorky uloženin o celkové výšce nadloží 4 m. Vrt prošel nadložím mezi kótami 187,65 – 183,65 m. Statigrafický sled uloženin se zřetelně dělí na tři výškové partie. V horní části profilu mezi kótami 187,65 – 185,89 m je převážně hlinitopísčité souvrství s příměsí stavebního odpadu. Střední partie mezi kótami 185,89 – 184,45 m je zastoupena typickým souvrstvím, které je součástí skládky městského odpadu před staroměstskou hradební zdí v nivě. V nejnižším dosaženém úseku antropogenního nadloží mezi kótami 184,45 – 183,65 m se nacházejí povodňové sedimenty tvořené většinou jemným nebo slídnatým šedým pískem. V souvrství je i úroveň světle žlutého jílovitého sedimentu a šedočerné humózní jílovité hlíny, nechybí ani zetlelé drobký dřeva.

V sondě pro východně položenou revizní šachtu kanalizace bylo archeologicky rozebíráno nadloží pouze při severní a jižní stěně výkopu, neboť většinu plochy jámy pro šachtu zaujímalá cementová výplň štol s přípojkou kanalizace do Valentinské ulice. Při rozšiřování plochy sondy pro šachtu severním a jižním směrem bylo možné přehledně rozebírat terény v dokumentovaných stěnách šachty. V nejstarší partii nadloží pod vrcholně středověkou polohou, která se projevila v sondě několika objekty zahloubenými až do podloží, překrývá povrch podloží (kóta 186,50 m) přibližně 10 cm vysoké souvrství. To sestává z okrově hnědě až šedě zbarvených jemných povodňových jílovitých hlín a černošedých hlín se skvrnami uhlíků a světlé mazanice, do něhož později zahloubené nevelké sídlištní objekty vydaly ze zásypů i mladohradištní keramiku s kalichovitou profilací okraje. Povrch písčitého štěrku pleistocenní vltavské terasy byl sondážním vrtákem zjištěn na kótě 184,92 m.

V severním řezu byla také rozebrána část výplně do sondy zasahující jámy, jejíž dno bylo v hloubce cca 50 cm od okolní úrovně podloží. Okraj této asi nevelké jámy, podle inventáře využitě k uložení odpadu, je na povrchu podloží, tj. pod výše popisovaným sídlištním souvrstvím. Na dně, a to zjevně později jednorázově zasypaného objektu v bezprostředním okolí vykopaným podložním písčitém materiálem, se nacházela humózní výplň se skvrnami i drobký uhlíků. Ve výplni se objevil shluk fragmentů zvířecích kostí poměrně malých, gracilních plemen domácích zvířat: tura, prasete a ovce/kozy domácí, podle všeho kuchyňského odpadu. Výčet nálezů doplňují zlomky mladohradištní keramiky s kalichovitou profilací okraje.

Další závažné zjištění přinesl výzkum v odkryté výšce nadloží na jižní a severní straně rozšiřovaného výkopu. Nejstarší komponentou v lokalitě vůbec jsou zde dvě zachycená torza kostrových hrobů a další pravděpodobné hrobové jámy. Hrobové jámy jsou zahloubeny cca 80-100 cm do podloží, přičemž na jižní i severní straně výkopu šachty se nejstarší souvrství propadalo do zásypů hrobů. Oba hroby obsahovaly velmi zetlelé kosti a oba byly také bohužel z větší části zničeny výkopem mladší jámy, resp. především štolou kanalizační přípojky. V zásypu hrobových jam, který se odlišoval od neporušené partie podloží pouze menší ulehlostí a měkkostí, nebyla zjištěna žádná jiná antropogenní příměs. Pouze na dně torza druhého hrobu byla jasná úroveň po dřevěné desce nebo prkně, na kterém mohla být zemřelá osoba (patrně dospělá žena) uložena do hrobu. Podle nadstandardního antropologického výzkumu kosterních pozůstatků z prvního hrobu (např. včetně molekulárně-genetické analýzy DNA, analýzy vlivů environmentálního stresu, virtuální rekonstrukce lebky apod.) byl do tohoto hrobu pohřben pravděpodobně velmi gracilní muž s tělesnou výškou 160-165 cm, který se dožil 35-45 let. Uspořádání hrobů se západovýchodní orientací naznačuje řadové uspořádání zdejšího pohřebiště, které bylo protnuto dřívější realizací štol pro kanalizační přípojku do Valentinské ulice. V zásypu hrobů nebyl zjištěn žádný materiál a je-li uložení levého dolního špičáku (tj. páráku) samce prasete divokého u levého boku muže v prvním hrobě původní, tak se jedná o jedinou nalezenou součást hrobové výbavy.

K časovému zařazení pohřebiště bylo užito radiouhlíkového datování vzorku kosterních pozůstatků z obou hrobů. Interval kalibrovaného/kalendářního stáří kosterních pozůstatků zatím pouze z prvního hrobu je 680 - 1038 (A.D.) při celkové míře pravděpodobnosti 95%. Radiouhlíkové datování bylo využito i v případě stratigraficky mladších nálezů zvířecích kostí z odpadní jámy s mladohradištní keramikou při severní straně revizní šachty. Interval kalibrovaného/kalendářního stáří vzorku zvířecích kostí je 767 - 1054 (A.D.) při celkové míře pravděpodobnosti 86%. Závěrem lze tedy konstatovat, že nalezené hroby jsou bezpečně součástí dosud neznámého raně středověkého pohřebiště. Podle situace lokality ve staroměstském prostoru je jisté, že se toto pohřebiště rozkládá na nejnižším terasovém stupni VIIc. Jeho rozsah je omezen v oblouku od západu k severu nedaleko probíhající hranou terasy nad údolní nivou Vltavy. Na jižní straně by měla kolem pohřebiště, a to přibližně v trase někdejší Josefské, dnes Široké ulice, probíhat dávná přímá cesta od východu a Poříčí po nejnižší terase VIIc k brodu na Klárov. Pohřebiště je svou polohou na velmi exponovaném místě bezprostředně nad nivou řeky a u cesty, resp. u rozcestí u brodu. Význam brodu na Klárov a exponované polohy nástupiště k brodu jako jednoho z přírodních přechodů řeky v centrální pražské kotlině dokládá kromě souběhu tří cest i výzkumem zjištěná pozdější mladohradištní sídlištní aktivita ve zkoumané části tohoto území.

Do souladu s těmito novými poznatky se tak v nejbližším okolí dostává starší nedochovaný nález hradištní „nádobky s vodorovnými rýhami“, kterou zmiňuje E. Štorch (Praha v době předhistorické, 1921, 106), z Kaprovy ulice, „kdež vykopána 1886 v hloubce 4 m“. Hloubka nálezu odpovídá geomorfologickým poměrům při měření z úrovně povrchů ještě před regulačním plánem asanačního obvodu z roku 1896. Jedinou stavbou, která se tak zásadně zemními pracemi dotkla základových poměrů v původní trase ulice je nárožní dům čp. 71/I do Křižovnické ulice, postavený v letech 1885-1886. Pravděpodobnost tohoto závěru zvyšuje skutečnost, že právě na stavbě tohoto domu, jenž přejal starší místní název Na Kocandě, „našlo se množství rozličných předmětů kostěných, železných, mosazných a pod., skoro vesměs odhozených to zlomků. Mezi nimi našel se i esovitý kroužek z mosazného drátu.“ (tamtéž, 106).

Pokud poslední vzpomínané nálezy nepocházely ze skládky městského odpadu, nýbrž ze sídlištní aktivity na ploše nejnižší terasy VIIc, což je alespoň v případě nálezu hradištní nádobky pravděpodobnější, tak musely být nalezeny až ve východní části pozemku staveniště, neboť až tam probíhá čelo terasy nad nivou. Přijmeme-li totiž hypotézu, že hradištní nádobka byla vykopána na staveništi domu čp. 71/I, pak její nález evokuje myšlenku, že v místě pozdějšího kostela sv. Valentina a v jeho nejbližším okolí se rozkládá dosud nepoznané raně středověké pohřebiště. To by tak leželo nad nivou mezi hranou nejnižší terasy a cestou k jihu vedle rozcestí u brodu na Klárov, tj. v opačném gardu než pohřebiště pod budovou Filozofické fakulty. Poloha pohřebiště pod fakultní budovou i hypotetické umístění dalšího pohřebiště jižně od rozcestí u brodu na Klárov by vytvořily v pravobřežním sídlištním vývojovém schématu zcela nový funerální areál. Přestože ověření této možnosti je otázkou budoucnosti, umístění nově objeveného pohřebiště v terénu nad nivou řeky, bezprostředně u brodu a u rozcestí pradávnych cest, je nejbližší pro osídlení na malostranské straně. S ohledem na výpověď dosud známých raně středověkých pohřebišť ze staroměstského pravobřeží je možné uvažovat o tom, že se pohřebiště, vzhledem ke své poloze (přibližně pod širší severovýchodní čtvrtinou budovy Filozofické fakulty a před jejím severním a východním průčelím do Široké a Valentinské ulice), řadí mezi pravobřežními funerálními lokalitami spíše k těm nejstarším.

Petr Starec, MMP

V roce 2007 proběhl nejprve při snižování úrovně suterénů a později při dalším rozšíření stavebního záměru do vnitroblokového dvorku nárožního secesního domu z roku 1904 záchranný výzkum. Zjišťovací sondáž již předtím v závěru roku 2006 odhalila pod stávajícími podlahami sklepů zachované vrcholně středověké sídlištní souvrství a pozůstatky zdíva předasanační zástavby.

Pod podlahami suterénů (kóta 187,08 – 187,21 m n.m.) do nynější Pařížské ulice, byla archeologicky i stavebně historicky zkoumána lokační uliční čára, respektive východní štítová zeď zdejší gotické zástavby, a navazující příčné zdi, které dokončily stavební modul vytyčených městišť. Díky posunutí nové stavební čáry Pařížské ulice k východu bylo možné několika sondami sledovat i vývoj nejstarší partie historického nadloží i stav podloží (na kótě 185,46 m) v exteriéru středověké zástavby, přičemž v této partii zbylé archeologické terény do Pařížské ulice zůstaly zachovány. Výzkum v této části objektu zjistil intaktní sídlištní souvrství s archaicky zduřelými okraji a pozůstatky železářské výroby a zdokumentoval postupný nárůst terénů před výstavbou uliční štítové zdi (na kótu 186,64 m) a další vývoj již komunikačních souvrství kolem gotické parcelace.

Předasanační zdíva náležící mj. i popisované stavební fázi byla zdokumentována i pod recentními zásypy dvora. V nejstarší partii nad podložím zde bylo plošně prozkoumáno souvrství a sídlištní objekty s výskytem archaicky zduřelých okrajů. V západní polovině suterénů, jejichž podlahy byly na nižší úrovni (185,96 – 186,03 m), byly stavbou pouze vyměňovány podlahy a mělké liniové výkopy inženýrských sítí již vesměs zasáhly do písčitého podloží. Mezi početnými artefakty, získanými ze zkoumané plochy dvora, vyniká nález části číšky náležící do skupiny tzv. islámského skla. Pod okrajem se zachoval pás modrého emailu, na kterém jsou části arabských liter, provedených tekutým zlatem. Podle rozboru H. Sedláčkové byla vyrobena ve 2. čtvrtině 13. století v syrských sklárnách.

Petr Starec, MMP

PRAHA 1 - NOVÉ MĚSTO

Františkánská zahrada ppč. 666

V roce 2008 proběhl nevelký výzkum v zahradě v areálu někdejšího novoměstského karmelitánského kláštera u Pany Marie Sněžné v bezprostředním okolí podsklepeného zahradního domku, jehož hydroizolace jej vyvolala. Realizované výkopy lemovaly celý obvod stavby v šíři 0,60 až 0,80 m a hloubce cca 2 m. Niveleta dnešního povrchu je 195,70 m n. m, dno sond dosahovalo na kótu 193,30 m. Pod recentními a subrecentními situacemi (zahradní horizonty narušené výkopy pro inženýrské sítě) se nalézal horizont tvořený četnými, často v superpozici se nacházejícími jámami o různé velikosti a hloubce. V jejich zásypech byly nalezeny zlomky keramiky z 2. poloviny 16. a 17. století. Tyto objekty, patrně odpadní, některé snad i exploatační, narušily raně novověký zahradní horizont. Pod ním se nalézaly další zahloubené objekty. Největším z nich byla jáma o jednom rozměru min. 7,5 m, která obsahovala kromě nečetné keramiky z 2. poloviny 15. a 1. poloviny 16. století i slitky bronzoviny, kusy strusky s obsahem mědi, zlomky pecní stěny s natavenou struskou i fragmenty z keramických jader forem sloužících k odlévání zvonů. Dle zakřivení největšího z těchto fragmentů bylo možno určit, že průměr jednoho z odlívaných zvonů byl minimálně 1 m. Nalezeny byly i četné okrajové zlomky forem s jednoduchou profilací a výzdobou prostou plastickou linkou. Nález dokládá existenci zvonařských dílen v této části Nového Města.

Nejstarší situace odkryté při výzkumu byly reprezentovány třemi nevelkými zahloubenými objekty nejasné funkce a torzem jedné snad sídlištní vrstvy. Nálezy, několik drobných keramických zlomků, z nich získané, umožňují tento nejstarší horizont datovat do

širokého intervalu 14. – 15. století. Tyto objekty narušily podloží reprezentované zde mírně vyvinutým půdním typem. V nejsvrchnější partii půdního typu bylo nalezeno i několik uhlíků a drobných keramických zlomků 14. – 15. století. Tuto polohu je možno charakterizovat jako antropogenně zasažený povrch původního autochtonního půdního typu, který se zde vytvořil v průběhu holocénu. Jeho výška se zde pohybovala okolo kóty 194,50 m., tj. pouze 1,2 m pod současným terénem. Doklady předlokačního osídlení při výzkumu ve Františkánské zahradě odkryty nebyly. Nebylo nalezeno ani pokračování patrně rozsáhlejšího raně středověkého pohřebiště 10. století. Je ale nutno poznamenat, že pozdně středověké a novověké objekty, které zaujímaly cca 95 % zkoumané plochy, zničily takřka kompletně nejstarší partii středověkého nadloží i horní část geologického podloží.

Jan Havrda, NPÚ HMP

Havlíčková ulice čp. 1029/I

Zjišťovací výzkum formou čtyř bodových sond na dvoře objektu potvrdil existenci částečně dochovaného pozdně středověkého a novověkého historického nadloží. Plocha dvora byla prokazatelně poškozena novověkou a recentní stavební aktivitou. Z tohoto důvodu se památky a situace 14. či počátku 15. století zřejmě nedochovaly (na ploše sousedního Lidového domu v niveletách okolo 191,0 až 191,5 m n. m.). Povrch štěrkopískové terasy byl zachycen pouze geologickým vrtákem v niveletě 189,3 m. Vyloučit nelze existenci lokálně dochovaných pozdně středověkých či raně novověkých stavebních konstrukcí či objektů (jámy, vrstvy, studny, latríny, jímky). Výzkumem byly dokumentovány vrstvy navážek 16. – 18. století v niveletách okolo 189,5 – 192,0 m n. m a v jedné sondě byl identifikován kamenný věnec studny neznámého stáří, jež nepochybně bude předmětem následného záchranného výzkumu. Archeologické terény jsou převrstveny cca 1 - 2 m mocným recentním nadložím (betonové povrchy dvora, podsypy dlažby, stavební navážky), které bude odstraněno mechanizací.

Jan Jeřáb - Vojtěch Kašpar, Archaia Praha o.p.s.

Jindřišská ulice ppč. 2329

Na přelomu června a července 2008 při rozšíření vyžděné šachty pro průchod trafostanice v chodníku (kóta 195,86 m n.m.) do suterénu čp. 889/II bylo dokumentováno komunikační souvrství Jindřišské ulice, které ve spodní partii nadloží obsahovalo i uložení odpadkového původu. V úseku nad hrubým písčítým podložím (193,70 m) bez půdního typu a svrchní komunikační ztvrdlou povrchovou krustou a nad ní ležícím bahnitým sedimentem je i komunikační horizont (cca 193,86 m) tvořený ulehlým pískem probarveným mazanicí, dřevem a uhlíky. Zhutnělý terén je doprovázený ztvrdlými, oxidy železa rezavě zbarvenými hrudkami písku, svědčícími o udržování a zpevňování komunikace vhodným odpadovým materiálem také z výrobní aktivity. Hloubka sondy dovolila zjistit i svrchní polohu štěrkopísků terasy na kótě cca 193,30 m

Petr Starec, MMP

Jindřišská ulice, Politických vězňů čp. 937

Zjišťovací výzkum (3 bodové sondy) na ploše dvora sevřeného čtyřmi podsklepenými křídly domu na rohu uvedených ulic nezachytil žádné významné archeologické památky či situace. Dokumentované situace dokládají likvidaci historického nadloží minimálně 2,5 m od současného povrchu dvora (na niveletu 194,15 m n. m.), aniž bylo zachyceno geologické podloží. Plocha dvora byla od 2. poloviny 19. století do současnosti postižena rozsáhlými stavebními úpravami (výkopy inženýrských sítí, parazitní zástavba dvora, průběhy zděných kanalizačních řadů). Nejstarší vrstvy souvisí s rozsáhlou stavební či exploatační jámou, z jejíž výplně pochází četný keramický materiál datovatelný do 15. – 19. století. Náleží nejspíše

aktivitě stavitele a stavebního podnikatele Alfreda Jirkala, který po roce 1870 realizoval výstavbu čtyřkřídlého objektu činžovního a administrativního objektu. Při této souvislosti pravděpodobně došlo ke snížení stávající úrovně terénu včetně odtěžení svrchních partií geologického podloží. Povrch štěrkopískové terasy by se měl podle archivních informací nacházet v nevelké vzdálenosti od současného povrchu. Četné další recentní výkopy a zděné konstrukce souvisejí s různými přestavbami objektu, především z 20. let 20. století (spojení obou domů do jednoho komplexu). Tehdy měl být realizován také nový suterén pod dvorem, ale stavební úřad jeho vybudování neumožnil. Následovat bude záchranný výzkum formou dohledu při vlastním těžení stavební jámy.

Vojtěch Kašpar, Archaia Praha o.p.s.

Jungmannova ulice ppč. 2379

Při výkopu pro pítko (v rámci výstavby kolektorů) v roce 2007 byla před čp. 730/II nalezena pod recentními zásahy organická výplň (192,00 - 194,7 m n.m.) zaniklé přírodní deprese, obsahující velké množství zachovalých organických materiálů (textil, usně dřevo). Pískového podloží nebylo nedosaženo, jen bahnitého dna jezírka (dno sondy 190,36 m).

Michaela Selmi Wallisová, NPÚ HMP

Jungmannova ulice čp. 30/I

Zjišťovací výzkum (pět bodových sond) na ploše dvora a v zadním traktu prokázal existenci dochovaného souvrství předlokačního osídlení průběhu 12. a 13. století na povrchu půdního horizontu (hnědá půda jílovitopísčitého charakteru na kótě 194,55 m n. m. Půda se vyvinula na substrátu hlinito-písčitých pleistocénních povodňových náplavů, které nasedaly na štěrkopískovou terasu Vltavy (údolní či maninské terasa VIIa; 194,00 m). Celková mocnost zachyceného zvrstvení historického nadloží činila 2 m. Nejstarší fragmenty keramiky, pocházející z povrchu geologického podloží, je možno datovat do průběhu 12. až průběhu 1. poloviny 14. století a v rámci dokumentovaného sídlištního souvrství je možno předpokládat četné zahloubené objekty. Druhým zachyceným horizontem osídlení je pozdně gotické zvrstvení související s počátky a nejstarší fází vývoje novoměstské zástavby 2. poloviny 14. a počátků 15. století. V rámci tohoto horizontu je nutno počítat s možným výskytem zaniklých zděných konstrukcí (studny, jímky, latríny) či zahloubených objektů (jámy). Třetím doloženým horizontem osídlení je cca 40 cm mocná vrstva pozdně středověkých až raně novověkých navážek a existence několika zahloubených kamenných konstrukcí (dva zděné sklípky či jímky a zaniklý pozdně gotický sklep). Nebyly zachyceny žádné doklady pohřební aktivity související s tzv. Židovskou zahradou (ani druhotně uložené kosterní pozůstatky). Na zjišťovací etapu musí navázat předstihový záchranný výzkum.

Vojtěch Kašpar, Archaia Praha o.p.s.

Klimentská ulice čp. 1245/I

V průběhu zjišťovacího výzkumu byly vyhloubeny dvě bodové sondy v garážích situovaných v prostoru ohroženém stavební aktivitou (plocha podzemních garáží bytového domu). Nesnížené geologické podloží štěrkopískové vltavské terasy (188,4 m n. m.) a dochovaného půdního horizontu (188,6 m) bylo zachyceno pouze v první sondě v hloubce okolo 2,5 m od současného povrchu. V druhé sondě bylo geologické podloží sníženo výkopem pravěkého i vrcholně středověkých objektů. Sondy jednoznačně prokázaly neporušenost historického nadloží na celé sledované ploše a parcela byla po dobu novověku nezastavěna (pouze podél jižního okraje se dodnes nachází patrová nepodsklepená budova a garážové stání). Svrchní partie (o mocnosti cca 0,6 – 1 m) jsou tvořeny novověkými a recentními navážkami souvisejícími s terénními úpravami či výkopy inženýrských sítí. Pod těmito navážkami se nachází cca 2 m mocné souvrství dokládající intenzivní sídlištní vývoj sledovaného území

minimálně od poloviny 12. do konce 13. století. Jedná se o sídlištní vrstvy a objekty známé z okolí Petrského náměstí. Plocha nepochybně patřila k intenzivně osídlenému prostoru mezi Starým Městem a významným bubenským brodem přes Vltavu, který v této době chránil zeměpanský dvorec u románské baziliky sv. Petra Na Poříčí. V rámci vrstev 12. a 13. století byly zachyceny zahloubené objekty. Vyloučit nelze nálezy zahloubených dřevohlinitých domů, jam, výrobních objektů (železářské pece, chlebové pece), plotů apod. V druhé ze sond byla zachycena výplň rozsáhlého objektu datovatelného na základě nálezů do zemědělského pravěku (nejspíše mladší doba bronzová – knovízská kultura). Dále byly zachyceny mladší středověké objekty 14. a 15. století (převážně vrstvy a výplně zahloubených objektů), přičemž zahloubené objekty obsahovaly značné množství archeologických nálezů (velké fragmenty keramiky včetně celých nádob). Předpokládáme výskyt zahloubených jam, studen či jímek a vyloučit nelze ani nálezy zděné architektury z tohoto období.

Vojtěch Kašpar, Archaia Praha o.p.s.

Klimentská ulice čp. 2006/I

Nevelký zjišťovací výzkum na dvoře objektu proběhl před předpokládanou výstavbou podzemních garáží objektu rekonstruovaného na hotel. Geologické podloží (půdní horizont nasedající na šterkopískové podloží maninské terasy) bylo zachyceno necelých 30 cm od současného povrchu dvora v niveletě okolo 189,2 m n.m. a klesalo mírně směrem k jihu na 188,9 m. Začištění plochy jednoznačně prokázalo přítomnost archeologických objektů a situací na celé ploše dvora s výjimkou jihozápadního nároží, kde se nacházel mohutný masivní blok cihlové podezdívky (pozůstatek recentní chlebové pece), která byla zapuštěna pod úroveň geologického podloží. Parcela byla po celou dobu středověku i novověku nezastavěna (pouze nepodsklepená stodola před třicetiletou válkou), koncem 17. či na počátku 18. století vzniká při Klimentské ulici první doložený dům. Svrchní partie (0,3 m) byly tvořeny novověkými a recentními navážkami souvisejícími s terénními úpravami (podsypy dlažby dvora, stavební navážky). Následně bylo v západní části dvora začištěno vrcholně a pozdně středověké souvrství o mocnosti od 0 do 60 cm s dochovanými zahloubenými objekty vrcholně středověkými (12. – 13. století), pozdně středověkými (14. – 15. století) i novověkými (16. – 17. století), řádově v celkovém počtu 10 - 15 objektů. Nejstarší objekty a situace dokládají intenzivní sídlištní vývoj sledovaného území minimálně od poloviny 12. do konce 13. století. V rámci vrstev 12. a 13. století je možno očekávat nálezy zahloubených dřevohlinitých domů, jam, výrobních objektů (železářské pece, chlebové pece), plotů apod. Výzkum nezachytil nálezy ze zemědělského pravěku, ale jejich výskyt je možno předpokládat vzhledem k nálezům z okolí (knovízská kultura mladší doby bronzové - 1200 – 850 př. n. l.). Předpokládáme existenci zahloubených jam, vyloučit nelze nálezy studen či jímek, ani pozůstatky zděné architektury. Nejmladším horizontem nálezů je ploché kostrové pohřebiště z poslední čtvrtiny 17. či počátku 18. století (zachyceny minimálně 4 hroby v anatomické poloze na zádech s různou orientací sever – jih i východ – západ). Skelety byly uloženy do dřevěných rakví a obsahovaly ojedinělé nálezy drobných osobních šperků či součástí oblečení (barokní křížky, spony opasku). Pohřebiště nejspíše souvisí s morovou epidemií konce 17. století, kdy zde byly pohřbívány zřejmě oběti této zákeřné nemoci od farnosti kostela sv. Petra Na Poříčí. Záduší tohoto kostela získalo tento pozemek na základě poslední vůle Samuela Pánka, který svůj pozemek kostelu odkázal v roce 1686.

Jan Jeřáb - Vojtěch Kašpar, Archaia Praha o.p.s.

Lodecká ulice, Barvířská ulice, Petrské náměstí čp. 1550/I

Zjišťovací výzkum na školním hřišti za budovou školy zachytil povodňový náplav pleistocénního stáří v niveletách okolo 184,64 – 185,92 m n. m. (cca 3 m od současného

povrchu – 187,7 m n. m.). Jedná-li se o snížený újezdský terasovitý stupeň VIIb nebo nejmladší nebovidský stupeň VIIc nebylo možno spolehlivě určit. Terény mohou být na povrchu sníženy antropogenní aktivitou. Ve třech sondách bylo dokumentováno neporušené zvrstvení sídlištního souvrství 12. a 13. století, dosahujícího místy mocnosti až 1,7 m (minimálně však okolo 1 m), včetně prokazatelné existence zahloubených objektů. Zajímavým nálezem je velké množství hutnických i kovářských strusek, slitků kovů, výrobních a odpadních produktů, dokládajících intenzivní metalurgickou činnost. Dalších 20 – 60 cm vrstev náleží pozdnímu středověku a ranému novověku (vrstvy, zahloubené objekty a dlažby). Archeologické situace jsou převrstveny cca 80 cm recentních navážek. Na zjišťovací výzkum musí nutně navázat záchranný výzkum předcházející výstavbu ubytovny školních zaměstnanců s tělocvičnou a podzemními garážemi.

Vojtěch Kašpar, Archaia Praha o.p.s.

Ostrovni ulice čp. 222/II

V rámci rekonstrukce domu byl proveden záchranný výzkum v prostoru vnitřního dvora domu. Výzkum přinesl doklady o stavební a sídlištní činnosti na lokalitě v období vrcholného středověku a novověku, zejména však informace o počátku stavebně-historického vývoje současného domu, k jehož přestavbě došlo podle projektu J. Turby v druhé polovině 19. století. Výjimečně vysokou úroveň technického zázemí budovy z druhé poloviny 19. století dokumentuje mimo jiné nezvykle kvalitní provedení sociálního zařízení domu. K této fázi přináležejí početný soubor skleněných a keramických předmětů, které dokládají provoz restauračního zařízení v domě, stejně jako běžný život činžovního domu na konci 19. a počátku 20. století.

Starší horizonty písčito-hlinitých vrstev s příměsí keramiky a stavebního materiálu lze spojovat se stavebními aktivitami v okolí lokality. Místo samotné bylo patrně využíváno určitou dobu i jako hliník a následně jako prostor pro ukládání stavebního odpadu. Nejstarší náplavové horizonty jsou pozůstatkem opakovaného zaplavování lokality povodněmi v průběhu vrcholně středověkého a novověkého období. Podloží nebylo zachyceno.

Martin Omelka, NPÚ HMP

Ostrovni ulice ppč. 838/2, 845/1

V polovině roku 2008 byl na nezastavěných parcelách rozměrného domovního bloku proveden zjišťovací výzkum, vyvolaný investorským záměrem výstavby nového obytného objektu s podzemním parkovištěm. Realizováno bylo celkem pět sond na obou parcelách, v nichž bylo dokumentováno až 220 cm mocné antropogenní nadloží. Nejstarší sídelní aktivity náležely předlokačnímu osídlení Nového Města. Jednalo se o pouze lokálně zachované situace na bázi nadloží, tvořené superpozicemi několika jámových objektů zaplněných organickou výplní s početnějším podílem keramiky s archaicky a klasicky zduřelými okraji (12. – počátek 13. století). Ke stratigraficky mladší, již vrcholně středověké situaci, náležela kompaktní vrstva říčních valounů zachycená na dvou místech dvorní parcely (ppč. 845/1). Z jejího povrchu se podařilo získat několik koňských podkov, které průkazně dokumentují její původní využití jako komunikace orientované ve směru S-J (výškové rozmezí povrchu 193,10 – 193,30 m n. m.). K horizontu spojenému s výstavbou a rozvojem Nového Města po roce 1348 náleželo výraznější sídlištní souvrství zachycené při Ostrovni ulici. Jeho základ tvořily mělké zahloubené objekty zaplněné stavebním odpadem s přítomností malty a následně požárovou destrukcí blíže neurčitelné nezahloubené dřevohliněné stavby, po jejichž zániku se vytvořila zřetelná poloha mazanicové drtě s uhlíky. Mezi početným doprovodným materiálem dominovala především vyspělá vrcholně

středověká keramika, kuchyňský odpad a dále nečetné zlomky dutého skla, drobný kost'ářský odpad a keramická plastika glazovaného koníčka. Následný pozdně středověký a raně novověký vývoj nadloží byl již spojen s nárůstem terénu místy se zděnými konstrukcemi původní měšťanské zástavby. Torza nebo části jednotlivých zdí byly dokumentovány na obou parcelách. Radikální proměnu prodělalo místo na přelomu 18. a 19. století v souvislosti s realizací zahrady v zázemí objektu čp. 130/II (dnešní Schwarzenberský palác). V horní partii nadloží se tato událost projevila přibližně 100 cm mocnou výrazněji nestratifikovanou vrstvou písčité hlíny, která překryla na celé ploše starší uložení a zděné konstrukce. Přestavba původně měšťanských domů v palácový objekt měla za následek také zkrácení dvorních (koncových) partií domů na úkor nezastavěného zahradního prostoru v hloubce parcely. Nejmladší výkopy pro inženýrské sítě již výrazně nepoznamenaly podobu historického nadloží. Podloží na celé ploše výzkumu tvořily fluviální písčité štěrky vltavské terasy VIIa, překryté povodňovými náplavy, na kterých se vyvinula slabě humózní půda. Povrch jednotlivých komponent podložních sedimentů byl zastižen v různých výškových úrovních, tak jak byly v minulosti narušeny sídlištní aktivitou. Průměrná výška povrchu podloží se na sledované ploše pohybovala v rozmezí kolem 192,5 - 193,00 m. Horní část půdního typu byla antropogenně degradována a kontaminována drobným sídlištním materiálem.

Tomasz Cymbalak – Jaroslav Podliska, NPÚ HMP

Petrská, Půtova ulice čp. 1167/I

Výkopy byly prováděny v prostoru dvora hluboko pod zachycenou úroveň geologického podloží tvořeného vltavskými písky a štěrkopísky (niveleta 185,85 m n. m.; půdní horizont 186,2 až 186,4 m). Výzkum zachytil existenci recentními a novověkými zásahy značně narušeného zvrstvení historického nadloží na většině plochy dvora. V místech výkopů bylo identifikováno dochované cca 50 cm mocné sídlištní souvrství náležející průběhu 12. a 13. století. Další část stratigrafie je tvořena pouze novověkými horizonty a objekty souvisejícími s hospodářským zázemím novoměstské parcely od novověku do současnosti (17. - 20. století). Absence vrstev navazujících na zachycené středověké situace (tj. od 14. do 17. století) jasně hovoří o značném poškození plochy dvora v novověku a to převážně v 19. a 20. století. Je evidentní, že došlo k odtěžení většiny historického nadloží prakticky až na úroveň posledních kulturních vrstev a prvních podložních úrovní, zde reprezentovaných dochovaným půdním typem. Na něm ležely, či se do něj zahlubovaly, pozůstatky středověkého osídlení pocházejícího z 1. poloviny 13. století. Z důvodu značného narušení novověkými zásahy a malému rozsahu výzkumu nelze určit, zda se jedná o zahloubené objekty nebo kulturní vrstvy.

Jan Jeřáb – Vojtěch Kašpar, Archaia Praha o.p.s.

Senovážné náměstí čp. 1465/I

Na jaře roku 2005 byl proveden zjišťovací a od května 2006 do dubna 2007 následný záchranný výzkum formou odborného dohledu, prováděný v souvislosti s výstavbou podzemních garážových stání v bočních dvorních křídlech komplexu budov. Sledované výkopy pro inženýrské sítě v ose dvora ani plošné výkopy pod oběma bočními křídly objektu nezachytily povrch geologického podloží, který se musí nutně nacházet výrazně níže. Veškeré zvrstvení historického nadloží bylo tvořeno novověkými navážkami až po niveletu 192,00 m n. m. Vrstvy dokumentované výzkumem pocházejí až z novověku (18. - 20. století) a starší historické terény v tomto prostoru náměstí je možno očekávat až pod niveletou 192,0 m. Ve sklepě čelního traktu byla pod stávající podlahou odkryta novověká cihlová kruhová jímka (studna), která však (včetně výplně) zůstala konzervována pod novou podlahou suterénu. Z nálezové situace vyplývá, že zkoumaná plocha byla v novověku minimálně o tři metry

navýšena sypkou navážkou, související se stavební aktivitou v okolí či demolicemi, spojenými s odstraněním starší zástavby.

Vojtěch Kašpar, Archaia Praha o.p.s.

Truhlářská ulice čp. 1117/I

V průběhu roku 2006 probíhal rozsáhlý záchranný výzkum (K. Kašák aj. Valkony; zjišťovací etapa V. Kašpar, D. Polcar a J. Poledne) parcely o velikosti přes 1600 m² za zmíněným domem. Plocha bezprostředně sousedila s plochou nedávno zkoumaného hotelu Ibis (Na Poříčí čp. 1076) a kasárenského dvora na náměstí Republiky. Přestože plocha byla narušena několika rozsáhlými novověkými exploatačními jámami na písek často úctyhodných rozměrů (100 – 120 m²), zachovaly se doklady předlokačního osídlení 12. a 13. století v mnohem větší míře než tomu bylo na sousední parcele. Výzkum odkryl celkem 5 zahloubených suterénů nadzemních dřevohlinitých domů. Jeden objekt byl vybaven velmi dobře dochovanou, do interiéru schodovitě klesající vstupní šíjí s pozůstatky dřevěných konstrukcí. Vedle pro Nové Město pražské ojedinělého nálezů velmi křehkých a zcela rozpadlých dřevěných konstrukcí objektu byla na podlaze zahloubeného suterénu objevena unikátní destrukce nevypálených mazanícových otisků stropní konstrukce s dochovanými organickými příměsemi. Z dalšího zahloubeného suterénu pocházejí další dva unikátní nálezy. Především jde o drobnou řezbu (3 x 3,5 cm) v tvrdé kosti ve tvaru lomeného gotického oblouku opatřenou dvoukřídlými dveřmi na drobných pantech. Na přední straně jednoho dochovaného křídla dveří je mimořádně umělecky a kvalitně zobrazena postava s mečem. Na zadní straně je stylizovaná milenecká dvojice v objetí. Uvnitř za otevíracími dveřmi byla uschována do artefaktu vsazená a zřejmě vlepená výplň (pozůstatky pryskyřice na vnitřní straně). Původ umělecké řezby je možno díky kvalitě ztvárnění hledat zřejmě mimo naše hranice a nelze vyloučit zlacení či polychromii. Předmět byl předán ke konzervaci a analýzám. V tomtéž nálezovém kontextu byla nalezena kostěná destička s lidovou napodobeninou identické řezby z prvního předmětu (milenecký pár). Z dalšího suterénu dřevohlinitého domu pochází románská patka sloupku z červeného pískovce. Nejstarší horizont předlokačních sídlištních aktivit je zastoupen rozměrnými suterény dřevohlinitých domů, zahloubenými do povrchu vyvinutého půdního horizontu. Ten postupně klesá severním směrem od 190,9 m n. m. do 189,0 m. Povrch půdy společně s klesající šterkopískovou terasou (od 190,5 do 188,6 m) náleží severnímu okraji nejvyššího terasovitěho maninského stupně VIIa, nacházejícího se nad hranou teras probíhající v ose Truhlářské ulice. Podobně jako je tomu na ostatních doposud zkoumaných plochách v Petrské čtvrti i zde došlo po poklidném opuštění zdejších výstavných domů (absence požárových vrstev) k výrazné industrializaci zdejšího prostoru předpolí vznikajících staroměstských hradeb. Tuto skutečnost dokládají četné mírně zahloubené (0,1 – 0,5 m) oválné a elipsovitě vyhrívací pícky menších rozměrů (do 2 m) a četné kúlové a sloupové jámy v jejich blízkosti dokládající existenci provizorních nadzemních přístřešků. Na celé zkoumané ploše byla v blízkosti těchto výrobních zařízení nacházena výrazná spáleništní popelovitá vrstva. Funkční využití odkrytých objektů je bez geochemického průzkumu nalezených strusek a slitků nejednoznačné, ale jistě souvisí s nějakou formou pyrotechnologické aktivity. Bohužel podobně jako na celém Novém Městě pražském výzkum ani archivní rešerše nepřinesly téměř žádné doklady k historickému a stavebnímu vývoji parcely spojenému s počátky novoměstské výstavby. První zmínka pochází až z roku 1513, kdy byl majitelem objektu nožíf Václav Drma. Mezi zajímavé objekty odkryté výzkumem nepochybně náleží strouha ve východní části zkoumané plochy a odvodňující parcelu (a její jižní okolí až od ulice Na Poříčí) severním směrem. Strouha je v roce 1587 zmiňována v kupní smlouvě, v níž se kupující Zikmund Vodák zavazuje udržovat její funkčnost. Nálezy vrcholného středověku a novověku zastupují především zahloubené hygienicko – sanitární objekty (pozdně středověká kamenná jímka, dvě novověké a jedna recentní kamenná studna). Výraznou požárovou vrstvu

nacházející se na značném plošném rozsahu je možno spojovat s některým z katastrofických požárů Petrské čtvrti v 17. století (např. 1653). Výzkum dále sledoval novověký stavební vývoj v čele parcely orientovaného objektu. Současný trojkřídový dům s dvěma nádvořími křídly byl od 2. poloviny 17. století čtyřkřídový s centrálním dvorkem a po pobožení je na počátku 19. století zobrazován jako dvoukřídový ve tvaru písmene L. Za domem se nacházela výrazná humusovitá vrstva novověké okrasné zahrady, na jejímž povrchu byl výzkum zahájen.

Karel Kašák - Vojtěch Kašpar - Jiří Valkony, Archaia jih o.p.s., Archaia Praha o.p.s.

Truhlářská ulice čp. 1518/I

Záchranný výzkum byl vyvolán plánovanou výstavbou podzemních garáží ve dvoře domu. V rámci statického zajištění objektu domu byly objednatel provedeny značně rozsáhlé výkopy (šířka až 160 cm) podél stávajících stěn při západní a jižní straně dvorku. Tato stavební jáma byla hloubena od stávajícího povrchu dvora až na úroveň - 2,6 m (186,00 m n. m. Dokumentace vertikálních řezů tohoto výkopu jednoznačně prokázala předpokládanou neporušenost historického nadloží na celé neporušené části dvora. Intaktní archeologické situace byly převrstveny navážkami o cca 0,8 m, které se nacházely pod kompaktním betonovým povrchem dvora. Výzkum navázal na dosavadní poznatky vycházející z výzkumů prováděných v nejbližším okolí lokality. Truhlářská ulice svým zakřivením evokovala starý původ z doby před založením Nového Města, tento předpoklad se však nepotvrzuje. Nepravidelný průběh ulice je s největší pravděpodobností zapříčiněn terénní nerovností probíhajícího svahu. Nejvyšší zachycená úroveň půdního horizontu na zkoumané ploše 186,16 m se zřetelně odlišuje od nadmořských výšek povrchu původního terénu získaných na opačné straně Truhlářské ulice v objektu čp. 1117/I, které byly dokumentovány v rozmezí nivelet 188,9 až 190,21 m. Srovnáním nivelet povrchu štěrkopísků v podloží povodňových náplavů bylo prokázáno, že nejde o umělé snížení povrchu půdního horizontu, který si zachovává téměř shodnou mocnost na obou zmiňovaných lokalitách.

Výzkum neodhalil žádný zahlužený objekt, který by obsahoval ve svých výplních výhradně keramiku 12. a 13. století. Nalezené keramické střepy z tohoto období jsou pouze příměsí mladších kontextů. Vzhledem k jejich přítomnosti a především s přihlédnutím k četným nálezům v blízkém okolí lze neodhalení známek předlokačního osídlení přičíst spíše malé rozloze plochy výzkumu. Kamenná zástavba se v této části Truhlářské ulice objevuje zřejmě až v druhé polovině 15. století. Pozůstatkem stavební činnosti může být odhalené torzo kamenné konstrukce. V tomto období docházelo také k zavážení zmiňované deprese mezi jižní a severní frontou Truhlářské ulice. Tyto vyrovnávací vrstvy uložení, dosahující v této lokalitě mocnosti až 1,8 m, se částečně prosedají do kypřejších a měkčích výplní starších objektů. Nejstarším objektem odhaleným na ploše výzkumu byla oválná jáma o průměru větším jak 1,4 m, zahlužená do půdního horizontu ve středu zkoumané plochy. Ve svých výplních obsahuje fragmenty keramiky z konce 14. století se starší příměsí (konec 13. století). Objekt nebyl s ohledem na bezpečnost pracovníků dokopán. V jeho severní části byla vyhloubena kontrolní sonda, která zachytila dno na niveletě 184,84 m. Projekt stavby, jejíž součástí byl i tento prováděný záchranný výzkum, nepočítá s hloubením stavební jámy pod niveletu 186,00 m n. m. Nedobraná část výplní proto zůstala zachována pod novostavbou.

Nejvýznamnějším nálezem výzkumu bylo bezesporu odhalené torzo keramické pece s předpevnou jamou ze začátku 15. století. Na dně objektu byly patrné kúlové jamky – pozůstatek proutěné konstrukce. Nejbližší okolí objektu tvořilo vypálený prstenec do cihlově červené barvy, důsledek velmi vysokých teplot v zaklenutém prostoru pece. K odhalenému zbytku keramické pece se zcela jistě stratigraficky vázala vrstva, tvořená výhradně keramickými zlomky a odpadní jáma hrnčíře sloužící k uložení nepovedených keramických výrobků. Jádrem nálezového souboru z těchto objektů, byly především torza miniaturních nádob a

zlomky figurek koníků, respektive koníků s jezdcí. Množství kvalitně vypálených malých džbánek, výšky maximálně do 5 cm, s nerovnými, velmi tenkými dny a poměrně ledabyle nalepenými oušky a nezahrazenými kostrbatými těly patrně společně s keramickými koníky sloužilo jako dětské hračky. Minimální podíl základního keramického inventáře vrcholného a pozdního středověku, známého z výzkumů v městském prostředí v nálezovém souboru ukazuje, že odhalená keramická dílna se možná na výrobu hraček přímo specializovala.

Karel Svoboda, Archaiia Praha o.p.s.

Václavské náměstí ppč. 2306

Od roku 2007 do současnosti probíhá v dolní části Václavského náměstí záchranný výzkum při rekonstrukci stávajícího kolektoru „Václavské náměstí C“ a stavbě nové trasy „Václavské náměstí B“. Výzkum dosud proběhl v ploše kolektorových šachet před čp. 774/II, před čp. 841/I, před čp. 778/II a před čp. 831/II, rozmístěných mezi Můstkem a křížením s Jindřišskou a Vodičkovou ulicí. Plošné odkryvy v jednotlivých kolektorových šachtách umožnily sledovat vývoj historického nadloží a geomorfologické podmínky někdejšího Koňského trhu.

Přínosem je i skutečnost, že při realizaci 1,5 m hlubokého liniového výkopu před téměř celou jižní frontou náměstí pro zpevňující injektážní práce v geologickém podloží nad tunelem kolektoru trasy „C“, byly zachovány v poloviční, tj. spodní výšce nadloží nejstarší archeologické terény pod náměstím. Přitom bylo možné v celé trase tohoto výkopu provést v pravidelných intervalech zjišťovací sondy ručním odběrovým vrtákem, při kterém byly získány desítky vzorků zde deponovaných středověkých odpadků. Zároveň s tím byly získány podrobné informace o výšce a charakteru podloží v jižním podélném řezu Václavského náměstí, které byly doplněny i o poznatky z několika nových inženýrsko-geologických vrtů prováděných na místě během stavby.

Na počátku roku 2008 probíhal formou kontrolního dohledu výzkum při ražbě tunelového propojení mezi šachtami před čp. 774/II (povrch podloží 193,60 m n.m.) a před čp. 841/II (193,42 m). Při ražbě byly souvisle dokumentovány nadložní uložení odpadkového původu a terasové pokryvné útvary na podélných stěnách tunelu. V pravidelných úsecích po cca 1 m byly dokumentovány řezy v čelbě tunelu s vrcholnicí cca 0,5-1,0 m nad úroveň podloží a patou 1,5-2,0 m v hloubce podloží. Povrch písčitých štěrků terasy vystupuje až na kótu cca 193,00 m. Z hlediska dlouhodobého studia geomorfologických podmínek této části historického jádra Prahy je zásadním poznatkem i negativní zjištění, že vodoteč v ose náměstí uprostřed jeho dolní části na straně u Můstku alespoň v úseku mezi zmíněnými šachtami neprochází.

Petr Starec, MMP

Vodičkova ulice před čp. 683/II

V rámci výkopu pro podzemní kontejner u kolektorové šachty Š 26 byla odkryta souvrství pozdně středověkých navážek a horní část organické výplně přírodní deprese, známé „Jámy“. V bažině, která se začala zaplňovat odpadem po založení Nového Města pražského, bylo v roce 2007 opět nalezeno velké množství předmětů z organických materiálů (dřevo, textil, usně a dal.). Podloží nedosaženo, dno sondy 196,00 m n.m.

Michaela Selmi Wallisová, NPÚ HMP

Vodičkova ulice ppč. 2381

Během opravy kanalizace poškozené během výstavby kolektorů bylo možné v roce 2008 upřesnit naše znalosti o středověké „Jámě“. Sonda se nacházela těsně u sond z let 2004-2007, zkoumaných během hloubení kolektorové šachty Š 26. Pod recentními zásahy se v hloubce 2,20 m opět objevila organická výplň. Podloží nedosaženo, dno sondy 196,00 m n.m.

PRAHA 2 - NOVÉ MĚSTO

Apolinářská ulice čp. 436/II

V souvislosti s výstavbou podzemního parkoviště v objektu zde na přelomu července a srpna 2007 proběhl krátký záchranný výzkum. Lokalita se nachází na výrazném skalním hřbetu svažujícím se směrem k ulici Na Slupi v nadmořské výšce kolem 202,70 m n.m. Uvedenému sklonu odpovídaly i následně dokumentované nadložní i podložní komponenty. Výkop zabral většinu plochy dvora, přiléhajícího k architektonicky hodnotné vile z počátku 30. let 20. století, která dnes bezprostředně sousedí s Botanickou zahradou. Vrchní partie nadloží zde tvořily sut'ové navážky, místy porušené recentními jámami stavebního původu. V jižní části se v horních partiích nadloží pod recentními vrstvami nalézala dvojice úrovní dlažeb (202,20 a 202,00 m) vyskládaných z křemencových valounů. Jejich přítomnost můžeme na podkladě nejstarších plánových podkladů z konce 18. století celkem bezpečně ztotožnit s trasou a povrchem ulice tzv. Velké Benátské ulice, která do poloviny 19. století probíhala napříč současným areálem Botanické zahrady a spojovala dnešní Apolinářskou ulici s Benátskou. Báze spodní úrovně dlažby již nasedala na mocnější vrstvu antropogenně sterilních svahových hlín (až 100 cm, povrch v rozmezí 201,70 až 202,30 m). Svahové hlíny překrývaly skalní podklad z ordovických břidlic, jehož povrch již vystupoval v rozmezí 200,70 – 202,00 m. Stopy staršího osídlení zde nebyly zjištěny.

František Flek – Jaroslav Podliska, NPÚ HMP

Benátská ulice ppč. 2493

V rámci celkové revitalizace povrchu Benátské ulice a rekonstrukce většiny inženýrských sítí byly v dolní partii ulice realizovány v roce 2008 různě hluboké zemní zásahy v podobě šachty a 5 liniových výkopů. K dokumentaci podoby nadloží přispěl především cca 300 cm hluboký výkop ověřující trasu stávající kanalizační štolky, situovaný při vyústění Benátské ulice do Vyšehradské. Vrchní partie nadloží zde tvořilo cca 220 cm mocné heterogenní souvrství navážek, obsahující v převaze novověkou keramiku (195,20 – 193,00 m n. m.). Navážky překrývaly pouze 20 cm mocné souvrství jílovitých hlín s koncentrovanější polohou valounů, patrně související s úpravou pochozího povrchu (193,00-192,80 m). Několik atypických zlomků středověké keramiky rámcově datuje vznik celé situace spíše do starší etapy jeho vývoje. Spodní partie souvrství nasedala již na přírodní podklad tvořený deluviofluviálními svahovinami (povrch 192,80). Nehluboké liniové výkopy přípojek, umístěné svou trasou napříč ulicí, narušily v převaze jen recentní situace ve vrchní partii nadloží. Pouze v jednom případě výkop prošel místy narušeným základem několika zdí, které bylo možné ztotožnit s původní novověkou zástavbou severní strany ulice asanované při jejím rozšíření na sklonku 19. století.

František Flek – Jaroslav Podliska, NPÚ HMP

Horská ulice ppč. 1431

V roce 2007 začala sanace atypického pozemku při východním konci Horské ulice na novoměstském Karlově. Parcela leží v severním sousedství barokního bastionu XXXI

„Božích muk“. Na úzkém pozemku mezi severní obvodovou zdí bastionu, jež byla v baroku přizděna ke gotické novoměstské hradbě, a ohradní zdí kolem příkré Horské ulice měla být realizována stavba rodinného domu, který měl nahradit stávající parazitní zástavbu..

Při dohledu při přípravě stavby a zjišťovací archeologické sondáži pro základové pasy nového objektu byly pod recentními navážkami původně svažitého pozemku zdokumentovány úrovně svahových sutí na skalním podloží. To je tvořeno letenskými břidlicemi s vložkami tvrdých křemenců a stoupá od jihozápadu k severovýchodu mezi kótami 226 – 227 m n.m. V ohradní zdi kolem Horské ulice byly přitom objeveny relikty původní ohradní zdi kolem historické komunikační spojnice od Slupi na Karlov nynější Horskou ulicí. Historické zdivo bylo z těchto důvodů fotogrammetricky zdokumentováno do výsledného fotoplánu pro další stavebně historické hodnocení. Složení a celkový charakter zachovaného původního zdiva z drobových břidlic odpovídá stavu gotické novoměstské hradební zdi, objevené předcházejícími stavebně historickými a archeologickými výzkumy v areálu bastionu „Božích muk“. Usuzujeme proto, že toto zdivo pochází ze stejného období, a že bylo součástí stavebního řešení fortifikace a úprav této části Nového Města pražského.

Petr Starec, MMP

Kateřinská ulice ppč. 2492

V rámci rekonstrukce vodovodního řádu byla v roce 2008 provedena dokumentace 17 různě velkých a vzájemně nepropojených liniových výkopů, situovaných od křižovatky s ulicí Lípovou až ke křižovatce s ulicí Melounovou. Výkopy o průměrné hloubce cca 200 cm ve všech případech zastihly přibližně obdobnou situaci tvořenou sledem mocnějších vrstev navážkového charakteru, kterou místy porušovaly recentní jámové výkopy. Pouze ve dvou případech se na bázi navážek nalézala intaktní situace tvořená z 10 - 20 cm mocné vrstvy písčité hlíny s početnou koncentrací říčních valounů nasedajících na podloží (u křižovatky s ulicí Lípovou s povrchem 221,00 m n. m., u křižovatky s ulicí Ke Karlovu 225,20 m). Interpretace lze tuto uloženinu charakterizovat jako zpevnění povrchu komunikace, která vzhledem ke své dislokaci mohla probíhat v ose dnešní ulice. Velice obtížná je odpověď na otázku jejího stáří, kterou vzhledem k absenci datovacího materiálu můžeme pouze relativně zařadit do blíže neurčitelného časového úseku staršího než je časný novověk (16. – 17. století). Nenarušený povrch přírodního podkladu byl zastižen pouze na 3 místech v podobě ulehklých mírně zahliněných písků, písčitých jílu až kamenitých štěrků, s postupně klesajícím povrchem od východu k západu (u křižovatky s ulicí Lípovou s povrchem 220,80 m, nad křižovatkou s ulicí Ke Karlovu 224,96 m, u křižovatky s ulicí Melounovou 226,64 m).

František Flek – Jaroslav Podliska, NPÚ HMP

Trojická ppč. 2446

V průběhu roku 2007 byl při výstavbě kabelového tunelu pod Vltavou mezi novoměstskou a smíchovskou stranou realizován záchranný výzkum. Vzhledem ke skutečnosti, že vlastní těleso tunelu vedlo v hloubce více než 15 m pod dnem koryta Vltavy, příležitost k výzkumu antropogenních partií poskytly pouze vstupní šachty situované v příbřežních partiích na smíchovském Hořejším nábřeží a v místech vyústění Trojické ulice do Rašínova nábřeží na Novém Městě. Podstatně závažnější poznatky přinesl výzkum v prostoru Trojické ulice, kde se podařilo pomocí postupně napojovaných řezů dokumentovat podobu historického nadloží a podloží do hloubky takřka 800 cm od současného povrchu (192,43 m n. m.). Vrchní partii zde tvořilo více než 3 m mocné souvrství heterogenních navážek stavebního původu, jejichž vznik lze spojit s asanací Podskalí, při kterém došlo po roce 1911 k výraznému zvýšení nivelety zdejšího povrchu. V hloubce kolem 189 m byl s vysokou pravděpodobností zastižen původní předasanační pochozí povrch složený z tenkých, výrazně

zhutnělých uloženin s vyšším podílem dřevité hmoty. Pod ním se nalézala cca 1 m mocná poloha pravidelně se střídajících vrstev břidlicovokřemencové drtě a jílovitého písku. Z uvedeného souvrství se nepodařilo získat žádný datovací materiál. Pouze na základě několika málo keramických zlomků raně novověkého stáří ze stratigraficky mladších vrstev se můžeme domnívat, že ke vzniku uvedeného kontextu došlo jednorázově činností člověka při zvyšování terénu v průběhu vrcholného středověku až počátku novověku. Stratigraficky nejstarší polohu reprezentovaly humózní písčité hlíny s vyšším podílem organických příměsí, a to jak ve vrchní části tohoto horizontu, tak po dokumentačním hiátu i ve spodní partii řezu (187,80 - 184,90 m). Mocnost celého horizontu dosahovala cca 2,90 m. Detailnější strukturu a skladbu souvrství nedokážeme vzhledem ke způsobu realizace výzkumu plně rekonstruovat, pouze na základě menšího souboru keramiky získaného ze spodní partie nadloží můžeme počátky jejího nárůstu rámcově datovat snad již do průběhu raného středověku (kalichovitě profilovaný okraj, zlomek těla s výzdobou nehtových vrypů). Geneze uvedeného horizontu byla patrně vysoce komplikovaná. Vedle aktivního podílu člověka na jeho vzniku (skládka odpadu, záměrné zvyšování - násypy), svou významnou roli zde jistě sehráli i přírodní činitelé, především činnost řeky (náplavy). Uvedená poloha situovaná původně přímo na břehu řeky nebyla v minulosti nikdy souvisleji zastavěná, což dokládá i celková absence jakýchkoli sídlištních objektů a konstrukcí na sledovaném místě.

V šachtě na smíchovském břehu celé nadloží tvořila heterogenní navážka o mocnosti cca 600 cm nasedající na šterkopískový přírodní podklad. Vznik nadloží zde souvisí s výstavbou nábrežního tělesa v 2. polovině 19. století. Stopy staršího osídlení nebo jiných antropogenních aktivit zde nebyly zastíženy.

Jaroslav Podliska, NPÚ HMP

Žitná ulice čp. 561/II

Zjišťovací výzkum (6 bodových sond) na ploše dvora domu zachytil ve dvou sondách geologické podloží, tvořené fluviální akumulací šterkopískové terasy Karlova náměstí IIIb (206,85 m n. m.). Povrch terasy byl překryt dnovou valounovou dlažbou, vrstvou povodňových náplavů a tmavě hnědou písčitou půdou s přechodným světlajícím horizontem (povrch půdy 207,3 m cca 30 – 40 cm pod stávajícím povrchem dvora). Nejstarší fragmenty keramiky z povrchu geologického podloží jsou datovatelné do průběhu 15. století. Vedle těchto vrcholně středověkých nálezů doložil výzkum i přítomnost pozdně středověkých a raně novověkých vrstev a objektů. Jedná se především o zahloubenou část základového vkopu pro zeď, probíhající napříč dvorem ve směru západ – východ. Zaniklý objekt je pozdně středověký či raně novověký. Historický dům U Hůlků je poprvé doložen ve 20. letech 17. století a prokazatelně sestává ze dvou historických domů hloubkově orientovaných. Zdivo nalezené v sondě 5 by bylo možno považovat za zadní partii staršího, podélně hloubkově orientovaného domu, zaniklého před výstavbou dvoukřídlého objektu ve tvaru písmene „L“ (před rokem 1815). V jižní části dvora byla třemi sondami ověřena existence sklepa zaniklého jednopatrového příčného (zadního) stavení, vzniklého mezi léty 1815-1841 a zbořeného v roce 1897. Výše popsaná zástavba zanikla výstavbou obchodně-obytňého dvojdomu, který vznikl v roce 1897. Posledním stavebním počinem na parcele byla výstavba nové čtyřpatrové dvorní příčné budovy v jižní části dvora na místě staršího jednopatrového příčného dvorního stavení (v roce 1927). Na základě výsledků výzkumu a místopisného studia je možno na dvoře předpokládat existenci zahloubených objektů a fragmentů zaniklé starší zástavby.

Následný záchranný výzkum navázal na zjišťovací akci. V obou sondách v jihovýchodní části dvora byl ihned po odstranění recentních podsypů zachycen povrch geologického podloží, tvořený ve svrchních partiích (207,5 až 207,8 m) písky povodňových náplavů s tmavě hnědou písčitou půdou. V niveletě 207,4 m n. m. byl ve stěnách recentních výkopů dokumentován povrch fluviální akumulace šterkopískové terasy Karlova náměstí IIIb.

Jižní partie sond byly porušeny (podobně jako celá jižní část dvora) výkopem pro severní obvodovou zeď sklepa zaniklého jižního nádvorního křídla, postaveného mezi lety 1815 – 1841. Křídlo bylo v roce 1927 zbořeno a sklepy zaklenuté segmentovou klenbou zasypány stavební sutí. Severně od tohoto zaniklého křídla z 1. poloviny 19. století (5. stavební fáze) byla zachycena superpozice několika zdív 2., 3. a 4. stavební fáze, souvisejících se zástavbou nádvorní části původně dvou gotických parcel v průběhu raného novověku (po roce 1535 a zřejmě před třicetiletou válkou). Zdiva porušovala starší, severněji situovaný rabovací vkop nejstarší 1. stavební fáze, který byl zasypán dle 9 nalezených mincí mezi lety 1535 – 1564. Vkop obsahoval část západní a severní obvodové zdi zaniklého mírně zahloubeného nádvorního objektu, z něhož byla v interiéru odkryta také břidlicová podlaha s písčítým podsypem. Směr západní obvodové zdi ve směru sever – jih koresponduje s původní parcelační hranicí, rozdělující dnes jednu parcelu původně na dvě, jak zachycuje ještě Stablní katastr v roce 1841. Objekt je možno považovat za pozdně gotický, minimálně z průběhu 15. století. V průběhu záchranného výzkumu prováděného formou dohledu na ostatních plochách dvora bylo zachyceno velké množství novověkých a recentních stavebních konstrukcí a narušení, pocházejících především z 19. a 20. století.

Vojtěch Kašpar, Archaia Praha o.p.s.

PRAHA 4 – KRČ

U Krčského nádraží parc. č. 2291

Předstihový výzkum proběhl na nezastavěné ploše byl vyvolán výstavbou bytového domu U Krčského nádraží a týkal se trojúhelníkové plochy, kterou lze rámcově vymezit na severu a východě ulicí U Krčského nádraží, na jihu a západě nezastavěnou plochou bývalé Společenské zahrady. Poloha leží na levém břehu Kunratického potoka, od jehož současného koryta je vzdálena přibližně 50 - 60 m na mírném svahu exponovanému k severu až severovýchodu. Nebyla doposud nikdy zastavěna a byla zřejmě využívána pouze k zemědělským aktivitám (pole), popřípadě jako pískovna k těžení písku (?). Nadmořská výška terénu na zkoumané ploše se pohybovala v rozmezí cca 223,00 (jih) – 220,50 m n. m. (severovýchod). Nesnížené geologické podloží fluviaálních potočních písků překrytých místy hnědozemním půdním horizontem bylo zachyceno v niveletách okolo 220,8 až 222,1 m se sklonem k severu (ve východní části plochy bylo uměle sníženo). V jižní a západní části zkoumané plochy byly zachyceny pozůstatky pravěkého sídliště, které datujeme rámcově do mladší až pozdní doby bronzové (okolo 1000 př. K., kultura knovízská). Vzhledem k tomu, že celá plocha byla evidentně dříve snížena o cca 1,0 - 1,5 m, došlo i ke značnému narušení horních partií zachycených pravěkých objektů (celkem 8 pravěkých objektů). S největší pravděpodobností se jedná o zásobnicové jámy, čemuž by odpovídal i zjištěný tvar a velikost. Některé objekty můžeme považovat i za hliníky, ale díky značnému narušení to nelze s naprostou určitostí tvrdit. Výzkum rozšířil areál významné archeologické lokality Společenská zahrada severním a severovýchodním směrem, blíže k toku Kunratického potoka.

Jan Jeřáb - Vojtěch Kašpar, Archaia Praha o.p.s.

PRAHA 4 - NUSLE

Lomnického ulice, Na Klikovce parc. č. 1742/1, 3, 4 a 5

V rámci zjišťovacího výzkumu byly provedeny čtyři sondy v místě projektovaných podzemních garážových stání pod hřištěm Sokol Pankrác. Plocha se nachází v bezprostřední blízkosti románského kostela sv. Pankráce. V několika sondách (výhradně v severní části plochy) bylo zachyceno šterkopískové geologické podloží klesající výrazně jižním směrem

(nivelety od cca 237,50 po 236,0 m n. m.), přičemž povrch geologického podloží byl uměle snížen recentní stavební aktivitou. V jediné sondě, situované v nejsevernější části plochy (nejblíže ke kostelu sv. Pankráce) byla zachycena hlinitá vrstva s druhotně přemístěnými lidskými ostatky v neanatomických polohách. Pravděpodobně se jedná o recentně přehozený (přemístěný) pohřební horizont, jehož výskyt v areálu okolo kostela byl předpokládán. V jižní části zkoumané plochy (zde zjišťovací výzkum vzhledem k mocnosti navážek přes 7 m nemohl proběhnout) nelze zcela vyloučit možnou přítomnost archeologických památek a situací či nesnížený neporušený povrch šterkopískové terasy (inženýrsko-geologický průzkum zde předpokládá existenci původního nesníženého povrchu půdního horizontu). Přestože nadloží bylo ve všech sondách tvořeno téměř výhradně recentními násypy a navážkami souvisejícími s okolní výstavbou a především stavbou metra, bude při vlastní stavební aktivitě probíhat záchranný výzkum prováděný formou dohledu.

Jan Jeřáb - Vojtěch Kašpar, Archaia Praha o.p.s.

PRAHA 4 – PODOLÍ

Kostel sv. Michaela Archanděla ppč. 42

Během rekonstrukce podlahy sakristie kostela v roce 2008 byla po jejím odstranění archeologicky dokumentována neznámá zeď, probíhající přibližně ve středu místnosti ve směru rovnoběžném s osou kostelní stavby. Jednalo se o masivní zděnou konstrukci základového charakteru, vystavěnou z větších křemenců spojovaných vápennou maltou. Západní část zdi dosahovala šíře 90 cm. Přibližně za polovinou odhaleného rozměru se zeď rozšiřovala v podobě pravoúhlého ústupku směrem k severu na rozměr 120 cm. Zeď byla zahlobena do vrstvy heterogenního hlinitého písku až písčité hlíny s příměsí drobných kousků stavebního odpadu. Celková délka odhalené konstrukce činila 380 cm. Základová spára zastižena nebyla. Z uvedeného zjištění a s přihlédnutím k dosavadním poznatkům o stavebním vývoji objektu vyplývá, že dokumentovaná zeď mohla s jistou pravděpodobností náležet ke struktuře středověké kostelní stavby, snad menší sakristii, která však dobou svého vzniku předcházela stávající části vystavěné na sklonku 17. století. Po ukončení dokumentace byla odhalená zeď zakonzervována a následně překryta novou skladbou podlahy.

Jaroslav Podliska, NPÚ HMP

PRAHA 5 - JINONICE

Butovická ulice parc.č. 722/13

V říjnu a listopadu 2007 byl prováděn výzkum při stavbě rodinného domu. V rámci zkoumané plochy byla v hloubce cca 1 m zjištěna dna raně středověkých pecí. V různém stupni fragmentace bylo charakteristické propálení zeminy zjištěno celkem v šesti případech. V objektech byly nalezeny i zlomky keramiky, největší množství pochází z objektu, který stratigraficky porušoval jednu z pecí. Keramiku je možno datovat do mladohradištního období. Lokalita se nachází v relativní blízkosti butovického hradiště, raně středověké objekty byly zjištěny i v blízkém okolí (J. Klápště, Zv. Dragoun a M. Tryml – BZO 1982-1983, 143).

Jan Horák, Labrys o.p.s.

PRAHA 6 – BŘEVNOV

Rozdělovská ulice ppč. 2584/272

Za známou hospodou na Bílé Hoře byl v létě 2008 na pozemku určeném pro výstavbu domů pro seniory realizován průzkum provedený detektorem kovů. Plocha se nachází v prostoru bojiště bitvy na Bílé Hoře a v minulosti zde bylo nalézáno hojně artefaktů militárního

charakteru. Kromě mincí z různých období, několika přezek a blíže neidentifikovatelných artefaktů, bylo nalezeno několik ocelových kulek pocházejících z bitvy na Bílé hoře. Všechny nálezy byly zaměřeny a výzkum pokračoval po skrývce ornice. V podloží však bitva na Bílé Hoře nezanechala žádných stop.

Michal Bureš, Archeo Pro o.p.s.

PRAHA 6 – BUBENEČ

Československé armády čp. 601

V roce 2008 proběhl v několika etapách zjišťovací a záchranný výzkum na dvoře Úřadu městské části Praha 6. V jeho průběhu bylo odhaleno torzo cihlářské pece a pozůstatky blíže neurčitelného příslušenství cihelny. V základech pece byly zazděny gotické architektonické prvky. Cihelna byla identifikována jako podnik založený v roce 1803 dvorním stavitelem Josefem Zobelem, který za tímto účelem koupil tzv. Jarošovskou usedlost čp. 13 v Bubenči. Josef Zobel vybavil cihelnu náradím, zřídil studnu, postavil pece a kůlny. Po Zobelově smrti zdědila cihelnu i usedlost Zobelova dcera Vilemína, která se roku 1816 provdala za dr. Antonína Hergeta. V roce 1819 se jako inventář cihelny uvádí mj. dva domky, dvě pece, sedm dřevěných kůlen a šest hliníků. V roce 1841 postavila Vilemína Hergetová velký dům pro veškerý personál cihelny, když již předtím zrušila původní statek čp. 13. Po její smrti v roce 1849 a jejího manžela zdědily podnik jejich děti. Nejdříve se o cihelnu staral Rudolf a po roce 1862 Maxmilián Herget, který v roce 1873 odkoupil podíly od svých sester. Přejmenoval firmu na „Max Herget“, přestavěl pece a cihly vyvážel dokonce za hranice. V roce 1893 zdědily podnik jeho dcery. Když cena pozemků převýšila cenu podniku, prodali podílníci v roce 1910 cihelnu staviteli Potůčkovi a jeho společníkovi Tvrskému pro novou výstavbu.

Většinou rozměrné architektonické prvky byly zalaty do tzv. předzákladu technologické stavby cihelny bez jakéhokoliv respektu jako stavební kámen z demolice. Z větší části se jedná o fragmenty gotických kružeb nesoucí výrazné známky červenohnědé a šedomodré polychromie. Rozměry okenního otvoru musely být podle dochovaných částí značné, avšak fragmenty pochází více jak z jednoho okna. Z menší části se jedná o jiné architektonické prvky, jako římsy apod. Materiál pochází minimálně ze dvou lomů. Z jaké stavby tento netradiční stavební materiál pochází, však není doposud jasné. Stejně tak nelze zatím identifikovat, v které fázi výstavby či přestavby cihlářského podniku se gotické architektonické prvky dostaly do základů jeho staveb. Výzkum nadále pokračuje.

Michal Bureš – Jan Pařez, Archeo Pro o.p.s.

PRAHA 6 - LIBOC

Kostel sv. Fabiána a Šebestiána

V průběhu května 2008 proběhla rekognoskace výkopů prováděných v souvislosti se sanací vlhkého zdiva podél jižní a západní stěny kostela. Stávající kostel je novostavbou z poloviny 19. století a obsahuje pozůstatky raně středověké románské svatyně s polygonálním gotickým presbytářem, stržené v roce 1824). Raně středověké osídlení se koncentruje severně od kostela, v okolí kostela je nutno předpokládat intenzivní pohřební aktivity 12. - 18. století. Sledovaný výkop (šířka 50 cm a hloubce 80 cm) byl veden od drenáže 5 m severozápadně od severozápadního nároží kostela k tomuto nároží a dále sledoval západní a jižní vnější líc obvodové zdi kostela. Od jihovýchodního nároží kostela byl jihovýchodním směrem veden (délka cca 5 m) další výkop pro drenáž. Zachycené zvrstvení historického nadloží bylo výhradně tvořeno kompaktními světlými suťovými zásypy, souvisejícími se stavebními aktivitami poloviny 19. století (novostavba kostela). Vrstvy obsahovaly druhotně uložené

lidské ostatky v neanatomických polohách. Na dně výkopu bylo možno sledovat z vnějšího pravidelně lícovaného líce základového zdiva novostavby nepravidelně vystupující (místy 10 až 30 cm) základové zdivo. Raně či vrcholně středověké archeologické nálezy nebyly zjištěny, ani v druhotně uložených polohách. Geologické podloží nebylo zachyceno. Z nálezové situace vyplývá, že na zkoumané ploše došlo okolo poloviny 19. století k úplnému zničení (odtěžení) historických nadložních horizontů či naopak k nasypání a zvýšení terénu novověkými navážkovými stavebními horizonty souvisejícími se zakládáním kostela.

Vojtěch Kašpar, Archaia Praha o.p.s.

PRAHA 6 – SEDLEC

V Sedlci čp. 7.

Ve dnech 28.3 – 18. 4.2008 byl uskutečněn výzkum v prostoru nádvoří zemědělské usedlosti. Původně empírová stavba ze začátku 19. století byla v 70. letech 20. století definitivně opuštěna a začala chátrat. Výzkum byl vyvolán záměrem majitele nemovitosti o její celkovou přestavbu a revitalizaci, v rámci které má dojít i k výrazným zemním zásahům v prostoru nádvoří. Již v minulosti byla část zdejších původních terénů výrazně narušena při výstavbě hospodářských budov a úpravě nádvoří. Výzkum ve východní nenarušené části nádvoří našel stopy středověkého osídlení. Byla zachycena část do podloží zahluobeného objektu sídlištního charakteru. Z jeho výplně pochází keramika, kterou můžeme zařadit jenom rámcově na přelom raného a vrcholného středověku. Nejedná se o ojedinělý nález. Přibližně 100 – 150 m JV od námi zkoumané plochy bylo v 60. letech 20. století zachyceno osídlení z 12. resp. 13. století. Osídlení z pozdního středověku je v prostoru nádvoří doloženo nálezem části dalšího zahluobeného objektu, z jehož výplně pochází keramika datovaná do 16. století.

Martin Kvietok, Labrys o.p.s.

PRAHA 6 - VOKOVICE

Evropská třída parc. č. 645/11, 645/12 a 645/13

Rozsáhlý výzkum navázal na zjišťovací fázi (jaro 2006) a první etapu plošného výzkumu (podzim 2006). I plocha nového výzkumu (cca 900 m²) byla výrazně postižena recentními zásahy (30 % plochy tvoří recentní výkopy zahluobené hluboko pod úroveň geologického podloží). Místy zůstal zachován holocenní půdní horizont včetně neolitické kulturní vrstvy. Z této vrstvy bylo získáno velké množství nálezů kultury s lineární keramikou (zlomky keramiky, zvířecí kosti, štípané i broušené kamenné nástroje či jejich zlomky). Ze stejného období pocházelo i několik nepravidelných objektů zahluobených až do sprašovitého podloží. V jednom z těchto objektů bylo zachyceno i soudobé ohniště.

Kromě několika nedatovatelných objektů bylo prozkoumáno i sídliště kultury knovízské mladší doby bronzové – prezentované 2 většími zřejmě zásobními jamami a množstvím sloupových jam tvořících zřejmě víceméně obdélný půdorys stavby o rozměrech 16 x 6,5 m. Množství nálezů mladší doby bronzové pocházelo i z výplní recentních výkopů. Ze svrchních partií půdního horizontů pocházejí i nálezy keramiky 12. – 19. století dokládající zemědělské využívání plochy v této době. Ojediněle byly nalézány i keramické zlomky z jiných období pravěku. Povrch geologického podloží postupně klesal od jihu k severu (od 306,5 po 304 m n. m.).

Vojtěch Kašpar - David Polcar, Archaia Praha o.p.s.

Ke dvoru čp. 17 a 18

Zjišťovací výzkum, provedený systémem bagrovaných a ručně dokopávaných řezů, probíhal na rozsáhlé ploše (cca 8 000 m²) v jádře historických Vokovic. Geologické podloží mírně

klesalo severním a východním směrem (od 303,25 – do 301,35 m n. m.) a bylo tvořeno sprašemi a vátými písky překrytými tmavě hnědou až hnědočernou půdou. V severovýchodní části plochy byly zachyceny až 150 cm mocné bahnitě silně organické náplavy holocenní nivy Litovického potoka s příměsí keramického materiálu od pravěku přes raný, vrcholný a pozdní středověk a novověk. Mimo tento severovýchodní kout byla na celé ploše dokumentována proměnlivá (20 cm na jihu až 80 cm na severu zkoumané plochy) hlinitá kulturní vrstva mladší doby kamenné (kultura s lineární keramikou) a mladšího až pozdního bronzu (knovízská a štítarská kultura). Na mnoha místech byly ve svrchních partiích tohoto souvrství dokumentovány vrstvy či objekty pokročilého 11. – 13. století. V severní části plochy na místě bývalého čp. 18 bylo dále objeveno až 1 m mocné souvrství sídelní aktivity 14. – 15. a především 16. – 19. století s množstvím zděných či na sucho kladených konstrukcí a valounových či štetových dlažeb, dokládajících intenzivní sídlištní a hospodářskou aktivitu související s jedním z nejstarších a největších vokovických statků. Archivní rešerše prokázala kontinuitu zdejšího vlastnictví minimálně k roku 1617 s možným přesahem před polovinu 16. století. Urbánní registra vsí pražské kapituly z let 1618 – 1626 zachycují detailní popis celého statku včetně jednotlivých komponent hospodářského dvora a jeho příslušenství. Výzkum ohromné a nesmírně dobře dochované plochy musí být předmětem následného intenzivního předstihového výzkumu.

Vojtěch Kašpar, Archaia Praha o.p.s.

PRAHA 8 – DOLNÍ CHABRY

Hrušovanské nám. čp. 253

Při rekonstrukci bývalého statku na multifunkční centrum proběhlo od ledna do září roku 2007 několik fází záchranného výzkumu. Nejprve bylo zdokumentováno 12 statických sond k základům budovy, z toho dvě ve sklepních prostorách. V jedné sondě ve sklepě byla zachycena část rozsáhlejšího zaplněného výkopu vyhloubeného do podloží pod základy budovy. Jedná se pravděpodobně o nezpevněný sklep, předcházející dnešní budově statku. V dubnu a v květnu proběhl předstihový výzkum na místě dvou plánovaných svazků geotermálních čerpadel. Byly zdokumentovány novověké až recentní stavební úpravy, část hospodářského zázemí statku a novověké vrstvy. Průběžně od ledna do září probíhal dohled při liniových výkopech inženýrských sítí. Kromě novověkých až recentních stavebních úprav souvisejících se statkem byla při následném záchranném výzkumu zdokumentována železářská pec pravděpodobně z mladší doby římské a zásobní jáma s keramickými zlomky z mladohradištního období. Součástí výzkumu byl i stavebně historický průzkum bývalého statku a geofyzikální průzkum.

Jiří Vávra, Labrys o.p.s.

PRAHA 8 – KARLÍN

Křížíkova ulice ppč. 409, 410/1, 410/3, 411/1-3

Projekt nové obytné zástavby areálu pozemků v jižní frontě Křížíkovy ulice, které byly uvolněny při předcházející rozsáhlé demolici někdejší industriální zástavby, vyvolal předstihový záchranný výzkum v letních měsících roku 2007. Plošnému odkryvu ve čtvercové síti sond v měsících červenci a srpnu předcházela v červnu zjišťovací výzkum ve dvou souběžných liniových sondách..

Archeologicky zkoumané území bylo součástí bloku několika bývalých továrních a skladištních objektů ohraničených ulicemi Křížíkova, Šaldova, Pernerova a Thámova. Lokalita leží mimo historickou sídelní aglomeraci dnešní Prahy a ještě v novověku bylo toto

území stále součástí periferie, jen řídce zastavované. Nejstarší novověká zástavba se vyskytovala především v místech, jež byla součástí dálkových komunikačních tras, a také blíže k Poříčí. S nastupující hospodářskou érou se město začalo přelévat za hradby i do tohoto území a podél někdejší brandýské silnice přibývaly domky. V roce 1816 zde bylo registrováno již 43 domovních čísel. Další živelná stavební aktivita na volných pozemcích byla následně zastavena a po vyhotovení regulačních plánů a předpisů bylo po roce 1817 přistoupeno k nové blokové výstavbě, dovršené prohlášením za město v roce 1898 a připojením k Praze v roce 1922. Současný blok domů je dokladem plánované přeměny oblasti v novou městskou aglomeraci v 19. století s výrobní i obytnou funkcí.

Lokalita leží na okraji pravobřežní údolní nivy Vltavy. Někdejší pole a louky byly v 19. století zastavovány a terény při tom zvyšovány až 1,5 m mocnými navážkami. V tomto souvrství byly dokumentovány jednoduché jámy rozmanité velikosti, které byly zahloubeny z odstraněné partie podpovrchových vyrovnávacích navážek v areálu někdejších industriálních budov a jejich hloubka někdy dosahovala i do geologického podloží.

Ve spodní partii nadloží se plošně uplatňuje ulehlá, ale patrně rovněž přemístěná vrstva šedohnědého písku s nahodilými drobkami uhlíku a novověké keramiky, která nasedá přímo na písčité, ve svrchní partii zahliněné podloží. V jihovýchodní části zkoumané plochy byly v nejstarší úrovni nadloží nalezeny izolované omleté zlomky pravěké keramiky. Povrch podloží je tvořen humózními písčitymi hlínami o mocnosti cca 1 m. Úroveň podloží vystupuje na kótě 184,40 m n.m. na jihu a 183,30 m na severu. Mezi kótami 182 – 183 m vystupuje ulehlý šedohnědý písčité štěrky, v polohách zahliněný, s četnými valouny.

Výzkum doložil dva hlavní časové úseky využívání lokality. První je charakterizován poměrně řídkým a živelným využitím lokality k drobným výrobním účelům (železářství, kovovýroba apod.). Tento úsek je spjat s koncem 18. a počátkem 19. století. Pozůstatky výrobních zařízení jsou někdy doprovázeny pravidelnými jamami s vypálenými stěnami, posléze zasypanými výrobním odpadem. Druhá etapa vývoje nastupuje po roce 1817, kdy byla zahájena stavební regulace, která s sebou přinesla uliční blokovou zástavbu. Volná plocha prošla základní parcelací do pravidelných obdélníkových pozemků táhnoucích se bloky od severu k jihu. Za hlavními objekty v uliční frontě zůstaly vesměs až do poloviny 19. století volné plochy zeleně. Řídce se objevily nové výrobní a další objekty v hloubce parcely. Tento stav zachycuje indikační skica stabilního katastru (1840-42).

Petr Starec, MMP

Šaldova ulice čp. 219

V průběhu roku 2007 proběhl v prostoru někdejší lisovny oleje umístěné v bloku mezi ulicemi Křížíkova, Šaldova a Pernerova výzkum v souvislosti s přestavbou a dostavbou industriální budovy pocházející z 60. let 19. století na loftové byty. Výzkum zachytil velmi jednoduchou stratigrafii, z níž byl - bez ohledu na stratigrafické jednotky - získán poměrně homogenní materiál datovaný do období 18. -19. století. Takto datovaný materiál sporadicky obsahoval i výzkumem zjištěný navážkami pohřbený původní půdní horizont, který byl zastižen cca 1,2 m pod povrchem dvora dokumentovaným na úrovni 186,30 m.n.m. Půdní horizont nasedal na štěrkopískové podloží vltavské terasy (184,40 m.n.m.), do kterého se zahlubovaly četné jámy různých rozměrů. Z archeologického materiálu lze soudit, že nadložní vrstvy vznikly v krátkém období souvisejícím s masivní industrializací Karlína v první polovině 19. století jako navážky a vyrovnávky. Dokončení industrializace je na lokalitě reprezentováno zahloubenými objekty interpretovatelnými jako exploatační jámy na písek a konečně i částečně dochovanou industriální architekturou.

Michal Bureš, Archeo Pro o.p.s.

PRAHA 8 – KOBYLISY

Březiněveská ulice, parc.č. 1187, 1189/1, 1189/2, 606/35, 606/36, 606/82

Na podzim roku 2008 byl na nevelké ploše v nadmořské výšce 287,5 m určené k výstavbě viladomu v Březiněveské ulici v Kobylisích proveden zjišťovací výzkum. Plocha přímo sousedí s pozemkem, kde bylo na sklonku 90. let minulého století v rozsáhlém odkryvu prozkoumáno osídlení zejména ze starší doby železné. Výzkum z roku 2008 zachytil artefakty datovatelné do tzv. zemědělského pravěku a do časného středověku.

Michal Bureš, Archeo Pro o.p.s.

PRAHA 9 – KYJE

Budovatelská ulice parc. č. 2575/3

Ve dnech 2. – 3. 5.2008 se uskutečnil výzkum v prostoru budoucího komplexu bytových domů „Panorama Kyje“. Předmětná parcela se nachází na mírném svahu orientovaném na JV. Během dohledu při výkopu kanalizace bylo zjištěno, že tento narušil zachovanou severní polovinu objektu zahloubený do sprašového podloží, jehož výplň tvořilo několik vrstev. Vrchní vrstva, jejíž mocnost se zvyšovala od okraje objektu k jeho středu, dosahovala až 65 cm a obsahovala výraznou příměs mazanice a uhlíků. Z ní byl taky získán jediný střep, okraj hrncovité nádoby se zduřelým okrajem. Střep je výrazně sekundárně propálený. Vrstva pak nasedala na písčitou spraš o mocnosti 20 cm. Spodní vrstva byla tvořena homogenní tmavošedou plastickou hlínou o mocnosti 10 cm, dno objektu bylo konvexní a spočívalo na jílu zelené barvy, na pod nímž byla spraš. Je možné konstatovat, že se podařilo zdokumentovat část zahloubené sídlištní jámy, jejíž patrně odpadní funkci dokládá mocná vrstva přepálené mazanice a uhlíků. Původně se však mohlo jednat i o jámu zásobnicovou jámu, záměrně využívající svou bází zelený jíl, který tvoří ideální izolační vrstvu. Na základě nálezu keramiky je objekt možné rámcově datovat do 12. - 13. století. I když se jedná o zcela ojedinělou archeologickou situaci, je možné počítat s tím, že SZ směrem od zájmového území se může v budoucnu narazit při zemních pracích na další středověké sídlištní objekty.

Martin Kvietok, Labrys, o.p.s.

PRAHA 9 – VYSOČANY

Ocelářská ulice

V létě roku 2007 proběhl v prostoru mezi ulicí Ocelářská a tokem Rokytky předstihový výzkum před výstavbou nových obytných domů „Tulipa Rokytky“, který navázal na předcházející výzkum zjišťovací v dubnu téhož roku. Jelikož se referovaný prostor nachází v inundaci říčky Rokytky a založení budov bylo projektováno na pilotech, bylo v souladu se současnými trendy metodiky terénního výzkumu přistoupeno k výzkumu pilotových polí, která by při dodržení projektované technologie stavby měly být také jediným stavbou skutečně nenávratně zničeným prostorem. Archeologické situace mezi pilotovými poli zůstanou zakonzervovány pod budovou. Takto zvolená metoda výzkumu sice přinesla své výsledky, avšak neumožnila souvislé plošné poznání zkoumané plochy.

Nejvýraznější komponentou zkoumané stratifikované lokality se ukázal být laténský sídlištní horizont, který je na lokalitě reprezentován nejen horizontálními uloženinami, ale i nečetnými objekty zahloubenými do podloží (povrch podloží cca. 192,5 m.n.m), z nichž ve dvou případech se mohlo jednat o polozemnice. Poměrně chudý keramický inventář lze datovat do horizontu 3. století – část 2. století př. n. l. Mimořádná poloha sídliště v

bezprostřední blízkosti Rokytky by mohla signalizovat zvláštní funkci keltského sídla u říčního přechodu snad na nadregionální komunikaci. Není vyloučeno, že obyvatelé sídliště pohřbívali na známém několik set metrů vzdáleném pohřebním areálu v Drahobejlově ulici.

Ve svrchních zachycených partiích zkoumaných stratigrafií byly identifikovány fragmenty středověké a časně novověké keramiky, které je možno klást do souvislosti s blízkostí dnes již téměř zcela zaniklého historického jádra Vysočan. Do prostoru zkoumané lokality se však středověké a novověké artefakty dostaly erozí nebo s odpadem, protože v tomto období měl prostor podle výsledků archeobotanického výzkumu rumištní charakter.

Pro rozeznání jednotlivých přirozených vrstev, které byly tradičními metodami téměř nezjistitelné, bylo v průběhu výzkumu A. Majerem navrženo a využito několik fyzikálních metod: měření a vyhodnocení měrné hustoty, magnetické objemové susceptibility a dielektrické konstanty zemin obsažených v jednotlivých stratigrafických jednotkách.

Michal Bureš, Archeo Pro o.p.s.

PRAHA 10 - DUBEČ

Netlucká čp. 25 (tvrz v Dubči)

Na přelomu roku 2007 a 2008 proběhl komplexní nedestruktivní průzkum (stavebně historický průzkum stavebním konstrukcí, geodeticko topografický průzkum, polohopisné i výškopisné zaměření, fotogrammetrická dokumentace všech pohledů na dochované líce nadzemních částí zdív, geofyzikální průzkum, vyhodnocení geologických poměrů lokality, petrografický rozbor zdív a archivní rešerše) tvrziště v Panské zahradě, které se nachází ve východní části obce nedaleko domu čp. 25. Jádro tvoří čtverec o rozměrech 29 x 29 m s několika (cca 5) zachovanými relikty nadzemního zdíva po obvodu. Smyslem průzkumu, vedle historického studia a dokumentace této památky, bylo stanovení architektonických, urbanistických i památkových závad a zpracování námětů a vhodného postupu při realizaci revitalizace, konzervace a prezentace tohoto areálu širší veřejnosti (úřad Městské části Praha – Dubeč). Mladší z dubečských tvrzí vznikla po roce 1400 poté, co rezidenčnímu účelu již nevyhovovala starší tvrz v sousedství. Dochované relikty téměř neumožňují detailnější rekonstrukci stavební podoby tohoto objektu a další studium této problematiky je jednoznačně odkázáno na archeologický výzkum. Hlavním fortifikačním prvkem byl tok Říčanského potoka, který obtékal objekt na jižní a západní straně, na severní a východní straně byl vyhlouben obvodový příkop o šířce okolo 6 – 10 m. Obvodové zdívo tvrze vymezovalo vnitřní dvůr, který byl zřejmě v první fázi zastavěn pouze na východní straně palácovým křídlem se třemi místnostmi. Podmáčený prostor staveniště představoval nebezpečí pro statiku objektu a proto byla východní a jižní obvodová zeď zpevněna přizděnými pilíři. V průběhu renesanční přestavby sídla Oldřichem či Adamem Zápským ve 2. polovině 16. století získalo zdejší sídlo minimálně dvoukřídlou či pravidelnou tří až čtyřkřídlou podobu se středním nádvořím a vnější stěny křídel byly ozdobeny psaníčkovými sgrafity. Rezidenční funkci ztratila tvrz záhy po pobělohorských konfiskacích, kdy byla Dubeč připojena k Uhříněvsi.

Vojtěch Kašpar, Archaia Praha o.p.s.

PRAHA 10 - HOSTIVAŘ

Kozinova ulice, Kozinovo náměstí čp. 24 a 25

Zjišťovací výzkum (celkem 15 řezů a sond), prokázal přítomnost archeologických památek a situací na části plochy ohrožené výstavbou souboru bytových domů Skanzen Hostivař. Nejstarší geologické vrstvy fluviální pleistocénní terasy, tvořené potočními náplavy, byly odkryty v horních partiích zkoumané plochy (areál zahrady). Podloží klesalo severozápadním

Zjišťovací výzkum (celkem 15 řezů a sond), prokázal přítomnost archeologických památek a situací na části plochy ohrožené výstavbou souboru bytových domů Skanzen Hostivař. Nejstarší geologické vrstvy fluviální pleistocenní terasy, tvořené potočními náplavy, byly odkryty v horních partiích zkoumané plochy (areál zahrady). Podloží klesalo severozápadním směrem (povrch v niveletách 232,25 – 232,5 m n. m) a podklad tvořily nivní náplavy. Zachycen byl přechod pleistocenní terasy do holocenní nivy a subrecentní povodňové náplavy s příměsí antropogenního materiálu (zlomky cihel, uhlíky). V nadloží se dochovala až 50 cm mocná vrstva deluviálních svahovin. Na náplavách a svahovinách se v prostoru nejnižší terasy Botiče vyvinula černohnědá půda (až 60 cm mocná) a mladší světlejší půdní horizont (až 40 cm mocný). Mladší horizont byl silně kontaminován antropogenní aktivitou (četné fragmenty pravěké i středověké keramiky - vypíchaná kultura, knovízská a štítarská kultura, bylanská kultura, doba římská). Ojedinele byla vrstva porušena zahloubenými pravěkými či středověkými objekty či odstraněna intenzivní novověkou a recentní aktivitou (severní část plochy – plocha zaniklé zemědělské usedlosti). Půdní horizont nebyl vyvinut na nižší a mladší holocenní nivě (sever a severozápad sledované plochy). Na jižní části parcely se dochovalo pravěké kulturní souvrství, v jehož rámci lze velice obtížně identifikovat zahloubené objekty. Významné doklady středověkého osídlení souvisejí s nálezem destruovaného vrcholně středověkého objektu a raně novověkého domu (západní část plochy). V obou případech jde o nálezy zahloubených suterénů dřevohlinitých domů, které oba vykazují dvě fáze stavební aktivity (zahloubené suterény s kamennými podezdívkami a nadzemní zaniklou dřevohlinitou částí). Starší objekt je možno rámcově datovat do průběhu 13. století, mladší potom zaniká požárem v průběhu 1. poloviny 17. století. V okolí obou objektů nacházíme vrstvy a objekty vrcholně a pozdně středověkého i raně novověkého osídlení. Především severní část plochy byla značně postižena výstavbou barokní hospodářské usedlosti, jejíž obytné i hospodářské budovy obkroužily severozápadní část zkoumaných parcel. Drtivá většina konstrukcí a objektů souvisejících s novověkým vývojem této usedlosti byla odstraněna v průběhu krajně neohleduplné likvidace stávající zástavby. Na zjišťovací výzkum naváže předstihový výzkum na větší části plochy.

Vojtěch Kašpar, Archaia Praha o.p.s.

Kubatova ulice čp. 1402

Záchranný výzkum probíhal v roce 2008 v souvislosti s odstraňováním stávající budovy trafostanice a výstavbou rodinného domu. Plocha lichoběžníkových parcel byla situována na jihovýchodním okraji historického jádra Hostivaře v mírném svahu mezi ulicemi Doupovská a Kubatova. Současná morfologie terénu byla v době stavby znehodnocena recentními stavebními zásahy souvisejícími s výstavbou obou komunikací, blízkého sídliště a především budovy trafostanice. Při odstranění budovy trafostanice a následném hloubení základových pasů pro výstavbu rodinného domu byla dokumentována převážně narušená terénní situace novověkými stavebními zásahy s výjimkou jižního okraje parcely, kde stávající zemní práce zachytily ve svahu situovaný zahloubený vrcholně středověký sídlištní objekt s charakteristickou tmavší výplní. Z objektu byly získány fragmenty keramických nádob 1. poloviny 13. století a zlomky zvířecích kostí. Povrch svahových žlutookrových sedimentů byl v místě objektu zachycen v niveletách 255,0 m n. m. a na něj nasedal černohnědý půdní horizont mocnosti cca 40 cm.

Jan Jeřáb - Vojtěch Kašpar, Archaia Praha o.p.s.

PRAHA 14 – DOLNÍ POČERNICE

Národních hrdinů ppč. 1435/2, 4, 5, 7 - Golf Resort Černý Most

Záchranný výzkum prováděný v červnu až srpnu 2008 na staveništi golfového hřiště, situovaného svou částí na trojúhelníkovitou plochu na soutoku Šestajovického potoka a potoka Chvalky, zachytil převážně pravěké situace. V části přilehlé k Šestajovickému potoku byl prozkoumána ojedinělá mírně zahloubená chata s torzem kamenné pece, datovatelná do středohradištního období.

Podél regulovaného toku potoka Chvalky byly zjištěny rozrušené fragmenty zdív a jejich destrukcí, náležejících pravděpodobně dvěma usedlostem zaniklé středověké vsi Babice. Kamenné konstrukce, doprovázené několika nevýraznými jámovými objekty lze datovat do 14.-16. století. Starší etapu existence vsi dokládají zásobnicové objekty a jámy se stopami jakési pyrotechnologické aktivity s keramikou 1. poloviny 13. století. Na rozdíl od staršího záchranného výzkumu J. Richterové situovaného východně od současného výzkumu, který se dotkl téže osady, nelze tuto aktivitu jednoduše spojit s prací ze železem či zpracováním železné rudy, především pro absenci nálezů strusky. Podloží lokality je zjílovatělá a rozpadavá skála, překrytá v sousedství potoka tmavými nivními náplavy, staršími než středověké situace.

Jan Frolík, ARÚ AV Praha - Michaela Mácalová, Prospecto

PRAHA 17 – SOBÍN

Hostivická ulice

Od června do října 2008 probíhal v jižní části intravilánu výzkum, vyvolaný III. etapou výstavby splaškové kanalizace a rekonstrukce komunikace. Práce proběhly v několika etapách. V první etapě jsme se zaměřili na dokumentaci profilů bez ohlášení vyhloubené rýhy pro kanalizaci a zjišťovací sondáž v prostoru, kterým měl vést výkop. Bylo zdokumentováno cca 200 m profilů a bylo vyhloubeno 7 zjišťovacích sond o rozměrech 2 x 2 m v plánované trase výkopu pro kanalizaci. Na základě poznatků ze sondáže jsme přistoupili k plošnému odkryvu na vytipovaných místech budoucího průběhu výkopu. Byly vyhloubeny 2 sondy o rozměrech 15 x 2 m a jedna sonda o rozměrech 20 x 2 m. V závěrečné, třetí etapě výzkumu, která probíhala v souvislosti s rekonstrukcí komunikace, byl uskutečněn plošný výzkum v prostoru celé komunikace na rozloze 550 m². Zachované terény představují přibližně polovinu celkové plochy zkoumané ve třetí etapě. Výzkumem se podařilo prozkoumat kromě sídlištních objektů z období eneolitu (řivnáčská kultura), doby bronzové (únětická, knovízská a štítarská kultura) i několik objektů z období raného, vrcholného i pozdního středověku.

Za nejvýznamnější považujeme nález části středověké komunikace, která na základě nálezů keramiky z její nejspodnější úrovně a superpozice s raně středověkými objekty vznikla patrně někdy mezi 12. a 13. stoletím. Do 13. století spadá i první písemná zmínka o Sobíně. Listina z r. 1288 v ní zmiňuje lokalitu Sohegen, kterou postoupil plaský klášter pražskému měšťanovi Rudlinovi Holému a jeho ženě Hildegundě. Ztotožnění Sohegenu se Sobínem není jisté, navíc A. Profous (Místní jména v Čechách) uvádí první zmínku o Sobíně až k r. 1360. Těleso komunikace nasedalo na pravěkou kulturní vrstvu, ve které byly ještě patrné vyježděné koleje po vozech. V jednotlivých vrstvách komunikace se podařilo najít větší množství fragmentů podkov, kování vozových kol apod. Podle nálezů z jednotlivých vrstev komunikace se můžeme domnívat, že odkrytá cesta byla využívána od svého vzniku do novověku. Z jejích vrstev byl získán materiál především ze 14. – 16. stol. Nejmladší fáze komunikace je doložena již na fotografiích z 1. poloviny 20. století a je také doložena výzkumem. Jedná se o typ silnice, který byl na krajích vydlážděn lomovým kamenem a střed

byl vysypán kamennou drtí. Na tuto silnici pak nasedalo lůžko dnešní asfaltové komunikace, která byla předmětem rekonstrukce.

Komunikace překryla zahloubené sídlištní objekty z raného středověku. Výzkumem byla zachycena větší část polozemnice orientované ve směru západ – východ a část dalšího zahloubeného objektu nacházejícího se zhruba 3 m od ní. Tyto objekty byly zahloubeny do černé pravěké kulturní vrstvy. Z jejich výplně, tvořené černou a silně humózní zeminou, pochází množství zvířecích kostí a keramika. Podle výrazně horizontálně vytažených okrajů a výzdoby keramiky rytými liniemi a vícenásobnou vlnovkou můžeme datovat oba objekty rámcově do 9. - 10. století. Dále byly nalezeny nejméně tři pece, které byly také zahloubeny do pravěké kulturní vrstvy a částečně vysekány do zdejšího pískovcového podloží. Bohužel část těchto objektů byla v nedávné minulosti zničena recentními výkopy a dodnes se dochovala jenom v torzech. V jednom případě byla doložena i kamenná destrukce pece. Z objektů byla získána i keramika, kterou můžeme rámcově datovat do období 12. - 13. století.

Martin Kvietok, Labrys

PRAHA 19 – ČAKOVICE

Schoellerova ulice, dvůr mezi čp. 19 a čp. 869

V první polovině května roku 2007 proběhl v místech bezprostředně přiléhajícím k čakovickému zámku omezený zjišťovací výzkum v souvislosti s chystanou výstavbou komplexu tří víceúčelových budov. Sondy dokumentovaly cca 2 m mocnou stratigrafii reprezentující na lokalitě pravěké a středověké osídlení. Spodní část stratigrafie se svým charakterem nevymyká z typického obrazu, kdy se do sprašového podloží zahlubují pravěké objekty, které mohou být překryty i kulturní vrstvou rovněž pravěkého stáří. Svrchní část stratigrafie je tvořena vrstvami, ojediněle zdmi, datovanými do průběhu středověku. Povrch terénu se v prostoru výzkumu nachází na úrovni 245,50 - 245,80 m.n.m. a povrch spraše byl zachycen na kótě cca 247 m. Středověkou komponentu lze dávat do souvislosti s tzv. Prostředním dvorem, v písemných pramenech poprvé zmiňovaným k roku 1400. Dvůr, zvaný později též Áronovský, ležel v severozápadním nároží křižovatky dnešních ulic Cukrovarská a Schoellerova, na místě zámku a v jeho východním sousedství, tedy v prostoru výzkumu.

Michal Bureš, Archeo Pro o.p.s.